

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ

KENTSEL YAŞAM KALİTESİ BAĞLAMINDA
ESENYURT KIRAÇ YERLEŞMESİ

Yüksek Lisans Tezi

MUSTAFA SAİT AK

İSTANBUL, 2015

**T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ**

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KENTSEL SİSTEMLER VE ULAŞTIRMA YÖNETİMİ

**KENTSEL YAŞAM KALİTESİ BAĞLAMINDA
ESENYURT KIRAÇ YERLEŞMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

MUSTAFA SAİT AK

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Hülya YAKAR

İSTANBUL, 2015

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KENTSEL SİSTEMLER VE ULAŞTIRMA YÖNETİMİ

Tezin Adı: Kentsel Yaşam Kalitesi Bağlamında Esenyurt Kıraç Yerleşmesi
Öğrencinin Adı Soyadı: Mustafa Sait AK
Tez Savunma Tarihi: 12.01.2015

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğu Fen Bilimleri Enstitüsü tarafından onaylanmıştır.

Doç. Dr. Nafiz ARICA
Enstitü Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Mustafa ILICALI
Program Koordinatörü

Bu Tez tarafımızca okunmuş, nitelik ve içerik açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak yeterli görülmüş ve kabul edilmiştir.

_____
Jüri Üyeleri

_____
İmzalar

Tez Danışmanı
Doç Dr. Hülya YAKAR

Üye
Doç. Dr. Sırma TURGUT

Üye
Yrd. Doç. Dr. Nilgün CAMKESEN

ÖNSÖZ

Bahçeşehir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Kentsel Sistemler ve Ulaştırma Yönetimi Yüksek Lisans Programı dahilinde hazırlamış olduğum “Kentsel Yaşam Kalitesi Bağlamında Esenyurt Kıraç Yerleşmesi” konulu tez çalışmam sırasında zamanını ve emeğini vererek sağladığı bilimsel katkıları için tez danışmanım Doç. Dr. Hülya YAKAR’a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca bu çalışma boyunca manevi destekleri ile motivasyonumu üst düzeyde tutmamı sağlayan ve beni teşvik eden, burada isimlerini saymakla bitiremeyeceğim tüm arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Hayatım boyunca hiçbir konuda desteklerini bir an olsun esirgemeyen, varlıklarından güç aldığım annem Fatma AK ve babam Ramazan AK ile kardeşlerim Ayşenur BAŞKAN, Zeynepnur İNCE, Mücahit AK ve biricik yeğenim Sude BAŞKAN'a teşekkürlerimi sunar, bu çalışmamı onlara armağan ederim.

İstanbul, 2015

Mustafa Sait AK

ÖZET

KENTSEL YAŞAM KALİTESİ BAĞLAMINDA ESENYURT KIRAÇ YERLEŞMESİ

Mustafa Sait AK

Kentsel Sistemler ve Ulaştırma Yönetimi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Hülya Yakar

Ocak 2015, 151 sayfa

Bu çalışmada; "kentsel yaşam kalitesi" kapsamında "kentsel açık ve yeşil alanlar" ele alınmış olup İstanbul Metropolitan Alan'nda Batı Yakası'nda yer alan Esenyurt-Kıraç Yerleşmesi bu bağlamda incelenmektedir.

Esenyurt Kıraç Yerleşmesi'nde arazi kullanım dağılımı, bölgesel ve yerel plan kararları, demografik yapı gibi ölçütler incelenmekte ve kentsel açık ve yeşil alanlar ele alınmaktadır. Kentsel açık ve yeşil alanların mevcut durumları, planlardaki konumları, erişilebilirlik düzeyleri, kullanıcı ilişkileri ve yaşam kalitesi bağlamında tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yaşam Kalitesi, Kentsel Haklar, Kentsel Yaşam Kalitesi, Kentsel Açık ve Yeşil Alanlar

ABSTRACT

ESENYURT KIRAÇ SETTLEMENT WITHIN THE FRAMEWORK OF URBAN QUALITY OF LIFE

Mustafa Sait AK

URBAN SYSTEMS AND TRANSPORTATION MANAGMENT

Thesis Advisor: Assoc. Prof. Dr. Hülya Yakar

January 2015, 151 Pages

This study deals with urban open and green spaces in the framework of urban life quality and Esenyurt Kiraç Settlement which is located in the west side of İstanbul Metropolitan Area is examined as a sample.

Criteria such as land use distribution, regional and local planning decisions, population are examined in Esenyurt Kiraç Settlement and urban open and green spaces are contributed. Within the framework of urban life quality, present status, planning status, accessibility level, user relationships of urban open and green spaces are contributed.

Key Words: Quality of Life, Urban Rights, Urban Quality of Life, Urban Open and Green Spaces

İÇİNDEKİLER

TABLolar	ix
ŞEKİLLER	xi
KISALTMALAR	xiii
1. GİRİŞ	1
1.1 AMAÇ	2
1.2 KAPSAM	3
1.3 YÖNTEM	4
2. KAVRAMSAL YAKLAŞIM	5
2.1 YAŞAM KALİTESİ	5
2.2 KENTSEL HAKLAR	6
2.3 KENTSEL AÇIK VE YEŞİL ALANLAR	8
2.4 BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ	9
3. YAŞAM KALİTESİ-KENTSEL AÇIK VE YEŞİL ALANLAR	10
3.1 "KENTSEL YAŞAM KALİTESİ" KAVRAMI	10
3.1.1 Kentsel Yaşam Kalitesi Bileşenleri	11
3.1.2 Kentsel Yaşam Kalitesi Göstergeleri	14
3.1.2 "Kentsel Yaşam Kalitesi" Kavramının Gelişim Süreci	24
3.1.2.1 Dünyada "Kentsel Yaşam Kalitesi"	24
3.1.2.2 Türkiye'de "Kentsel Yaşam Kalitesi"	35
3.2 "KENTSEL AÇIK VE YEŞİL ALANLAR"	43
3.2.1 Kent ve Kentsel Yeşil Alanlar	43
3.2.2 Kentsel Yeşil Alanların İşlevleri	44
3.2.3 Kentsel Yeşil Alanların Kademelenmesi	47
3.2.4 Kent Planlamasında Kentsel Yeşil Alan Standartları	52

3.2.4.1 Amerika.....	53
3.2.4.2 Avrupa Ülkeleri.....	53
3.2.4.3 Türkiye.....	54
3.2.5 Yaşam Kalitesini Arttırmaya Yönelik Açık ve Yeşil Alanları	
Planlama Kriterleri.....	57
3.2.5.1 Mahalle ve semt ünitesi düzeyinde planlama ilkeleri.....	58
3.2.5.2 Kent ünitesi düzeyinde planlama ilkeleri.....	60
3.3 BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ.....	61
4. ESENYURT KIRAÇ YERLEŞMESİ.....	64
4.1 KONUM VE ÇEVRE İLİŞKİLERİ.....	64
4.2 TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ.....	68
4.2.1 1990 Öncesi.....	68
4.2.2. 1990-2000 Dönemi.....	69
4.2.3 2000-2009 Dönemi.....	72
4.2.4 2009 Sonrası.....	76
4.3 MAKROFORMU BELİRLEYEN FAKTÖRLER.....	80
4.4 KIRAÇ ARAZİ KULLANIM KARARLARI – AÇIK VE YEŞİL	
ALANLAR.....	90
4.5 AÇIK VE YEŞİL ALANLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	119
4.6 BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ.....	134
5. SONUÇ.....	136
KAYNAKÇA.....	141
EKLER.....	147
EK A. 1: İstanbul Metropoliten Alanı Batı Yakası ilk kademe	
belediyelerinin ortalama memnuniyet derecesi.....	148
EK A. 2: İstanbul Metropoliten Alanı Batı Yakası ilk kademe	
belediyeleri ortalama memnuniyet derecesi anketleri.....	149

EK A. 3: 3030 Sayılı Yasa kapsamında Büyükçekmece Belediyesi'ne	
bağlı olan belediyelerle birlikte eksikliği duyulan alanlar.....	150
ÖZGEÇMİŞ.....	151

TABLULAR

Tablo 3.1: Yaşam kalitesinin fiziksel çevre bileşeni temel ve alt kategorileri.....	13
Tablo 3.2: BM kent göstergeleri tablosu.....	16
Tablo 3.3: Dünya Sağlık Örgütü, kent göstergeleri	16
Tablo 3.4: Eurostat, yaşam kalitesi memnuniyet göstergeleri	17
Tablo 3.5: Erostat, yaşam kalitesi göstergeleri	18
Tablo 3.6: OECD daha iyi bir yaşam göstergeleri	18
Tablo 3.7: TUIK yaşam memnuniyeti araştırma göstergeleri.....	19
Tablo 3.8: UÇEP göstergeleri	20
Tablo 3.9: TÜBA yaşam kalitesi göstergeleri.....	22
Tablo 3.10: Yeşil alanlar hiyerarşisi	52
Tablo 3.11: Avrupa Ülkelerindeki yeşil alan standartlarının karşılaştırılması	54
Tablo 3.12: 3194 Sayılı İmar Kanunu ve 02.09.1999 Tarihli değişiklikler ile yeşil alan standartlarının günümüzdeki durumu	55
Tablo 3.13: Ülkemizde yeşil alan standartlarının tarihsel süreç içindeki değişimi.....	56
Tablo 3.14: Parkların standartları.....	61
Tablo 4.1: İstanbul İlk Kademe Belediyelerinin 1990–2000 dönemi nüfus artış hızı ...	71
Tablo 4.2: Esenyurt İlçesi 2011 ve 2013 yılları mahalle nüfusları	78
Tablo 4.3: Kıraç nüfus değişim verileri	79
Tablo 4.4: Kıraç yerleşmesi 2013 nüfus verileri.....	80
Tablo 4.5: 1995 tasdik tarihli İstanbul Çevre Düzeni Planı nüfus projeksiyonu	83
Tablo 4.6: 2009 tasdik tarihli İstanbul Çevre Düzeni Planı nüfus projeksiyonu	86
Tablo 4.7: 11.10.1995 tasdikli Kıraç Belediyesi Nazım İmar Planı alan dağılımı	93
Tablo 4.8: Kıraç Yerleşmesi nüfus değişim tablosu	96
Tablo 4.9: Kıraç 1.Etap 1/5000 Nazım İmar Planı Arazi Kullanımı alan dağılımı	97
Tablo 4.10: Kıraç 1.Etap 1/5000 Nazım İmar Planı Donatı Alanları karşılaştırması	99
Tablo 4.11: 2009 Planı Kıraç Bölgesi nüfus değişim tablosu.....	102
Tablo 4.12: Kıraç 1. Etap 1/5000 Ölçekli Nazım İmar Planı Arazi Kullanımı.....	103
Tablo 4.13: Kıraç 1.Etap 1/5000 Revizyon Nazım İmar Planı Donatı Alanları karşılaştırması.....	105
Tablo 4.14: Esenyurt Tem Güneyi NİP nüfus değişim tablosu	110

Tablo 4.15: Esenyurt Tem Güneyi İmar Planı Arazi Kullanımı	111
Tablo 4.16: Esenyurt Tem Güneyi 1/5000 Nazım İmar Planı Donatı Alanları karşılaştırması.....	113
Tablo 4.17: Plan Arazi Kullanımı Donatı Oranlarının karşılaştırılması	116
Tablo 4.18: Esenyurt meri planda açık ve yeşil alanların dağılımı.....	119
Tablo 4.19: Esenyurt meri planlarında meydan alanları	122
Tablo 4.20: Esenyurt meri planlarında spor alanları.....	122
Tablo 4.21: Esenyurt meri planlarında çocuk oyun alanları	124
Tablo 4.22: Kıraç Merkez konut adaları-nüfus ilişkisi	126
Tablo 4.23: Meri planlarda Kıraç Merkez çocuk oyun alanları.....	127

ŞEKİLLER

Şekil 3.1: Kentsel yaşam kalitesi bileşenleri.....	12
Şekil 3.2: TÜBA yaşam kalitesi gösterge çeşitleri.....	22
Şekil 4.1: İstanbul Metropolitan Alanı - Esenyurt İlçesi'nin konumu.....	64
Şekil 4.2: İstanbul Metropolitan Alanı Karayolu Ulaşım Açıları ve Esenyurt İlçesi.....	65
Şekil 4.3: Esenyurt İlçesi konum ve çevre ilişkisi	66
Şekil 4.4: Kıracao Merkez Yerleşmesi konum ve çevre ilişkisi	67
Şekil 4.5: 1995 onanlı Kıracao Belediyesi NİP sınırları.....	70
Şekil 4.6: 5216 sayılı yasa ile Kıracao İlk Kademe Belediyesinin idari sınırları	73
Şekil 4.7: 2008 onanlı Kıracao 1.Etap NİP sınırları	74
Şekil 4.8: Kıracao Bölgesi işgücünün sektörel dağılımı.....	75
Şekil 4.9: 2009 onanlı Kıracao 1.Etap RNİP sınırları.....	76
Şekil 4.10: 2013 onanlı Esenyurt TEM Güneyi NİP sınırları	77
Şekil 4.11:Kıracao yerleşmesi 1990-2013 yılları nüfus değişimi.....	79
Şekil 4.12: 1995 tasdikli 1/50.000 ölçekli İstanbul Alt Bölge Çevre Düzeni Planı.....	81
Şekil 4.13: 1995 onanlı planda İstanbul Metropolitan Alanı kent makroformunun gelişimi	82
Şekil 4.14: 15.06.2009 tasdik tarihli 1/100.000 ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı	84
Şekil 4.15: 2009 Tasdikli Çevre Düzeni Planında İstanbul için öngörülen makroform	85
Şekil 4.16: 11.10.1995 tasdikli Kıracao Belediyesi Nazım İmar Planı	90
Şekil 4.17: 11.10.1995 onanlı Kıracao Planında Kıracao Merkez Yerleşmesi	92
Şekil 4.18: 28.08.2008 tasdikli 1/5.000 ölçekli Kıracao 1.Etap Nazım İmar Planı.....	95
Şekil 4.19: Kıracao 1.Etap 1/5000 NİP Ana Arazi Kullanım Kararları alan dağılımı.....	98
Şekil 4.20: 20.11.2009 tasdik tarihli Kıracao 1.Etap Revizyon Nazım İmar Planı	101
Şekil 4.21: Kıracao 1. Etap 1/5000 Revizyon Nazım İmar Planı yoğunluk kademelenmesi	102
Şekil 4.22: Kıracao 1.Etap 1/5000 Nazım İmar Planı Arazi Kullanım Kararları alan dağılımı.....	104
Şekil 4.23: 13.04.2013 tasdik tarihli Esenyurt TEM Güneyi Nazım İmar Planı	108
Şekil 4.24: 13.04.2013 tasdikli Nazım İmar Planı'nda Kıracao Merkez Yerleşmesi.....	109

Şekil 4.25: Esenyurt Tem Güneyi 1/5000 NİP Arazi Kullanım Kararları alan dağılımı	112
Şekil 4.26: Kıraç Merkez 1996 yılı uydu fotoğrafları.....	115
Şekil 4.27: Kıraç Merkez 2006-2010-2013 uydu fotoğrafları	117
Şekil 4.28: Kıraç Merkez Yerleşmesi konut fotoğrafları	118
Şekil 4.29: Esenyurt TEM Güneyi NİP açık ve yeşil alanlar.....	120
Şekil 4.30: Esenyurt meri planlarda meydan ve spor alanları.....	121
Şekil 4.31: Esenyurt meri planlarda parklar ve çocuk oyun alanları	123
Şekil 4.32: Kıraç Merkez açık ve yeşil alanlar	125
Şekil 4.33: Kıraç Merkez çocuk oyun alanları.....	127
Şekil 4.34: Kıraç mevcut çocuk oyun alanlarının erişilebilirlik haritası.....	129
Şekil 4.35: Kıraç'ta planlanan çocuk oyun alanlarının erişilebilirlik haritası	130
Şekil 4.36: Kıraç Merkez meydan alanları.....	131

KISALTMALAR

AB	:	Avrupa Birliği
AET	:	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AİS	:	Avrupa İstatistik Sistemi
AK	:	Avrupa Konseyi
BM	:	Birleşmiş Milletler
DİE	:	Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	:	Devlet Planlama Teşkilatı
İBB	:	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
OECD	:	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Teşkilatı
TEM	:	Trans European Motorway
TÜİK	:	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜBA	:	Türkiye Bilimler Akademisi
UNDP	:	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
WB	:	Dünya Bankası
WHO	:	Dünya Sağlık Örgütü

1. GİRİŞ

Uygarlığın ve kültürlerin doğup büyüdüğü ve yayıldığı alanlar olarak kentler, 21. yüzyılda etkileme hızı ve etki alanı artmış temel olgular arasındadır. Teknolojik gelişmeler ve ekonomik büyümeye paralel olarak kentlerde nüfus artışlarının meydana geldiği ve hızlı bir şekilde kentleşme olgusunun yaşandığı görülmektedir. Kentleşme genel olarak; sanayileşme ve buna dayalı ekonomik gelişmeye koşut olarak kentsel nüfus artışının hızlanması (kentleşme oranı), kent sayısının artması ve kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında artan oranda örgütlenme, iş bölümü ve uzmanlaşma yaratan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikim süreci olarak ifade edilmektedir.

Kentlerde oluşan hızlı nüfus artışları ve kontrolsüz büyümeler beraberinde birçok problemi de getirmektedir. Plansız gelişmeler ve uygulamaların denetlenmemesi, kentsel politikaların olmaması, bu anlamda yasal sistem ve örgütlenmenin değişmesi sonucunda meydana gelen kentleşme, fiziksel mekanda insanca yaşamaya olanak tanımayan yerleşim yerlerinin kenti kuşatmasına, korunması gereken doku ve yapıların, tarihsel, kültürel ve doğal değerlerin yok olmasına neden olmakta ve kentsel yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir. Dünyada yaşanan hızlı kentleşme ile beraber yaşam koşullarında ve kentsel mekanda birçok problemin ortaya çıkması sonucu uluslararası düzeyde bilimsel/akademik çevrelerde "yaşam kalitesi" ve "kentsel yaşam kalitesi" kavramları her geçen gün daha da önem kazanmakta ve bu yönde çalışmalar yapılmaktadır.

Genel olarak "yaşam kalitesi"; kişinin yaşadığı hayattan memnun olması, kendini iyi hissetmesi olarak tanımlanmakta, "kentsel yaşam kalitesi" ise çağdaş kent ve çevre standartlarının bir kentte sağlanması, kentli haklarının uygulanması, kişinin kendini iyi hissedeceği kentsel koşulların sağlanması olarak tanımlanmaktadır. Uluslararası platformlarda; insanların yaşadıkları sürece kentsel yaşamda kalite aramalarının bir ayrıcalık değil hak olduğu, dolayısıyla bütün insanların kaliteli bir çevrede yaşamayı kentsel yaşam kalitesi bağlamında hak ettiği belirtilmektedir.

Kentsel yaşam kalitesi ve kentli hakları kavramlarının ön plana çıkması ile hem uluslararası alanlarda hem de ülkemizde; kentlerde güvenlik, sağlıklı çevre, dolaşım ve erişilebilirlik, sağlık, spor ve dinlenme, kaliteli mimari ve fiziksel çevre, katılım, doğal kaynaklar ve zenginlikler gibi kavramların önemi her geçen gün artmaktadır. Bu doğrultuda kentlerin planlamasında, açık ve yeşil alan kavramları ön plana çıkarılmakta, kentsel açık ve yeşil alanların yaşam kalitesini artırıcı etkisi göz önüne alınarak açık ve yeşil alanların kentliler açısından bir hak olduğu belirtilmektedir.

1.1 AMAÇ

Bu çalışmanın temel amacı; "kentsel yaşam kalitesi" ve "kentsel haklar" kapsamında kentsel açık ve yeşil alanların önemini ortaya koymak ve hızlı kentleşme sonrasında İstanbul Metropolitan Alanı'nın Batı Yakası'nda hızla gelişen Esenyurt İlçesi Kıraç Yerleşmesi'ndeki kentleşme sorunlarını kentsel yaşam kalitesi ölçütleri kapsamında açık ve yeşil alanlar özelinde ele alarak tartışmaktır.

Kıraç yerleşmesi özellikle 1990'lı yıllardan sonra, İstanbul için önemli ulaşım aksları olan TEM Otoyolu ve D-100 Karayolu güzergahlarının yakınında konumlanması ve gayrimenkul değerlerinin İstanbul Metropolitan Alanı'nın hinterlandı geniş diğer bölgelerine göre daha ekonomik olması sonucunda yatırımcıların ilgisini çekmiş ve hızla gelişmiştir. Kıraç'ta 1990'lı yıllardan başlamak üzere hızlı kentleşme ve kontrolsüz büyüme sonucunda, kentsel donatı alanları ile kentsel sosyal ve teknik altyapı açısından yaşam kalitesi yetersiz mekânlar oluşmuştur. Kentsel standartlar çerçevesinde açık ve yeşil alanların kentsel dönüşüm projelerine rağmen yetersizliğinin giderek artması ve doğru plan stratejileri geliştirilmediği takdirde, "kentsel yaşam kalitesi" tartışmalarının dahi yapılamayacağı bir yerleşme olma olasılığı ve gelecekte donatı alanları açısından daha fazla sorunların ortaya çıkacağı kaçınılmazdır.

Bu çalışmada; "kentsel yaşam kalitesi" kavramı kapsamında "Avrupa Kentsel Şartı Kentli Hakları Deklarasyonu"nda yer alan; "kirletilmemiş sağlıklı çevre, dolaşım, sağlık, spor ve dinlenme, doğal zenginlikler ve kaynaklar" gibi temel ilkeler ile "Avrupa Kentsel Şartı İlkeleri" nde yer alan; "Kentlerde çevre ve doğa, ulaşım ve dolaşım, kentsel alanlarda spor ve boş zamanı değerlendirme" gibi temel ilkeler dikkate alınarak kentsel açık ve yeşil alanların kent planlamasındaki ve yapılan uygulamalardaki rolü tartışılmaktadır.

1.2 KAPSAM

Bu çalışma ile "hızlı kentleşme-kentsel yaşam kalitesi" kavramları bütününde kentsel açık ve yeşil alanlar ele alınmakta, İstanbul Metropolitan Alanı'nın Batı Yakası'nda, TEM Otoyolu ve D-100 Karayolu gibi önemli ulaşım ağları ile ilişkili ve kentleşme hızı, erişilebilirlik düzeyi ve gelişme yönleri ile önemli bir yere sahip olan Esenyurt İlçesi Kıraç Merkez Mahallesi'nde yaklaşık 390 (3.906.475m²) hektar (ha) alan irdelenmektedir.

Çalışma beş bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölüm; çalışmanın amaç, kapsam ve yöntemini içermektedir.

İkinci bölümde, kavramsal çerçeve kapsamında "yaşam kalitesi", "kentsel haklar", "kentsel açık ve yeşil alanlar" gibi kavramlara ilişkin tanımlar ve literatür araştırması,

Üçüncü bölümde, kentsel yaşam kalitesi ve kentsel hakların ortaya çıkış süreci ile kentsel haklara ilişkin uluslararası platformlarda alınan kararlar, ülkemizde kentsel yaşam kalitesi ile kentsel haklara yönelik alınan kararların kentsel açık ve yeşil alanlarla olan ilişkisi,

Dördüncü Bölümde, Esenyurt Kıraç yerleşmesinin kentsel açık ve yeşil alanları ulusal, uluslararası standartlar karşılaştırılarak yer almaktadır.

Beşinci Bölümde ise genel değerlendirme yapılmaktadır.

1.3 YÖNTEM

Çalışmanın yöntemi birkaç aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamada ulusal ve uluslararası literatür taraması yapılmıştır.

Çalışmanın ikinci aşamasında Esenyurt İlçesi Kıraç yerleşmesine ilişkin plan kararları, istatistikler, sayısal veriler araştırılarak, değişen arazi kullanımı deseni gözlemlenmekte, kentsel açık ve yeşil alanlara ilişkin plan kararları ile mevcut durum karşılaştırması yapılmakta ve imar mevzuatına göre olması gereken standartlar ortaya konulmaktadır.

Her bölüm sonunda bölüm değerlendirmesi yapılarak özetlenmektedir. Bu çalışma kapsamında araştırma, gözlem, anket ve analiz teknikleri kullanılmıştır.

2. KAVRAMSAL YAKLAŞIM

2.1 YAŞAM KALİTESİ

Dünya Sağlık Örgütü'ne göre "yaşam kalitesi", bireylerin, hayat içerisindeki durumlarını, ait oldukları kültürel yapı ve değerler sistemi bağlamında, algılama ve değerlendirme biçimidir. Söz konusu değerlendirme, bireylerin beklentileri, hedefleri, hayat standartları ve hayata ilişkin kaygıları ile ilişkili olarak şekillenir. Yaşam kalitesi, bireyin fiziksel sağlığı, psikolojik durumu, özgürlük seviyesi, sosyal ilişkileri ve yaşadığı çevrenin başlıca özellikleriyle etkileşimleri gibi çok sayıdaki etkenle ilişki içerisinde şekillenen, karmaşık ve geniş bir kavramdır (WHO, QOL 1995).

"Yaşam Kalitesi" kavramı, Avrupa'nın güncel literatüründe temel olarak bir insan topluluğunun ekonomik durumu, gelir dağılımı, yoksulluk düzeyi, yaşam standardı, yaşam çevresi, konut, yaşam ve çalışma mekanları, eğitim ve iş olanakları, aile yapısı iş ve aile hayatı dengesi, ailede iş bölümü, sosyal yaşama katılım yaşama ve çalışma dengesi, sosyal etkinlikler ve sağlık durumu, sağlık hizmetlerinden yararlanma oranı gibi ölçülebilen nesnel koşullar ve bu topluluktaki insanların yaşam kalitelerine ilişkin olumlu veya olumsuz öznel düşünce ve duyguları ölçüsünde karşılıklı güven, toplumsal gerilim, yaşam çevresinin güvenliği tarafından şekillenen bir olgu olarak ifade edilmektedir (Tağmat 2007).

Marans yaşam kalitesi kavramını, çevrenin ölçülebilir mekansal, fiziksel ve sosyal bileşenleri ve bu bileşenlerin algılanma biçimlerinin sadece objektif özellikleri ile değil, aynı zamanda bireysel etkilerin de değerlendirildiği bir yaklaşımla ele almaktadır (Marans 2003).

Genel olarak "yaşam kalitesi"; bireyin hayatına ilişkin objektif değişkenlere ve bireyin kendi algılaması doğrultusunda şekillenen sübjektif değişkenlere bağlı olarak gelişen, çok boyutlu bir kavram olarak ifade edilmektedir. Yaşam kalitesi araştırmaları, söz konusu objektif ve sübjektif değişkenlerin, toplum refahı üzerindeki bütünleşik etkisini öne çıkarmaktadır.

Yukarıda belirtilen tanımlar birleştirildiğinde yaşam kalitesi ile ilgili aşağıdaki genel görüşler elde edilmektedir (Türksever 2001);

- i. Yaşam kalitesi çok boyutlu, geniş bir kavramdır.
- ii. Yaşam, sosyal, ekonomik, psikolojik ve fiziksel (doğal ve yapılanmış çevre) olmak üzere farklı çevrelerden oluşmaktadır. Yaşam kalitesi de bu çevrelerin ayrı ayrı kalitelerinin birbirleriyle etkileşiminden ortaya çıkan bir bileşkedir.
- iii. Genel olarak nesnel ve öznel göstergelerden söz edilebilir. Ancak yaşama ait verilerin algılanması gerekliliği ve bu nedenle öznel değerlendirmelerin yapılması genel kabul görmektedir.
- iv. Yaşam kalitesi bileşenleri kültürden kültüre, ülkeden ülkeye değişebilir. Burada esas olan, temel faktörlerin (sağlık, spor, eğitim, alışveriş, ulaşım ve kültür hizmetleri ile konut ve güvenlik vb) o toplum tarafından nasıl algılandığının ölçülmesidir.

2.2 KENTSEL HAKLAR

Kentli hakları, temel hakların, ekonomik, toplumsal ve kültürel hakların, siyasal hakların ve dayanışma haklarının gerçekleşme alanı olarak, kent mekânında somutlaşmasıdır. Bireyin sahip olduğu insan haklarını kentsel mekânda yeterince ve özgürce kullanabilmesidir. Kentli hakları, kentte yaşayan herkes için ayırım gözetmeksizin uygulanır (Geray 2000, s.498).

Kentli hakları, bireylerin kişiliklerini çok yönlü geliştirme yanında, oturma, üretme, dinlenme ve dolaşma etkinliklerini de yerine getirmelerine olanak tanıyan bir kentsel yaşam çevresi gereksiniminden doğmuştur (Ertan 1997, s.39). Bu gereksinimler kentli haklarının konusunu teşkil eder. Kentli haklarının alacaklısı ve borçluları, kentli haklarının dayanışma hakları içinde yer alması nedeniyle, herkeştir. Herkes temiz, sağlıklı, insan onuruna yakışır bir kentte yeterli kamu hizmetlerini almaya, her türlü sosyal, kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılama hakkına sahiptir. Diğer taraftan bu hakka sahip olanlar bu hakların gereği gibi uygulanmasından da sorumludur.

İnsan hakları, evrensel boyutta soyut olarak düzenlenmiştir. Buna karşılık, atomistik bireylerin oluşturduğu soyut bir toplumu temel alan insan haklarının aksine kentli hakları, kent içindeki insanı temel aldığından daha somuttur. İnsan haklarının uygulamaya geçmesi, pratiğe yansması kentliler için kentli haklarının varlığı ile mümkündür (Tekeli 1994, s.29).

Kentli hakları hem kentlinin insan olarak sahip olduğu insan haklarını hem de bireyin yaşadığı kentin içinde bulunduğu kentsel toplumun üyesi, kentlisi olarak, o kentin kentsel ve çevresel değerleri üzerindeki haklarının tümünü kapsamaktadır. Kentli hakları dayanışma hakları arasında yer almaktadır.

Kentli haklarının içeriği çok geniştir. Kentli hakları; kentteki eğitim ve kültür faaliyetlerinden yararlanma, suç ve şiddetten arındırılmış güvenli bir kentte yaşama, temiz su kaynaklarının temini, hava kirliliğinin önlenmesi, kıyı alanlarından toplumun eşit biçimde yararlanması vb. birçok hakkı kapsamına almaktadır.

Kentli haklarının içeriği konusunda en net ve somut tanımlama Avrupa Kentsel Şartı'nda yer almaktadır. Şart, kentsel yaşamın geliştirilmesi için dört ağırlıklı alan seçmiştir. Bunlar;

1. Fiziksel kentsel çevrenin geliştirilmesi,
2. Mevcut konut stoklarının yenilenmesi,
3. Yerleşmelerde sosyal ve kültürel olanakların yaratılması,
4. Toplum kalkınması ve halk katılımının özendirilmesidir.

“Yerinden Yönetim” fikrine açık ve belirgin bir vurgunun yapıldığı Şartın ana hedefi, hemen her ülkede uygulanabilir, iyi bir kent yönetimi için gerekli ilke ve yükümlülükleri tanımlamak ve kentsel yaşam kalitesini artırmaktır.

Kentli hakları, yerel hizmetlerin etkinliğinin artırılmasında, ekonomik, sosyal ve kültürel olanakların yaratılmasında, yerel topluluk ve dayanışma duygusunun geliştirilmesinde ve yerel yönetimlerde etkin yurttaş katılımının teşvik edilmesinde önemli bir yere sahiptir. Kentli haklarının hayata geçirilmesi, demokrasinin yerel anlamda işletilmesi, insan haklarının yaygınlık kazanıp, uygulanması, kentsel yönetimlerin verimli hale getirilmesi, yerel insiyatifin harekete geçirilmesi için zorunludur.

Kentli hakları, kentsel yaşam kalitesinin özünü, gerçekleşme düzeyini belirleyen, geliştirilmesi için varılması gerekli hedefleri gösteren temel birer öge niteliği taşımaktadır. Bu anlamda kentli haklarının yasal bir düzenlemeyle bağlayıcı hale getirilmesi hem yurttaşların hakları bakımından hem idarenin sorumluluğunun hukuki bir zemine oturtulması bakımından büyük bir öneme sahiptir.

2.3 KENTSEL AÇIK VE YEŞİL ALANLAR

Açık ve yeşil alanlar bir kentin yapısındaki çeşitli kullanımlar için uzun süreli bir denge unsuru; aynı zamanda, çok yönlü dış mekan kullanımları için de çeşitli olanaklar yaratan, yaşayan ve yaşatan bir organizmadır. Bu organizmanın bulunduğu dönem için olduğu kadar, geleceğe ilişkin dönemler için de uzun süreli etkinliği ve geçerliliği söz konusudur (Öztañ 1991).

Açık alanlar, mülkiyeti kime ait olursa olsun üzerinde yapı bulunmayan su yüzeylerini de içeren açıklık yerlerdir. Yeşil alanlar ise, tarım ve diğere işletme binaları dışında kalan, düzenlemelerle genelde topluma yararışlı hale getirilmiş yerlerdir (Çavuş 1995).

Toplum bilimci Geray'a göre açık ve yeşil alanlar; kentleşme, sanayileşme ve yoğunluk artışı sonucunda doğadan koparı, doğayı bozarı insanın, tekrar doğaya yakınlaşmasını, onu korumasını ve yararlanmasını sağlıyan alanlardır (Durmuş 1988).

Keleş'e göre (1977), açık alan insan yaşantısını sürdürdüğü, üzerinde yapı yapılmış kapalı mekanların dışında kalan ya doğal olarak bırakılmış ya da tarım ve konut dışı dinlenme amaçlarına ayrılmış kent parçasıdır.

Genelde açık alanlar arasında meydanlar, kavşaklar, çocuk bahçeleri, oyun ve spor alanları, parklar, botanik ve hayvanat bahçeleri ve eğlence merkezleri yer alır. Genel olarak açık ve yeşil alan kavramı içine giren alanlar fiziksel, ekolojik ve ekonomik önemi olan yerlerdir. Açık ve yeşil alanlar, şehirleşme, endüstrileşme, yoğunluk artışı sonucu doğadan kopmakta ve doğayı bozmakta olan insanın yakınlaşmasını, onu korumasını sağlamaya yarayan alanlardır (Özdemir 2006).

Yeşil alanlar, oluşum özelliklerine göre doğal yeşil alanlar ve kentsel yeşil alanlar olmak üzere iki grup içerisinde incelenmektedir. Doğal yeşil alanlar, barındırdıkları flora ve faunaya ait doğal özellikleri bakımından önem taşıyan, genellikle kent çeperlerinde ve yer yer kent içerisinde yer alan büyük ölçeklerdeki yapılaşmamış alanlardır. Kentsel yeşil alanlar ise, yapılaşmış alanlar içerisinde insanların dinlenmesi, gezinmesi, çeşitli rekreasyon faaliyetlerini gerçekleştirilmesi ve doğaya yakınlaşmalarının sağlanması amacıyla düzenlenen ortak kullanım alanlarıdır (Yıldızcı 1982).

Kentsel yeşil alanlar, kent mekânı içinde fiziksel ve sosyal çevrenin niteliğini belirleyen, eğitimsel, kültürel ve rekreasyon amaçlı kullanımlara olanak tanıyan ve toplumun tüm bireylerinin kullanımına açık olan kamu mekânlarıdır (Yuen 1996, s.955).

Kentsel yeşil alanlar, içerdiği çeşitli işlevler nedeniyle kentsel alan ve kentliler açısından çok önemli doğa parçalarıdır ve mekânsal yapılarına ve işlevsel özelliklerine bağlı olarak kent mekânında fiziksel ve sosyal çevre bakımından faydalar üreten fonksiyon alanlarıdır.

2.4 BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ

İkinci bölümde, tez konusuna esas olan kavramların literatürde yer alan tanımları yer almakta olup bu kapsamda; yaşam kalitesi, kentsel haklar ve kentsel açık ve yeşil alanlar gibi kavramlar ele alınmaktadır.

"Yaşam Kalitesi", bireylerin hayatına ilişkin objektif değişkenlere ve sübjektif değişkenlere bağlı olarak bireylerin hayat içerisindeki durumlarını, ait oldukları kültürel yapı ve değerler sistemi bağlamında, algılama ve bireylerin beklentileri, hedefleri, hayat standartları ve hayata ilişkin kaygıları gibi çok sayıdaki etkenle ilişki içerisinde şekillenen, karmaşık ve geniş bir kavram olarak,

"Kentsel Haklar", temel hakların, ekonomik, toplumsal ve kültürel hakların, siyasal hakların ve dayanışma haklarının gerçekleşme alanı olarak, kent mekânında somutlaşması, kısaca bireylerin sahip olduğu insan haklarını kentsel mekânda yeterince ve özgürce kullanabilmesi olarak,

"Kentsel Açık ve Yeşil Alanlar", şehirleşme, endüstrileşme, yoğunluk artışı sonucu doğadan kopmakta ve doğayı bozmakta olan insanların dinlenmesi, gezinmesi, çeşitli rekreasyon faaliyetlerini gerçekleştirmesi ve doğaya yakınlaşmalarının sağlanması amacıyla düzenlenen ortak kullanım alanları olarak ifade edilmektedir.

3. YAŞAM KALİTESİ-KENTSEL AÇIK VE YEŞİL ALANLAR

3.1 "KENTSEL YAŞAM KALİTESİ" KAVRAMI

Kentsel yaşam kalitesi; toplumsal, ekonomik ve mekansal öğeler açısından kent tanımına giren yerlerde, kentsel altyapı, iletişim, ulaşım, konut gibi olanakların sunulma düzeyinin, önceden belirlenen standartların üstünde olması durumu olarak tanımlanmaktadır. Bu kapsamda, fiziksel ve duygusal faktörlerle birlikte, kenti kent yapan tüm faktörlerin oluşturduğu bir yaşam biçimi olarak görülmektedir.

Geniş anlamıyla kentsel yaşam kalitesi kavramı toplumsal, kültürel, siyasal öge ve süreçleri de içermekte, kentte yaşayan bireylerin kentin sunduğu olanak ve fırsatlardan eşit, dengeli ve ihtiyaçları oranında yararlanmasını, aynı zamanda eğitsel, sanatsal, kültürel, siyasal etkinliklere ve süreçlere etkin biçimde katılma olanağına sahip olmasını gerektirmektedir. Kentsel yaşam kalitesi düzeyinin yüksek olduğu kent, bireyleri yalnızca barındıran değil, toplumsal, ekonomik, kültürel ve manevi ihtiyaçlarını da karşılayan, ona kent yönetimine katılması olanaklarını da sunan kenttir. Çağdaş örgütlenmeler yoluyla dayanışma, bireyler ve gruplar arasındaki iletişimin yoğunluğu, kentlilik bilinci, kent gelirlerinin toplumun çeşitli katmanları arasında dengeli dağılımı, çevresel değerlerin korunmasına ve geliştirilmesine gösterilen duyarlılık, demokrasiyi özümseme ve katılımcılık düzeyi gibi faktörler kentsel yaşam kalitesinin sağlanmasında ve düzeyinin yükseltilmesinde önemli rol oynamaktadırlar (Geray 1998, s.57).

Kentsel yaşam kalitesi kavramı bir kentte çağdaş kent ve çevre standartlarının sağlanmasının yanında, kentli haklarının herkese sağlanmış olmasıyla da doğrudan ilgilidir. Kent, insan haklarının korunduğu ve gerçekleştirildiği bir alan olması dolayısıyla kentsel yaşam kalitesi de ancak bireylerin ve toplulukların hakları güvence altına alındığında gerçekleşebilir. Bu haklar hem kentlinin birey olarak sahip olduğu insan haklarını, hem de bireyin içinde yaşadığı kentin ve içinde bulunduğu kentsel toplumun bir üyesi olarak o kentin kentsel ve çevresel değerleri üzerindeki hakların tümünü kapsamaktadır. Kentli hakları; temel hakların, ekonomik, toplumsal ve kültürel hakların ve dayanışma haklarının gerçekleşme alanı olarak kent mekanında somutlaşmasıdır. Bu hakların yerel toplum düzeyinde gerçekleşebildiği ve korunabildiği ölçüde oluşmakta ve gelişmektedir (Geray 1998, s.60).

Kentsel yaşam kalitesi; toplum, ekonomi ve çevre ekseninde, yaşam kalitesi ve çevre kalitesinin karşılıklı etkileşiminde gerçekleşen nesnel ve öznel değerlendirme ölçütleri ile ifade edilmektedir. Algıya dayalı, esenlik, sağlık, güvenlik, huzur vb. değerler kentsel yaşam kalitesinin öznel bileşenlerini oluştururken; yapılı çevre, doğal çevre, ekonomik ve sosyal fonksiyon alanları gibi somut değerler ise nesnel bileşenlerini oluşturmaktadır.

Kentsel mekan kalitesi, kişinin yaşam kalitesinin de belirleyicisidir. Bunun sağlanması için sağlıklı bir kent yapısının oluşturulmasının hedeflenmesi ve ekonomik, kültürel, çevresel, toplumsal ve siyasal ihtiyaçların karşılanması ve bunların birer hak olarak görülüp, uygulanması, korunması ve geliştirilmesi gerekmektedir. Kentsel yaşam kalitesi, çağdaş kent ve çevre standartlarının bir kente sağlanmasının yanında, kentli haklarının da herkese sağlanmış olması ile doğrudan ilgilidir, ayrıca kente yeni nüfus grupları çekmede bir anlamda kentin reklâmında önemli bir yer tutar. Aynı zamanda çok uluslu şirketlerin yatırımlarını çekmek isteyen kentler yüksek kaliteli alt yapı, iletişim olanakları, ulaşım ve güvenlik hizmetleri, iyi yetişmiş insan kaynağı ve ekonomik gelişmeyi sağlayacak gerekli teknolojik birikimi sağlama yarışı içine girmektedir.

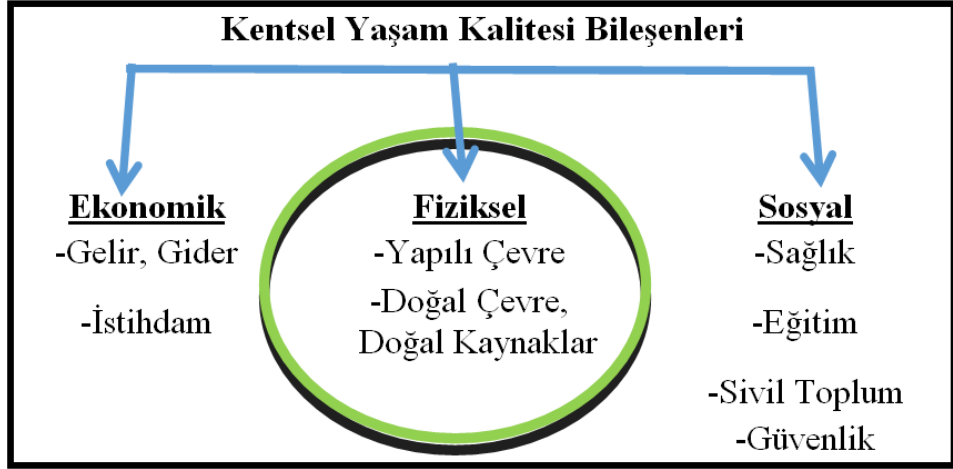
Sonuç olarak kentsel yaşam kalitesi; kentte yaşayan bireylerin kentteki olanak ve fırsatlardan eşit, dengeli ve ihtiyaçları oranında yararlanmasını sağlayan, ona kent yönetimine katılması olanaklarını sunan, fiziki alanda kent ve çevre standartları ile beraber kentli haklarının herkese sağlanmış olmasını hedefleyen ve insan haklarının korunduğu ve gerçekleştirildiği bir alan idealini ortaya koyan bir kavramdır.

3.1.1 Kentsel Yaşam Kalitesi Bileşenleri

Yaşam kalitesini değerlendirmek amacıyla ekonomik, fiziksel ve sosyal çevre ana başlıklarının altında 8 temel kategori ve kategorilerin altında toplam 64 alt kategori belirlenmiştir (Keleş 2013).

Ana başlıklar; ekonomik çevre, fiziksel çevre ve sosyal çevre olmakla beraber tez konusu kentsel açık ve yeşil alanlarla ilişkili olan fiziksel çevre bileşenlerinin temel ve alt kategorileri Şekil 3.1’de görülmektedir.

Şekil 3.1: Kentsel yaşam kalitesi bileşenleri

Kaynak: Keleş 2013

Ekonomik çevre bileşenleri, kentlerde yüksek yaşam kalitesinin sağlanabilmesi için yeterli istihdam ve gelir yaratılmasına katkıda bulunan vazgeçilmez bir unsurdur. Bu nedenle yaşam kalitesini değerlendirmek amacıyla ekonomik çevre ana başlığının altında; gelir/gider ve istihdam başlıklarından oluşan 2 temel kategori belirlenmiştir.

Sosyal çevrenin bileşenleri olan sağlık, eğitim, güvenlik, politik ve sivil toplum; kentlerde yüksek yaşam kalitesinin sağlanabilmesi için değerlendirilmesi gereken temel konulardır. Bu nedenle yaşam kalitesini değerlendirmek amacıyla sosyal çevre ana başlığının altında; sağlık, eğitim, sivil toplum ve güvenlik başlıklarından oluşan 4 temel kategori belirlenmiştir.

Fiziksel çevre bileşeni ise, yapılı çevre ile doğal çevre ve kaynaklardan oluşmakta ve fiziksel çevre kalitesi kentlerde sağlanacak yaşam kalitesi ile doğrudan ilgilidir. Yapılı çevre; teknik ve sosyal altyapı ve diğer kentsel kullanımları içermektedir. Bu nedenle yaşam kalitesini değerlendirmek amacıyla fiziksel çevre ana başlığının altında; yapılı çevre ve doğal çevre ve kaynaklar başlıklarından oluşan 2 temel kategori belirlenmiştir.

Tablo 3.1: Yaşam kalitesinin fiziksel çevre bileşeni temel ve alt kategorileri

Temel Kategoriler	Alt Kategoriler
Yapılı Çevre	konut eğitim kültür alışveriş olanakları trafik sağlık park ve yeşil alanlar rekreasyon haberleşme teknik altyapı sosyal atyapı ulaşım sağlık koruma (temizlik) gürültü kirliliği
Doğal Çevre / Doğal Kaynaklar	enerji atık su katı atık hava kirliliği çevre koruma flora fauna manzara kalitesi gıda iklim temiz su doğal afet

Kaynak: Keleş 2013

Kentsel açık ve yeşil alanlar; fiziksel çevre bileşenleri içinde temel kategoriler içinde yapılı çevre bölümünde park ve yeşil alanlar ile rekreasyon alanları, doğal kaynaklar bölümünde ise çevre koruma, flora, fauna, manzara kalitesi gibi alt kategorilerle direkt ve dolaylı olarak ilişki halindedir. Yaşam kalitesinin fiziksel çevre alt bileşenleri içerisinde açık ve yeşil alanlar ile rekreasyon alanları önemli bir yere sahiptir.

Yaşam kalitesi fiziksel çevre bileşenleri içerisinde doğal kaynaklar kategorisinde korunması gereken doğal değerler yer almakta iken yapılı çevrede yapay olarak oluşturulmuş bileşenler yer almaktadır.

3.1.2 Kentsel Yaşam Kalitesi Göstergeleri

Dünya çapında yaşam kalitesini ölçmek için kullanılan en yaygın araçların göstergeler olduğu görülmektedir. Gösterge sözlük anlamıyla, bir durum ile ilgili çeşitli aşamaları gösteren listedir.

Yaşam kalitesi kavramının çok geniş ve çok disiplinli bir konu olması itibariyle yaşam kalitesinin belirlenmesinde tek bir gösterge bulunmamakta, birçok gösterge grubu yer almaktadır. Yaşam kalitesinin ölçümü çalışmalarında kullanılan göstergeler genel olarak, iki ayrı kategoride incelenmektedir: Nesnel Göstergeler (objektif göstergeler) ve Öznel Göstergeler (subjektif göstergeler) (Schneider 1975, s. 495).

Nesnel göstergeler göstergeyi kapsayan konu hakkında çalışma yapmış kurum ve kuruluşlardan ya da yaşam kalitesi araştırması yapacak kişi, kurum ve kuruluşların bizzat yaptıkları ölçümlerden elde edilir. Bu göstergeler ekonomik durum, iş hayatı, barınılan yer ve sosyo-kültürel aktivitelerin gerçekleştiği alanlarda yapılan ölçümlerden elde edilen istatistik veriler ve sayımlar gibi sayılabilen verilerdir.

Öznel göstergeler ise kişilerin yaşam hakkındaki bireysel algı ve değerlendirmelerini kapsamaktadır. Öznel veriler bireyden bireye farklılık göstereceği için çok çeşitli olabilir.

Yaşam kalitesini değerlendirirken, bir yerleşmenin objektif özelliklerini ele almanın yanında objektif özelliklerin kullanıcılar için ne anlam taşıdığını bilmek de önemlidir. Bir yerin niteliğini belirlemek için göz önüne alınacak objektif ve subjektif göstergelerin seçilmesi karmaşık bir süreç olduğu için plancılar ve araştırmacıların yanı sıra birçok ilgili kesimi içermesi gerekmektedir. Kentsel gelişiminin önemli boyutlarını temsil eden göstergelerin kullanılması ve geçerliliğini kaybetmiş ölçütlerin yerine yeni ilgi alanlarını temsil eden göstergelerin ilave edilmesi gerekmektedir. Göstergeler yerel yaşamla örtüşebilir nitelikte olmalıdır. Kullanıcılardan girdi almadan kullanılan yaşam kalitesi göstergeleri güvenilirlik, hassaslık, kabul edilebilirlik açısından eleştiriye açık olmaktadır (Marans 2007).

Gösterge kavramının kullanım amaçları Banarjee (1996) tarafından;

- i. Uygulanmış politikalar ve programların performansını ölçmek,

- ii. Toplumdaki eğilimlerin tespiti,
- iii. Kentin ya da bölgenin şartlarını izlemek,
- iv. Karar organlarını bilgilendirmek,
- v. Toplum bilincini arttırmak,
- vi. Toplumsal gelişme yönelik hedefleri belirlemek,
- vii. Planlama amaçlarını tespit etmek,
- viii. Yerleşimleri, zaman-mekan bağlamında karşılaştırmak,
- ix. Stratejik yatırım tercihlerini yönlendirmek,
- x. Erken uyan mekanizması kurmak, olarak ifade edilmektedir.

a. Kentsel Yaşam Kalitesi Göstergelerine İlişkin Yapılan Çalışmalar

Kentsel yaşam kalitesi göstergelerine yönelik ulusal ve uluslararası alanda birçok çalışma yapılmıştır. Uluslararası alanda; Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa Birliği (AB), Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) tarafından, ülkemizde de; İçişleri Bakanlığı, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) ve bazı danışmanlık şirketleri tarafından çeşitli çalışmalar yapılmıştır.

Bu bölümde çeşitli kurumlar tarafından hazırlanan kentsel yaşam kalitesi göstergelerinde açık ve yeşil alanlarla ilişkili göstergeler ele alınmaktadır.

Birleşmiş Milletler ve alt kuruluşları tarafından yaşam kalitesi göstergelerine yönelik çeşitli çalışmalar yapılmıştır.

1996 yılında BM tarafından hazırlanan "Habitat Kent Göstergeleri" bulunmaktadır. HABITAT tarafından hazırlanmış ayrıntılı bilgi bankası olan Global Urban Indicators- Küresel Kentleşme Göstergeleri ile dünya çapında 237 kent hakkında veri sağlar ve küresel bazda ilk temsilci kentleşme göstergelerini temsil etmektedir.

Bu bilgi bankası sayesinde üretilen kent gelişim endeksi ile kentlerin gelişim düzeylerinin derecelendirilmesi ve belirlenmiş kentsel şartlar sonucu ortaya çıkan göstergelerin kıyaslamaları yapılmaktadır.¹

---

¹ Global City Indicators Facility. <http://www.cityindicators.org/> [Erişim tarihi 12 Nisan 2014].

Tablo 3.2: BM kent göstergeleri tablosu

Sektör	Gösterge	Amaç
Çevresel Yönetim	Kentsel alanlardaki nüfus büyümesi	Coğrafi olarak dengeli yerleşim alanlarının teşvik edilmesi
	Planlanmış Yerleşim Alanları	

Kaynak: Global City Indicators Facility. <http://www.cityindicators.org>

Birleşmiş Milletlerin başlıca alt kuruluşları; Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Dünya Bankası (WB) gibi kuruluşlar alınan kararlar doğrultusunda yaşam kalitesine yönelik çalışmalar yapmışlardır.

Dünya Sağlık Örgütü, Avrupa Bölge Ofisi, 1986 yılında Avrupa’da seçilen 11 kent ile Sağlıklı Kentler Projesine (Healthy Cities) “Herkes için sağlık” sloganıyla başlamıştır. Herkes için sağlık sloganıyla halk sağlığına yeni yaklaşımların geliştirilen uygulama yöntemleriyle gösterildiği bu hareket, kısa sürede kıtanın 30 ülkesinde oluşturulan ulusal ağlar ile 1400 kent ve kasabaya ulaşmıştır. Zaman içerisinde hareket daha da genişlemiş, Avrupa’da uygulanan stratejilerin kendi ortamlarına uyarlanmasıyla Avustralya, Kanada ve Amerika’da da bazı kentlere ulaşarak küresel bir hareket niteliği kazanmıştır.²

Dünya Sağlık Örgütü’nün belirlemiş olduğu bu göstergeler özellikle bireyin sağlığı başta olmak üzere yaşam kalitesinin belirlenmesi ve yükselmesi adına çevresel ve sosyo ekonomik göstergeler üretilmiştir (Tablo 3.3).

Tablo 3.3: Dünya Sağlık Örgütü, kent göstergeleri

Sektör	Gösterge
Çevresel	Kentlerdeki yeşil alanların oranı
	Halkın yeşil alanlara erişimi
	Spor ve eğlence
	Kentte bisiklet kullanımı

Kaynak: World Health Organization

² World Health Organization, http://www.healthycities.org.uk/uploads/files/webstersanderson_juh_2012.pdf, [Erişim tarihi 8 Şubat 2014].

Avrupa Birliği (AB), Yirmi sekiz üye ÷lkeden oluşan ve genel olarak toprakları Avrupa kıtasında bulunan siyasi ve ekonomik bir örgütlenmedir. 1992 yılında, Maastricht Antlaşması'nın yürürlüğe girmesiyle Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun yeni görev ve sorumluluklarının yüklenmesi sonucu kurulmuştur.

Çok uluslu bir oluşum olan Avrupa Birliği ierisinde uluslarüstü yönetim organları ile üyelerin anlaşması olmaksızın da karara varabilmektedir. Birliğin bu haklara sahip önemli yönetim birimleri Avrupa Komisyonu, Avrupa Parlamentosu, Avrupa Birliği Konseyi, Liderler Zirvesi, Avrupa Adalet Divanı ve Avrupa Merkez Bankası'dır.

AB'nin yaşam kalitesi kavramına yönelik yapmış olduğu alışmalar Avrupa Komisyonu bünyesinde gerçekleştirmektedir. Birlik ierisinde yaşam kalitesine yönelik alışmalar ile kamuoyu yoklamaları Avrupa komisyonu bünyesinde olan Eurobarometer raporları ve Eurostat (Avrupa İstatistik Ofisi) raporlarında yer almaktadır.

Avrupa komisyonu Mart 2010 yılında Eurostat bünyesinde Avrobarometre'nin Avrupa kentlerindeki yaşam kalitesi algısı üzerine yapmış olduğu kamuoyu anketinde yaşam kalitesi göstergelerini Toplumsal gerçeklik algıları, İklim değişikliği ve Kirlilik, Belediye Harcamaları ve Kamusal hizmetler, Kentsel altyapıdan memnuniyet, Toplu taşımadan memnuniyet şeklinde 5 ana başlıkta toplamıştır.³ Kentsel altyapı memnuniyetine yönelik yaşam kalitesi göstergeleri Tablo 3.4'de gösterilmektedir.

Tablo 3.4: Eurostat, yaşam kalitesi memnuniyet göstergeleri

Göstergeler	Alt Göstergeler
Kentsel Altyapı Memnuniyeti	Yeşil alanlardan (park, bahe) memnuniyet
	Aık hava eğlence imkanlarından memnuniyet
	Spor tesisleri
	Kamusal alanlardan (pazarlar ve yaya alanları)

Kaynak: Statistical office of the European Union

AB'nin ilk yıllarından bu yana, birlik politikaları çerevesinde alınan kararlar ile bu politikaların planlanmasında ve uygulanmasında güvenilir ve karşılaştırılabilir istatistiklere dayandırılmasının gerekli olduğu anlaşılmış ve AB düzeyinde bu istatistiklerin karşılaştırılabilir olarak üretilmesi amacıyla Avrupa İstatistik Sistemi

³ Statistical office of the European Union. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Quality_of_life_indicato [Erişim tarihi 24 Mart 2014].

(AİS) kurulmuştur. 2012 yılı itibariyle Avrupa İstatistik Sistemi komitesinin final raporu ile Yaşam Kalitesi gösterge tablosu yeniden düzenlenmiştir (Tablo 3.5).

Tablo 3.5: Erostat, yaşam kalitesi göstergeleri

Göstergeler	Alt Göstergeler
Yaşam Ortamı	Yeşil ve rekreasyon alanlarına erişim
	Yeşil ve rekreasyon alanlarından memnuniyet
	Peyzaj ve yapılı çevre

Kaynak: Statistical office of the European Union

Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü diğer adıyla İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı (Organisation for Economic Cooperation and Development) uluslararası bir ekonomi örgütüdür.

AB üyesi olan birçok devlet OECD'nin de üyesidir. Bununla birlikte birçok gözlemci üyeye de sahip olan OECD sanayileşmesini tamamlamış zengin olmuş ülkeler olarak da adlandırılabilir.

34 Ülke üzerinde daha iyi yaşam başlıklı yapılan araştırma sonucu oluşturulan index ile göstergeler karşılaştırılmaktadır. OECD yapmış olduğu bu çalışmada daha öncesinden OECD olarak yayınladığı verilerden, Birleşik Milletler'in istatistiki verilerinden ve bir kısmını da Gallup World Poll araştırma firmasından edinerek hazırlamıştır. Better Life Index adlı sitede oluşturulan göstergeler kullanıcıların göstergelere verdiği öneme göre sıralanabilmektedir.⁴ OECD'nin 2012 verilerine dayanarak oluşturduğu daha iyi yaşam göstergeleri Tablo 3.6'da sıralanmaktadır.

Tablo 3.6: OECD daha iyi bir yaşam göstergeleri

Göstergeler	Alt Göstergeler
Çevre	Hava kalitesi
	Standartlar ve çevre kalitesi
	Su Kalitesi

Kaynak: Better Life Index

Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK) tarafından 2003 yılından itibaren her yıl düzenli olarak "Yaşam Memnuniyeti Araştırması" yapılmaktadır. Araştırma sonuçları Türkiye, kent ve kır ayrımında verilmektedir. Tablo 3.7'de görülen Yaşam Memnuniyeti

⁴ Better Life Index, <http://www.oecdbetterlifeindex.org/fr/about/initiative-vivre-mieux/> [Erişim tarihi 17 Nisan 2014].

Araştırma Göstergeleri ile, Türkiye’deki bireylerin öznel mutluluk algılaması, sağlık, sosyal güvenlik, örgün eğitim, çalışma hayatı, gelir, kişisel güvenlik ve adalet hizmetleri, kişisel gelişim gibi temel yaşam alanlarındaki memnuniyetleri ölçülmekte ve bunların zaman içindeki değişimi takip edilmektedir.

Tablo 3.7: TUİK yaşam memnuniyeti araştırma göstergeleri

Göstergeler	Alt Göstergeler
Hanehalkı Yaşam Koşulları	Hanehalkı geliri
Bireysel Mutluluk, Memnuniyet	Mutluluk düzeyi
	Mutluluk kaynağı
	Sağlıktan memnuniyet
	Çalışma hayatı ve kazanç
	Kişisel ilişkilerden memnuniyet
Kamu Hizmetinden Memnuniyet	Sosyal güvenlik hizmetleri
	Sağlık hizmetleri
	Eğitim hizmetleri
	Asayiş hizmetleri
	Adli hizmetler
	Ulaştırma hizmetlerinden memnuniyet
	Belediye ve İl Özel İdare hizmetleri
Beklenti, Kişisel Gelişim ve Umut	Beklentiler
	Kişisel Gelişim
	Beş yıl sonrası için beklentiler
	Umut
	Algılanan refah düzeyi
	Son bir yıldaki ekonomik gelişmeler
Değerler	Düşüncelere verilen önem

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr/Kitap.do?metod=KitapDetay&KT>, [Erişim tarihi 24 Ocak 2014].

Ulusal Çevre Stratejisi Eylem Planı (UÇEP), Devlet Planlama Teşkilatı koordinatörlüğünde Bakanlığımız ve Dünya Bankasının mali katkısı ile 1995 yılında başlatılmış ve 2000 yılında tamamlanmıştır. Kamu ve özel sektörün yanında üniversiteler, sivil toplum örgütleri, yerel yönetimler, meslek kuruluşları da UÇEP çalışmalarına katılmışlardır.

Yaşam kalitesinin iyileştirilmesi, Çevre bilinç ve duyarlılığının geliştirilmesi, Çevre yönetiminin iyileştirilmesi, Sürdürülebilir nitelikte bir ekonomik, toplumsal ve kültürel

gelişme sağlanması ve Ulusal çevre politikalarının 1992 Rio Bildirgesi ile Gündem 21 gibi uluslararası belgelerde benimsenen yaklaşımlarla uyumlulaştırmasına yönelik Tablo 3.8'deki göstergeler hazırlanmıştır.⁵

Tablo 3.8: UÇEP göstergeleri

Bölüm Başlıkları
Hava kalitesi
Toprak ve su kaynakları
Doğal değerler
Nüfus ve halk sağlığı
Arazi kullanımı ve yönetimi

Kaynak: Çevre ve Orman Bakanlığı, <http://www2.cevreorman.gov.tr/Ucep.html>

Şeklinde başlıklar altında raporlar ve öneriler geliştirilmiştir. UÇEP'in ulusal politikaya sağladığı katkıları;

- Çevre ile kalkınmayı birbiriyle bütünleştirecek somut eylemleri belirlemek
- Beş yıllık Kalkınma Planı için girdi sağlamak
- Türkiye'nin Ulusal Gündem 21'i için temel taşlardan birini oluşturmak
- Bölgesel ve daha kapsamlı uluslararası ilişkilerde Türkiye'nin çevreye ilişkin durumunun yansıtılmasına katkıda bulunmak şeklinde ana başlıklar şeklinde sıralanabilir.

Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA), Başbakana bağlı, bilimsel, idari ve mali özerkliği ile kendi tüzel kişiliği olan bir kurumdur. Bilimsel konularda incelemeler ve danışmanlık yapmak, toplumda bilimsel yaklaşım ve düşüncenin yayılmasını sağlamak amacı olan kurum 2010 yılında İlhan Tekeli editörlüğünde Türkiye için yaşam kalitesi göstergelerinin yer alacağı bir veri sistemi önerisi başlıklı bir çalışma yayımlamıştır. Bu çalışma kapsamında yaşam kalitesi kavramının tanımı ve tarihi süreci hakkında bilgi verilerek ülkemizde yaşam kalitesinin belirlenmesine yönelik yöntem öngörüsü oluşturulmuştur.

Tekeli editörlüğünde yapılan çalışmalara göre yaşam kalitesi göstergeleri iki farklı boyutta sınıflanmaktadır. Birinci boyut, yaşam kalitesi ölçütlerinin nesnel ya da öznel ölçülmesine göre farklılaşabilir. Nesnel ölçütler, kaliteli bir yaşam için gerekli ve nesnel

⁵ Çevre ve Orman Bakanlığı, <http://www2.cevreorman.gov.tr/Ucep.html>, [Erişim tarihi 2 Ocak 2014].

olarak ölçülebilen maddi koşullar üzerinde durmaktadır. İkincisi olan öznel ölçütler ise, bu koşullar konusunda insanların duygularına, yani öznel değerlendirmelerine dayanmaktadır. Benzer nesnel koşullara sahip toplumlarda öznel yaşam kalitesi ölçümleri çok farklı sonuçlar verebilecektir. Yaşam kalitesi göstergelerinin ikinci boyutta farklılaşması, bireysel ve komünite düzeyindeki ölçütler halinde olmaktadır. Bu durumda dört tür yaşam kalitesi ölçütü ortaya çıkmaktadır.

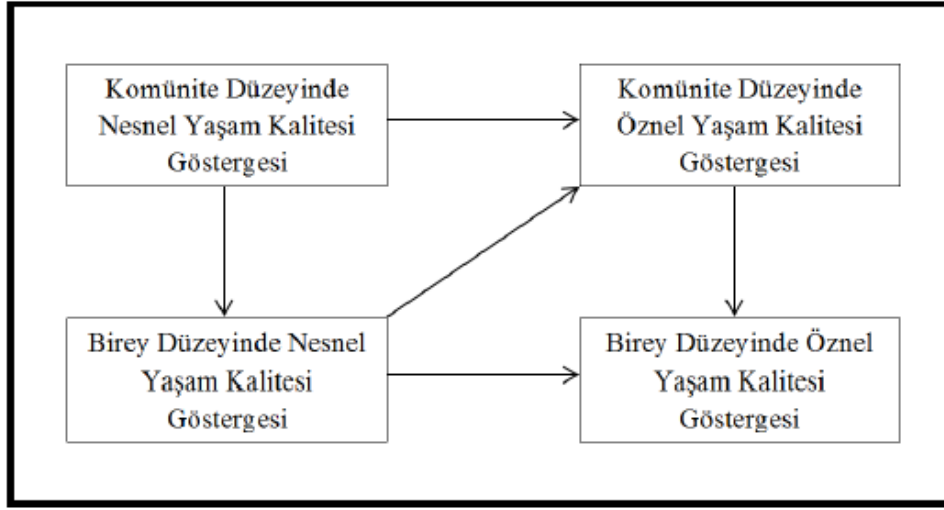
Bireysel Düzeyde Yaşam Kalitesi Öznel Ölçütleri; yaşamda tatmin olma (memnuniyet), mutluluk, iyilik hali duygusu vb.

Topluluk Düzeyinde Yaşam Kalitesi Öznel Ölçütleri; insanların içinde yaşadıkları topluluk hakkındaki duyguları ve bu toplulukta yaşam kalitesini etkileyecek kararlara katılma derecesini ortaya koyma.

Bireysel Düzeyde Yaşam Kalitesi Nesnel Ölçütleri; bu ölçütlerin tanımlanmasında zorluklar vardır. Bu konuda genellikle izlenen yol olarak, bireylerin işlevlerini yerine getirmesinde kullanabileceği kapasitelerin eksikliklerinin ölçülmesine gidilmektir.

Topluluk Düzeyinde Yaşam Kalitesinin Nesnel Ölçütleri; bir bireyin kaliteli bir yaşam gerçekleştirebilmesi için, içinde bulunduğu topluluğun hangi nitelikte olması gerektiğine ilişkin koşulları belirlemektedir. Bunlar ekonomik, sosyal, çevresel, insani gelişme, yönetim kalitesi vb. konulardaki göstergelerden oluşmaktadır. Topluluk Düzeyinde Nesnel Yaşam Kalitesi Göstergelerinin bu toplulukta yaşayan bir bireyin gerçekleştirdiği yaşam kalitesinin fırsat pencerelerini oluşturduğu söylenebilir. Birey, kendi kapasitelerini ve yaşam kalitesini bu topluluk içinde gerçekleştireceği için, Birey Düzeyinde Nesnel Yaşam Kalitesi ölçütlerinden etkilenmektedir. İster topluluk düzeyinde, ister birey düzeyinde olsun, nesnel göstergeler, bireyin algıladığı öznel yaşam kalitesi göstergelerinden farklıdır. Bireyin kendisinin mutlu olması, nesnel göstergelerden çok, öznel göstergelere bağlıdır (Tekeli 2010, s.25).

Şekil 3.2: TÜBA yaşam kalitesi gösterge çeşitleri

Kaynak: Tekeli İ., Gündelik Yaşam, Yaşam Kalitesi ve Yerellik Yazıları, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2010, s.25.

Bununla birlikte yaşam kalitesine yönelik ülkemizin sosyo-ekonomik ve kültürel yapısı dikkate alınarak Tablo 3.9’da görülen yaşam kalitesi gösterge listesi oluşturulmuştur.

Tablo 3.9: TÜBA yaşam kalitesi göstergeleri

Komünite Düzeyinde Yaşam Kalitesi	Nesnel	Öznel
	Çevre Kalitesi	Latif risksiz bir yaşam çevresi
Sağlık Durumu	Güvenli sağlıklı yaşam sağlayan komünite	
Yerleşme Kalitesi	Keyifli ve yer duygusu oluşturan bir yaşam	
Birey Düzeyinde Yaşam Kalitesi	Doğal Çevreyle İlişki Kurma Biçimleri	Doğayla uyumlu yabancılaşmamış bir yaşam duygusu
	Sağlıkla İlgili Yaşam Kalitesi Göstergesi	Tam iyi olma hali duygusu

Kaynak: Tekeli İ., Gündelik Yaşam, Yaşam Kalitesi ve Yerellik Yazıları, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2010, ss.26-27.

TÜBA Çevre Çalışma Grubu tarafından hazırlanan veri sistemi önerisi raporunun amacı, Türkiye’de yeterli çevre politikaları geliştirebilmek ve bu politikaların uygulanmasını izleyebilmek için ne tür verilerin toplanması gerektiğini ortaya koymaktır. Türkiye’de değişik kurum ve kuruluşların hangi verileri, hangi kalitede ve hangi mekansal ölçekte sağladıkları araştırılarak, çevre konusunda ne tür veri açıklarının bulunduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, ortaya konan veri açıklarının hangi

kurum ve kuruluşların katkılarıyla kapatılması gerektiği konusunda öneriler geliştirilmiştir.

Rapor, “Yaşam Kalitesinin Geliştirilmesi” temel amacı çerçevesinde oluşturulmuştur. Raporda yaşam kalitesinin çeşitli bakış açıları ile tanımı yapılmaktadır. Kent odaklı bakış ile, yaşam kalitesi, doğal ve insan yapımı çevrenin karşılıklı etkileşmesi sonucu oluşmaktadır. Kentsel yaşam kalitesine katkıda bulunan birinci etmen; iklim, topoğrafya, bitki örtüsü, manzara gibi doğaya ilişkin unsurlardır. İkinci etmen ise, yerleşmelerde yapılı çevrenin oluşturulmasında belirleyici olan ekonomik girdilerdir. Çevre odaklı yaşam kalitesi bakış açısına göre, her nesil, çevresel kaynakları sonraki nesillerin kalkınmadaki önceliklerini yaşama geçirmesini engellemeyecek biçimde kullanılmalıdır. Bu yaklaşım aynı zamanda kendi nesli içindeki eşitsizliklere de duyarlıdır.

Rapor’a göre, “Yaşam Kalitesi Göstergeleri” nde, bir toplum ya da sosyal sistemin diğerleri ile karşılaştırılabilmesi için sistemin doğası ve durumunun ortaya konulması gereklidir. Bir göstergenin ortaya çıkabilmesi için de gerisinde bir kuramın oluşturulması gereği vurgulanmakta, göstergelerin hesaplanabilmesi için ilgili verilerin toplanmış ve gereken işlemlere tabii tutulmuş olmasını gerekli görmektedir.⁶

TÜBA Çevre Çalışma Grubu Raporu’nda yer alan “Topluluk Düzeyinde Yaşam Kalitesinin Nesnel Değerlendirme Ölçütleri” kentsel açık ve yeşil alanlar merkezinde ele alınarak doğrudan veya dolaylı ölçütler ortaya konulmaktadır. TÜBA Çevre Çalışma Grubu Raporu’nda yer alan değerlendirme ölçütleri yedi ana başlık altında yer almaktadır. Bu kategoriler; Çevre Kalitesi ve Sürdürülebilirlik, Sağlık Durumu, Eğitim Durumu, Ekonomik Performans, Toplumsal Bütünleşme Düzeyi, Siyasal Sistemin Niteliği ve Yerleşme Kalitesidir.

TÜBA Çevre Çalışma Grubu Raporu’ndaki değerlendirme ölçütlerine göre kentsel açık ve yeşil alanlar; Çevre Kalitesi ve Sürdürülebilirlik ile Yerleşme Kalitesi ölçütlerine göre ele alınmaktadır.

---

⁶ Kentleşme Tematik Grubu 2.Raporu Sürdürülebilir Kalkınmanın Sektörel Politikalara Entegrasyonu Projesi Kasım,2007.

Çevre Kalitesi ve Sürdürülebilirlik ölçütlerinde; iklimin yaşama uygunluğu, hava kirliliği göstergeleri, atık suların ne kadar arıtıldığı, akarsuların kalitesi, arazi kullanmada ormanlık alan ve yeşil alan oranı gibi birçok ölçüt yer almaktadır.

Yerleşme Kalitesi ölçütlerinde; kişi başına düşen yeşil alan, yasal statüsü olmaya konutların oranı, toplu taşıma hizmetlerinin gelişmişlik düzeyi gibi ölçütler yer almaktadır.

Çevre Kalitesi ve Sürdürülebilirlik ölçütlerinde ormanlık alan ve yeşil alan oranı, Yerleşme Kalitesi ölçütlerinde kişi başına düşen yeşil alan oranı kentsel açık ve yeşil alanlarla doğrudan ilgilidir.

3.1.2 “Kentsel Yaşam Kalitesi” Kavramının Gelişim Süreci

3.1.2.1 Dünyada “Kentsel Yaşam Kalitesi”

Çevresel değerlerin önemi maalesef değerleri kaybetmeye başladıktan sonra anlaşılmış ve bu kapsamda hem devletler düzeyinde hem de devletlerarası çalışmalar yapılmıştır. Kültürel, doğal, tarihi çevremizi ve değerlerimizi korumak, gelecek nesillere temiz ve güzel bir şekilde miras bırakabilmek için değişik stratejiler ele alınmış ve bu konuda belli süreçler çerçevesinde değişik çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar kapsamında, hem kentlerimizdeki yaşam kalitesinin önemine dikkat çekilmiş hem de çevresel değerlerin sürdürülebilir bir şekilde gelecek nesillere bırakılmasına çalışılmıştır.

Dünya çapında nüfusun önemli bir bölümünün kentlerde yaşamaya başlaması, hızlı kentleşmenin ortaya çıkardığı kentlerde kalabalıklaşma maliyetleri, kentsel arazide ortaya çıkan rant ve yüksek fiyatlar, gecekondulaşma, çevrenin hızlı kentleşme uğruna tahrip edilmesi gibi sıkıntıların dünya düzeyinde yaşanması Birleşmiş Milletler(BM), Avrupa Konseyi (AK) ve Avrupa Birliği (AB) gibi uluslar arası kuruluşları sürdürülebilir kentleşme, kentlerde yaşam kalitesi ve bunun gibi konularda bir takım çalışmalar yapmak zorunda bırakmıştır.

Özellikle Sanayi Devrimi sonrası, kentlerde aşırı nüfus artışları meydana gelmiş, sağlıksız ve niteliksiz mekanlar ortaya çıkmıştır. Kirlenen hava ve sağlıksız çevre ile bulaşıcı hastalıklar v.b. birçok problemle beraber kentler yaşanılmayacak hale gelmiştir. Bu problemler, toplumları çözüm arayışlarına itmiş ve değişik önlemlerin alınmasına vesile olmuştur.

Kentsel çevrenin yaşanabilir hale getirilmesine ilişkin ilk çalışmalar İngiltere'de ortaya çıkmıştır. Meydana gelen salgın hastalıklar sonucu 1832 yılında çıkarılan sağlık koşullarını iyileştiren bir kanun kabul edilmiş ve çeşitli önlemler alınmıştır. 1890'lara gelindiğinde kentsel çevreye ilişkin kent estetiğini dikkate alan çeşitli yaklaşımlar ortaya atılmıştır. Sosyo-ekonomik gelişmelere bağlı olarak "Güzel Kent Akımı", "Endüstri Kenti Akımı", "Bahçe Kenti Akımı" gibi yaklaşımlar ön plana çıkmıştır (Torlak ve Yavuzçehre 2008, ss.187-188).

Kentli hakları açısından ise kent ve kentli haklarının tarihsel temelleri 1871 Paris Komününe kadar uzanmaktadır. 1871'deki bildiri kenti özerk bir öge haline getirmeye çalışarak, vatandaşların çeşitli hak ve özgürlüklerini belirlemiştir. 1871 Fransız Belediye Yasası'nın kentsel yaşam kalitesi bakımından öne çıkan yanı, kentsel çevrenin sağlığının korunması amacıyla kentsel altyapının kurulması ve bunun için gerekli denetim mekanizmalarının kurulmasını belirtmesidir. Kentli hakları bağlamında dünya ölçeğinde ilk belge 1948 BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesidir. Daha sonra 1950 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, 1961'de Avrupa Konseyi tarafından benimsenen Avrupa Sosyal Şartı ve 1961 BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmelerinde, kentli hakları bağlamında çeşitli hakları ortaya koymuşlardır (Ertan 2008, ss.4-5).

Yaşam Kalitesi kavramı ise ilk olarak 1957 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET)'nu kuran Roma Antlaşması'nda "AB'nin ortak ulaştırma politikalarında temel unsur, ortak pazarı tam manasıyla oluşturmak ve vatandaşların Yaşam Kalitesi'ni arttırıcı yönde düzenlemeler yapmaktır" şeklinde ifade edilmiştir (Çelik 2007).

1960'larda Toplumsal Göstergeler Hareketi (Social Indicators Movement) ortaya çıkarak ve ekonomik ve sosyal iyilik arasındaki ilişkilere dair varsayımları sorgulamayı hedeflemiştir. Burada sözü edilen kalite, hem doğal hem de yapılı çevre özellikleriyle ilgilidir ve sürdürülebilirlik arayışına odaklanan kaliteden farklı olarak, doğal kaynakların korunması, iklim, ekoloji vb. gibi değişmez öğelerle değil, kentsel donanım ve konfor öğeleri ile ilişkilidir; yer ve aidiyet duygusu, okunaklılık, ortak bellek vb. gibi kolay ölçülemeyen öznel yanları vardır. Bunların dışında, doğal olarak, kentsel ekonominin belirlediği yaşam standartları kentteki yaşam kalitesine yansımaktadır (Oktay 2007).

BM tarafından yaşam kalitesine yönelik hazırlanan başlıca çalışmalar şunlardır:

BM, 1972 yılında İnsani Çevre Konferansında sürdürülebilir kalkınma çevrenin taşıma kapasitesi ve kalkınma ile çevrenin birlikteliği gibi konularda çeşitli görüşmeler yapılmıştır. *19-20 Ekim 1972 Paris Zirvesi'nde*; çevre politikasının benimsenmesi amacıyla eylem programlarının hazırlanması çalışmalarına başlanmış, Çevre Politikası ortaya çıkmış ve ekonomik gelişme ile birlikte Yaşam Kalitesi'nin artırılmasının sağlanması, bu nedenle çevre konusuna özel bir önem verilmesi gereği bahsedilmiştir(Batal,2010). Roma Antlaşması'nda böyle bir zorunluluk olmamasına karşın 1973 yılından başlayarak ileriki yıllar için bir yol haritası olacak biçimde Çevre Eylem Programları hazırlanmıştır.

Birinci Çevre Eylem Programı (1973-1976): Bu dönemde bir çevre eylem programı hazırlanmasında aynı yıl Stockholm'de gerçekleştirilen İnsan Çevresi Konferansı'nın önemli payı bulunmaktadır. Bu programda Topluluğun çevre politikalarının genel amacının, bireylerinin yaşam kalitesini, yaşadıkları çevreyi ve yaşam koşullarını geliştirmek amacıyla hazırlandığı ve "İnsan sağlığının korunması; su, toprak, hava, iklim, hammaddeler, yapay çevre, doğal/kültürel miras, flora, fauna gibi Yaşam Kalitesi'nin belirlenmesinde doğrudan etkili olan bütün öğelerin, kaynakların korunması ve iyileştirilmesi."⁷ hedefleri benimsenmiştir.

Daha sonra 1976'da yerleşme, konut ve şehirleşme konularında Kanada'da HABİTAT I düzenlenmiştir. 1987'de BM Brutland Raporunu yayınlamıştır. 1992 yılında Rio'da BM Yeryüzü Zirvesi düzenlenmiş ve bu zirve sonucunda sürdürülebilir gelişmenin yaşama geçirilmesi için bir eylem planı niteliğinde Yerel Gündem 21 kavramı ortaya atılmıştır.

5-13 Eylül 1994 Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı: Kahire'de gerçekleşen konferansa, 180 ülke ve 1500'ü aşkın sivil toplum kuruluşu katılmıştır. BM Nüfus Fonu ve BM Ekonomik ve Sosyal Bilgi ve Politika Analizi Nüfus Birimi'nin hazırladığı konferansta, 2015 yılına kadar ulusal ve uluslararası nüfus ve kalkınma politikaları eylem planı oluşturulmuştur.

---

⁷ **DURU,Bülent.** "Avrupa Birliği Çevre Politikası"
www.kentcevre.politics.ankara.edu.tr/duruabcenevre.pdf. Ankara,2007.

Eylem Planının 5.İlkesi'nde; nüfusa ilişkin amaçlar ve politikalarda, temel hedefi bütün insanların yaşam kalitesini arttırmak olan kültürel, ekonomik ve sosyal kalkınmanın ayrılmaz parçaları olduğu belirtilmektedir.

Eylem Planının 6.İlkesi'nde; sürdürülebilir kalkınmanın ve bütün insanlar için daha yüksek bir yaşam kalitesinin başarılması için devletler, gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılama imkanını tehlikeye atmadan şimdiki kuşakların ihtiyacını karşılamak amacıyla nüfusa ilişkin politikalar dahil uygun politikaları yerleştirmeli, sürdürülemez üretim ve tüketim biçimlerini azaltmalı ve ortadan kaldırmalıdır.⁸

1996 İkinci BM İnsan Yerleşimleri Konferansı (Habitat II Konferansı): Kentsel ve kırsal yerleşimlerin sürdürülebilirliğini ve yeterli barınak ve konut sorunlarını global düzeyde sorgulamış, ülkelerin bu sorunlarla baş edebilmesi için yönetsel, toplumsal ve ekonomik bir dizi çağdaş politika ve reforma işaret ederek, "Herkes Yeterli Konut" ve "Sürdürülebilir İnsan Yerleşimleri"ni temel amaç edinmiştir. Bu amaçlara ulaşmak için ise Habitat felsefesi olarak "Kentine Sahip Çıkmak", "Çözümde Ortaklık" ve "Aktif Katılım" kabul edilmiştir.

HABITAT II 1996 İstanbul Deklarasyonu'nun hedef ve ilkeler bölümünde Yaşam Kalitesi kavramı kentle ilişkilendirilerek şöyle tanımlanmıştır: "Tüm insanların Yaşam Kalitesi diğer ekonomik, sosyal, çevresel ve kültürel faktörlerin yanı sıra köy, kasaba ve kentlerimizin fiziki koşullarına ve mekânsal karakteristiklerine bağlıdır. İnsan sağlığı ve yaşam kalitesi, sürdürülebilir insan yerleşmeleri geliştirme çabalarının merkezindedir. Bu nedenle kendimizi kaliteli eğitimden evrensel ve eşit yararlanmaya, beden, ruh ve çevre sağlığında erişilebilecek en yüksek standartları gerçekleştirmeye, temel sağlık hizmetlerinden eşit erişime, ırk, ulusal köken, cinsiyet, yaş ve özürllük ayırımı gözetmeksizin ortak ve özel kültürlerimize saygı duyarak ve geliştirerek, toplumsal ve ekonomik koşullara ilişkin eşitsizlikleri gidermek için özellikle gayret sarf etmeye adıyoruz" (Görün ve Kara 2010).

2000 yılında BM Rio Sürdürülebilir Kent Konferansı'nda; "Sürdürülebilirlik kavramı kente uygulandığında, kentsel alanın ve bölgesinin, toplumun arzu ettiği yaşam kalitesi düzeylerinde işlevlerini sürdürmeye devam etmesi, ancak bunu yaparken mevcut ve gelecek nesillerin seçeneklerini kısıtlamaması ve kentsel sınırlar içinde ve

---

⁸ www.canaktan.org/hukuk/insan_haklari/nufus_ve_kalkinma.htm [erişim tarihi 14 Mart 2014].

dışında olumsuz etkilere neden olmaması anlamına gelmektedir." şeklinde ifade edilen sürdürülebilirlik kavramının kente uygulanmasında yaşam kalitesine de vurgu yapılmıştır.

2001 İstanbul +5, kentsel fakirliğin önlenmesi konusunda ülkelerin, Birleşmiş Milletlerin ve diğer ilgili uluslar arası kuruluşların işbirliğini artırması ve yeni kaynaklar yaratma konusunda gayretlerini arttırmaları gerekliliği vurgulanmıştır. Ayrıca ülkeler, yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşlarının ve diğer Habitat ortaklarının sürdürülebilir insan yerleşimleri konularında daha etkin bir rol oynamak üzere güçlendirilmelerine karar vermişlerdir. Bu güçlendirmenin de, sorumlulukların, politika-yönetiminin, karar-alma mekanizmalarının adem-i merkeziyetçiliği ve katılım ve ortaklıklar kurulması şeklinde gerçekleştirilebileceği belirtilmiştir. Kadınları ve gençlerin kapasitelerinin geliştirilmesi ve kent hayatındaki rollerinin artırılması da Deklarasyonda önemle vurgulanmıştır (Torlak ve Yavuzçehre 2008).

Avrupa Konseyi'nde de yaşam kalitesine yönelik birçok çalışma yapılmıştır:

1949 yılında kurulan Avrupa Konseyi tarafından kentsel yaşam kalitesi konusunda; 1983 Avrupa Bölgesel ve Mekansal Planlama Şartı, 1985 Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, 1992 Avrupa Kentsel Şartı, 2003 Avrupa Peyzaj Sözleşmesi ve 2008 yılında kabul edilen Avrupa Kentsel Şartı II yapılmış çalışmalardır.

AB yerel yönetimler ve bölgesel kalkınmaya verdiği önemden dolayı, kentsel yaşam kalitesi, sürdürülebilir kentleşme gibi konularda doğrudan ve dolaylı pek çok çalışma yapılmıştır. AK 1991 yılında kentsel çevre konusunda bir rapor hazırlamış ve kentsel çevre konusunda uzman bir grup oluşturulmuştur. 1993 yılında Avrupa Sürdürülebilir Kentler Kampanyası yürürlüğe konmuştur. 1997'de Kentsel Denetleme Mekanizması oluşturulmuştur.⁹

02.10.1997 tarihli Avrupa Birliği Kuruluş Antlaşmaları'nın Değiştirilmesine İlişkin Amsterdam Antlaşması'nda 2. Maddede Yaşam Kalitesi kavramına şu şekilde yer verilmiştir: "Birliğin görevi, ortak bir pazarın, ekonomik ve parasal birliğin kurulmasını; 3. ve 4. Maddelerde belirlenmiş ortak politikaların uygulanması ve ortak önlemlerin alınmasıyla bütün üye devletler için uyumlu, dengeli ve sürdürülebilir

⁹ Kentleşme Tematik Grubu 1.Raporu "Sürdürülebilir Kentleşme Bakış Açısı ile Türkiye'de Kentleşme Sektörüne İlişkin Tespit ve Değerlendirmeler" Sürdürülebilir Kalkınmanın Sektörel Politikalara Entegrasyonu Projesi Kasım,2007 s.9-10.

ekonomik bir gelişmeyi, istihdamın büyük oranda arttırılmasını; kadın erkek için eşit davranma ilkesinin gerçekleştirilmesini; istikrarlı, enflasyonsuz bir büyümeyi; yüksek derecede rekabet ortamını ve ekonomik hizmetlerde tutarlılık sağlanmasını; çevrenin etkin bir şekilde korunmasını, çevrenin kalitesinin arttırılmasını; geçim düzeyinin ve Yaşam Kalitesi'nin yükseltilmesini ve üye ülkeler arasında ekonomik ve sosyal birliği ve dayanışmayı sağlamak için yapılan tüm girişimleri desteklemektedir” (Moroğlu 2006, s.213).

1997 tarihli Avrupa Birliği'nde Kentsel Denetleme (Urban Audit) Çalışması; Kentsel Denetleme Programı'ndan Avrupa Komisyonu Bölgesel Politika Genel Müdürlüğü ve Eurostat-Avrupa İstatistik Kurumu sorumlu olup, bu çalışma çerçevesinde Avrupa Birliği ülkeleri ve aday ülkelerdeki kentlerde yaşam koşullarına ilişkin veri tabanı oluşturulmuştur. Bu çalışma ile kentlere ilişkin bilgiler ikiyüzlünün üstünde göstere ile irdelenmekte, bu şekilde kentlerdeki Yaşam Kalitesi'ni belirleyen göstergeler üzerinden karşılaştırmalar yapılmaktadır.¹⁰

2000 yılında yayımlanan “Avrupa Topluluğunu Kuran Anlaşmasının Bütünleşik Versiyonu”nda; Birliğin ortak bir Pazar, ortak bir ekonomik-parasal birlik ve ortak bir politika oluşturma amacı doğrultusunda şu ilkeleri benimsediği belirtilmektedir. Ekonomik etkinliklerin uyumlu, dengeli ve sürdürülebilir gelişimi; yüksek düzeyde istihdam ve sosyal koruma, kadın-erkek eşitliği, sürdürülebilir ve enflasyonist olmayan bir büyüme, yüksek düzeyde bir rekabet ortamı, yüksek düzeyde koruma sağlamak ve çevre kalitesini geliştirmek, Yaşam Kalitesi'ni ve yaşam standartlarını yükseltmek, üye ülkeler arasında ekonomik-sosyal uyumu ve dayanışmayı sağlamak.¹¹

2005 yılında sürdürülebilir yerleşmelere ilişkin özelliklerin belirlendiği Bristol Mutabakatı ve 2007 yılında ise Lille Eylem Programı, Kentsel Mevzuat ve Bristol Mutabakatından hareketle Leipzig Beyannamesi hazırlanmıştır. Bu çalışmalar dışında

---

¹⁰ Kentleşme Tematik Grubu 1.Raporu “Sürdürülebilir Kentleşme Bakış Açısı ile Türkiye’de Kentleşme Sektörüne İlişkin Tespit ve Değerlendirmeler” Sürdürülebilir Kalkınmanın Sektörel Politikalara Entegrasyonu Projesi Kasım,2007 s.9-10

¹¹ DURU,Bülent. “Avrupa Birliği Çevre Politikası”
www.kentcevre.politics.ankara.edu.tr/duruabcenevre.pdf. Ankara,2007.

AB tarafından yapılmış farklı çalışmalarda da kentsel gelişme, kentsel yaşam kalitesi, sürdürülebilir kalkınma konularına çeşitli şekillerde yer verilmiştir.¹²

2005 Uluslararası Kentsel Bilgi ve Uygulama Bütünleşmesi Konferansı; 2005 yılında İsveç Planlama Araştırma Konseyi (FORMAS) öncülüğünde Göteborg'da gerçekleştirilen ve farklı disiplinlerden 400 bilim insanı ve uygulamacının bilgi ve deneyimlerini aktardığı "Kentsel Peyzajda Yaşam" temalı Uluslararası Kentsel Bilgi ve Uygulama Bütünleşmesi Konferansı'nın da ana temalarını oluşturmuştur. Kentsel Yaşam Kalitesinin artırılmasını sağlayabilecek yeni kent kuramlarının oluşturulmasına zemin hazırlayan toplantıda öne çıkan tartışmalar, kentlerin yerel politik liderliğe olan gereksinmesi, yönetim(governance), katılımcılık, çeşitlilik, kentin herkese açık bir kullanım alanı oluşturması, kent ekolojisinin, kimliğinin ve mirasının sürdürülebilirliği, disiplinlerarası yaklaşımların önemi vb. olmuştur (Oktay 2007).

Uluslararası kuruluşlar tarafından kentsel yaşam kalitesinin artırılmasına ve kentsel haklara yönelik olarak hazırlanan ve uluslararası düzeyde kabul görmüş belgelerden en önemlileri; Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan Avrupa Kentsel Şartı ile Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan Habitat Gündemi ve Yerel Gündem 21'dir.

a. Avrupa Kentsel Şartı:

Kentli haklarının uluslararası düzeyde ele alınması 1980-1982 yılları arasında Avrupa Konseyi'nce düzenlenen ve "Yerleşmelerde Daha İyi Yaşam" sloganını benimseyen "Kentsel Rönesans İçin Avrupa Kampanyası" ile başlamıştır. Şart, Konsey anlaşmalarından farklı olarak Hükümetlerin değil yerel yönetimlerin imzasına açılmıştır. Bu kampanya kapsamında geliştirilen kentsel politikaların bir sonucu olarak Avrupa Kentsel Şartı hazırlanmıştır.

Avrupa Konseyi tarafından 1992 yılında kabul ve ilan edilen Avrupa Kentsel Şartı, kentli hakları alanındaki en önemli belgedir. Avrupa Kentsel Şartı; Avrupa Konseyi'nin temel hak ve özgürlüklerin korunması çağrılarına paralel olarak, kentsel gelişmenin niteliksel özellikleri ve yaşam kalitesiyle doğrudan ilgilidir. 20 maddelik bir

---

¹² Kentleşme Tematik Grubu 1.Raporu "Sürdürülebilir Kentleşme Bakış Açısı ile Türkiye'de Kentleşme Sektörüne İlişkin Tespit ve Değerlendirmeler" Sürdürülebilir Kalkınmanın Sektörel Politikalara Entegrasyonu Projesi Kasım,2007 s.9-10.

deklarasyon ve 13 maddelik şart ilkelerinden oluşan Şart, Avrupa'da hemen her ülkeye uygulanabilecek bir dizi yol gösterici evrensel ilke tanımlamaktadır.¹³

Şart'a göre Avrupa yerleşimlerinde yaşayan kentliler; güvenlik, kirletilmemiş sağlıklı çevre, istihdam, konut, dolaşım, sağlık, spor ve dinlence, kültür, kültürler arası dayanışma, kaliteli mimari ve fiziksel çevre, katılım, ekonomik kalkınma, sürdürülebilir kalkınma, doğal kaynaklar ve zenginlikler, kişisel bütünlük, yönetimler arası işbirliği, eşitlik başlıklarıyla sıralanan haklara sahiptir. Sözü geçen hakların gerçekleşmesi, kentlilerin dayanışmacı ve sorumlu hemşehriliğe ait yükümlülüklerini yerine getirmesine bağlıdır. Yurttaş bağlılığı duygusu olmadan yaşanabilir yerleşimlerin gerçekleştirilmesi olanağı bu anlamda bulunmamaktadır.

Avrupa Kentsel Şartı'nda yer alan kentli hakları içinde; "Kirletilmemiş sağlıklı çevre, Sağlık, Spor ve Dinlence, Kaliteli Mimari ve Fiziksel Çevre, İşlevlerin Uyumlu, Doğal Zenginlikler ve Kaynaklar" kapsamındaki haklar direkt ve dolaylı olarak kentsel açık ve yeşil alanlarla ilgilidir.

Bu kentli hakları kısaca;

Kirletilmemiş Sağlıklı Çevre: Hava, gürültü, su ve toprak kirliliği olmayan, doğası ve doğal kaynakları korunan bir çevre,

Sağlık: Beden ve ruh sağlığının korunmasına yardımcı çevrenin ve koşulların sağlanması,

Spor ve Dinlence: Yaş, yetenek ve gelir durumu ne olursa olsun her birey için spor ve boş vakitlerini değerlendirebileceği olanakların sağlanması,

Kaliteli Mimari ve Fiziksel Çevre: Tarihi yapı mirasının duyarlı biçimde restorasyonu ve nitelikli çağdaş mimarinin uygulanmasıyla uyumlu ve güzel fiziksel mekanların yaratılması,

İşlevlerin Uyumlu: Yaşama, çalışma, seyahat işlevleri ve sosyal aktivitelerin olabildiğince birbiriyle ilintili olmasının sağlanması,

Doğal Zenginlikler ve Kaynaklar: Yerel doğal kaynak ve değerlerin; yerel yönetimlerce, akılcı, dikkatli, verimli ve adil biçimde yaşayanların yararı gözetilerek korunması ve yönetimi, olarak ifade edilmektedir (Palabıyık 2004, ss.197-253).

¹³ Çev. Zerrin YENER ve Kumru ARAPKİRLİOĞLU (1996), **Avrupa Kentsel Şartı**, İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara.
<http://www.yerelnet.org.tr/uluslararasi/avrupakonseyanlasma7.php>, [erişim tarihi 25 Aralık 2013].

Avrupa Kentsel Şartı'nda yer alan kentli haklarının sağlanması için bazı temel ilkeler kabul edilmiştir. Bunlar;

1. Ulaşım ve Dolaşım,
2. Kentlerde Çevre ve Doğa,
3. Kentlerin Fiziki Yapıları,
4. Tarihi Kentsel Yapı Mirası,
5. Konut,
6. Kent Güvenliğinin Sağlanması ve Suçların Önlenmesi,
7. Kentlerdeki Engelliler ve Sosyoekonomik Bakımdan Dezavantajlılar,
8. Kentsel Alanlarda Spor ve Boş Zamanları Değerlendirme,
9. Yerleşimlerde Kültür,
10. Yerleşimlerde Kültürler Arası Kaynaşma,
11. Kentlerde Sağlık,
12. Halk Katılımı, Kent Yönetimi ve Kent Planlaması,
13. Kentlerde Ekonomik Kalkınma.

Avrupa Kentsel Şartı İlkeleri'nde kentsel açık ve yeşil alanlarla ilgili bazı temel ilkeler şunlardır;

Kentlerde Çevre ve Doğa:

İlkeler:

- a. Yerel yönetimlerin doğal ve enerji kaynaklarını uygun ve akılcı biçimde yönetme ve idareli kullanma sorumluluğu;
- b. Yerel yönetimlerin kirliliğe karşı politikalar uygulaması;
- c. Yerel yönetimlerin doğayı ve yeşil alanları koruma yükümlülüğü;
- d. Doğayı korumanın toplumsal bilinç ve bağlılığı geliştiren faktör olması,

Kentlerin Fiziki Yapıları:

İlkeler:

- a. Kent merkezlerinin Avrupa'nın kültür ve tarihi mirasının önemli sembolleri olarak koruma altına alınması;
- b. Kentlerde açık alanların oluşturulması ve yönetiminin kentsel gelişmenin vazgeçilmez parçası olması;
- c. Mimari yaratıcılık ve imarın kentsel görünümün kalitesindeki önemli rolü;

d. Tüm insanların sağlıklı, yerleşik, güzel ve özendirici çevrede yaşama hakkı;

Kentsel Alanlarda Spor ve Boş Zamanları Değerlendirme:

İlkeler:

- a. Tüm kent sakinlerinin eğlence, dinlence ve spor faaliyetlerinde yer alma hakkı;
- b. Spor alanlarının sağlıklı ve güvenli biçimde tasarlanması;
- c. Her kent sakininin kişisel potansiyelleri doğrultusunda istediği sporu yapma hakkı,

Kentlerde Sağlık:

İlkeler:

- a. Kentsel çevrenin tüm kentlilere iyi sağlık koşullarını sağlaması;
- b. İyi sağlık koşullarının temini için temel ihtiyaç maddelerinin güvenilir ve sağlıklı biçimde sunumu;
- c. Yerel yönetimlerin toplum tabanlı sağlık girişimlerini ve katılımları özendirilmesi;
- d. Kent sağlığı uluslararası önem de taşıdığından yerel girişimlerin uluslararası programlarla ortak yürütülmesinin öngörülmesi (Palabıyık 2004, ss.197-253).

Avrupa Kentsel Şartı; şiddetten, her tür kirlilikten, bozuk ve çarpık kent çevrelerinden arınma hakkı; yaşadığı kent çevresini demokratik koşullarda kontrol edebilme hakkı; insanca konut edinme, sağlık, kültür hizmetlerinden yararlanma, dolaşım özgürlüğü gibi temel kentli haklarının olduğu inancını esas kabul eder. Bu nedenle, yerel ve merkezi yönetimlerin önemli bir sorumluluğu da söz konusu kentli haklarını korumak ve böylelikle kentlerdeki yaşam kalitesini artırmaktır.

Avrupa Kentsel Şartı'nın kabulünden beri geçen zaman içinde sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda meydana gelen değişiklikler, kentler üzerinde yeni etkiler yaratmıştır. Bu nedenle Avrupa Kentsel Şartı'nın bazı ilkelerini yeniden tanımlamaya, bunları tamamlamaya ve güncellemeye karar veren Avrupa Konseyi, Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto isimli 2. Avrupa Kentsel Şartı'nı 29 Mayıs 2008 tarihinde kabul etmiştir.

Avrupa Konseyi, 1992 tarihli ilkinin ardından Avrupa Kentsel Şartı-2'yi kabul ederek, kentlerde ve kasabalarda günümüzdeki sorunları çözmeye yönelik bir dizi ortak ilke ve kavram oluşturmayı hedeflemiş ve Avrupa'nın kent halkları için, yeni bir kentsel yaşam şeklinin çerçevesini çizerek yeni bir ortak yaşam tarzı ve kent yaşamına yeni bir yaklaşım sunmayı amaçlamaktadır.

b. Habitat Gündemi Ve Yerel Gündem 21:

Birleşmiş Milletler tarafından 1987 yılında yayımlanan “Ortak Geleceğimiz” adlı rapor ile sürdürülebilirlik kavramı önem kazanmış ve 1992 yılında toplanan Birleşmiş Milletler Rio Zirvesi’nde yaşam kalitesi için çevresel göstergeler belirlenmiştir. 1996 yılında düzenlenen Habitat II toplantısında ise yaşanabilirlik ilkesine yönelik ölçütler belirlenmiş; sürdürülebilir insan yerleşmeleri üzerinde durulmuştur.

Habitat Gündemi, Birleşmiş Milletler’e üye ülkeler tarafından kabul edilen ve Birleşmiş Milletler’in ‘İnsan Yerleşimleri’ konulu İkinci Konferansı’nda (Habitat II), tüm uluslararası topluluklarca desteklenen bir belgedir. İstanbul Deklarasyonu ve Habitat Gündemi; dünyanın şehir, kasaba ve köylerindeki insan yerleşimlerinin şartlarını geliştirmeye yönelik yeni bir sosyal sözleşmeyi oluşturmaktadır. Habitat Gündemi, bir taraftan kullanım güvencesi, mülk hakları, kredi alım hakları, teknolojiler ve standartları ile yeterli ve gelişen, barınma hakkına bağlı olarak ‘Herkes için Yeterli Barınak’, diğer taraftan uygun planlama yöntemleri; kaynakların yönetimi, temel hizmetlere erişim, çevresel koruma, ulaşım, enerji ve genel olarak sosyal ve ekonomik gelişme için daha iyi fırsatlara bağlı olarak ‘Kentleşen Dünyada Sürdürülebilir İnsan Yerleşimleri Gelişimi’ konuları üzerine yönelerek, insan yerleşimleri ile ilgili iki temel konuyu gündeme getirmektedir.

Gelecek yüzyıla açılan yolda ‘sürdürülebilir gelişme’ konulu Gündem 21’in çıkış noktası, Haziran 1992’de Rio de Janeiro’da yapılan ve ‘Yeryüzü Zirvesi’ olarak adlandırılan Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı’dır. Gündem 21, kalkınma ve çevre arasında denge kurulmasını hedefleyen sürdürülebilir gelişme kavramının yaşama geçirilmesine yönelik, küresel uzlaşmanın ve politik taahhütlerin en üst düzeydeki ifadesi olan bir eylem planıdır. İnsanlığın temel gereksinimlerinin karşılanmasını, yaşam standartlarının iyileştirilmesini, ekosistemlerin daha iyi korunmasını ve yönetilmesini amaçlamaktadır.

Günümüzde yaşam kalitesinin artırılması için yapılan çalışmalara yukarıda belirlenen düzenlemeler kapsamında uluslararası kuruluşlar tarafından mali kaynak sağlanmakta ve çeşitli etkinlikler ile kentsel yaşam kalitesi konusunda kamuoyu oluşturulmaktadır .

3.1.2.2 Türkiye’de "Kentsel Yaşam Kalitesi"

Türkiye’de yaşam kalitesi, kentsel yaşam kalitesi ve kentli haklarına ilişkin olarak yaşanan gelişmeler ele alındığında; kentleşme sürecinin etkileri, anayasal haklar, kalkınma planları ve imar mevzuatı bağlamında süreç belirli önemlere sahip olan dönemlere ayrılarak incelenmektedir.

Cumhuriyetin kurulmasından 1960’lı yıllara kadar genel olarak planlar devletçi ve kısmı ölçekte iken 1963 sonrası bütüncül bir hal almıştır. 1960 sonrası ülke bütününe yönelik stratejik, siyasal ve ekonomik öneme sahip kalkınma planları hazırlanmıştır. 1960 sonrası kalkınma planları kısaca; 1960-1980 planları: karma ekonomi 1980-2000 planları: liberal, stratejik olarak nitelendirilebilir. 1980 öncesinde sanayileşmede ithalat ikamesi politikalarına yer verilirken 1980 sonrası ise planlarına "açık ekonomiye geçiş" yönlendirici olmuştur.

2000’li yıllara kadar kalkınma planlarındaki yaklaşım sanayileşmenin artırılması, mevcut sosyoekonomik potansiyelin maksimum kullanılması ile gelir seviyesinin artırılması yönündedir. Devam eden süreçte kamunun ekonomiye müdahalesi düşürülmüş, konut ve alt yapı çalışmaları ile yabancı sermaye girişi ve bölgesel eksikliklerin giderilmesi hedeflenmiştir. Sosyal politikalar VI. Kalkınma planı ile önem kazanmış ve sonrasında çağın değişen ekonomik ve sosyal gereksinimleri çevresinde gelişim hedeflenmiştir.

Küresel ölçekte rekabetçi politikaların üretildiği, gelir dağılımındaki eksikliklerin azaltılması ve yapısal kurumsal düzenlemenin yapıldığı 2000 sonrası planlarda Yaşam kalitesi bağlamında kavram ilk olarak VIII. Beş Yıllık Kalkınma planına konu edilmiştir.

Özellikle VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planından sonra kentsel yaşam kalitesinin yükseltilmesine yönelik kalkınma planlarında bir çok hedef belirlenmiştir. Genel itibari ile kalkınma planları yaşam kalitesinin yükseltilmesi terminolojisini kullanamasa bile metodoloji ve sonuç bakımından temelinde yaşam kalitesinin yükseltilmesi yer aldığı görülmektedir.

a. 1960 Öncesi:

Anayasal haklar bağlamında 1921 anayasasında bir haklar listesinin olmadığı 1924 Anayasasında da koruyucu klasik hak ve özgürlükleri içerdiği görülmektedir. Ancak 1921 ve 1924 anayasalarında, o zamanın yeni anayasalarına girmeye başlamış bulunan sosyal ve ekonomik haklar yer almamaktadır. Ülkenin savaşıardan yeni çıkmış olması ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin yeni kurulmuş olması nedeniyle 1921 ve 1924 anayasalarında fazla ayrıntıya girilmemiştir (Torlak ve Yavuzçehre 2008).

b. 1960-1980 Dönemi:

Anayasal haklar bağlamında 1961 Anayasası, kamu özgürlükleri rejimi ve getirdiği güvence mekanizmaları bakımından, Türkiye Cumhuriyetinin en ilerici anayasasıdır. 1961 anayasası ile ekonomik, sosyal ve kültürel haklar ilk defa tanınmıştır. 1961 Anayasasının Sağlık Hakkı kenar başlığını taşıyan 49. maddesinin ikinci fıkrasında "Devlet yoksul veya dar gelimli ailelerin sağlık şartlarına uygun konut ihtiyaçlarını karşılayıcı tedbirleri alır" hükmü vardır. 1982 Anayasası 57. Maddesinde ise; "Devlet, şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeten bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayıcı tedbirleri alır" hükmü getirmişti ve yeni düzenleme ile konut, insanın verimli çalışmasını doğrudan etkileyen ekonomik ve toplumsal bir sorun olarak ele alınmıştır.

Türkiye'de Yaşam Kalitesinin ortaya çıkışı ve değerlendirilmesi aşamaları, dünyadaki durumla paralellik göstermemiştir. Benzerlik, araştırma ve planlamada sosyal olaylara önem verilmesi şeklinde olmuştur. 1960'lı yıllarda sosyal, kültürel ve toplumsal konular dikkate alınmaya başlanıp, bunlarla ilgili istatistiki veriler toplanmaya başlanmış ve bu görev kurumsal olarak Devlet İstatistik Enstitüsü'ne (DİE) verilmiştir. 1961 yılında ekonomik, toplumsal ve kültürel kalkınmaya planlı şekilde yürütmek için Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) kurulmuştur.

Türkiye'nin sosyo-ekonomik anlamda genel politikalarının belirlendiği, gelişim stratejilerinin üretildiği kalkınma planları 1963 yılından günümüze genel itibari ile beşer yıllık süreler itibariyle hazırlanmaktadır.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1963-1967), doğrudan kentleşme sorunu ele alınmamış, toplum ve bölge kalkınması üzerinde durulmuş ve dengeli kalkınma, şehirleşme ve nüfus problemlerinin çözülmesi üzerinde durulmuştur. Ayrıca kentsel

altyapının geliştirilmesi için belediyelere daha fazla kaynak aktarılmasının gerekliliğinden bahsedilmiştir (Çamur, 2007:4).

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1968-1972), konut, şehirlerin yerleşmesi, bölgesel gelişme, şehirleşme ve yerleşme gibi sorunlar üzerinde durulmuştur. Bu planda şehirleşme konusunda çeşitli temel ilkeler benimsenmiştir. Şehirleşmenin kalkınmada itici bir güç olarak desteklenmesi, kentleşmenin ortaya çıkardığı şehir-çevre sorunlarının ele alınması, şehir planlarının üretilmesi, kamu arazi stoku oluşturularak arazi politikasının yönlendirilmesi bu ilkelerden bazılarıdır. Bu olanda ayrıca konut ve gecekondü sorunu incelenmiş ve arsa ofisi kurulması, gecekondü önleme bölgeleri oluşturulması gibi çözüm önerileri getirilmiştir (Çamur, 2007:4).

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1973-1977), şehirlerin mekânsal düzenlemeleri üzerinde durulmuştur. Bu planda mahalli idarelerin kaynak yetersizlikleri ve var olan kaynaklarında önceliklere göre kullanılmadığından planlama ve uygulamada sıkıntılar olduğu belirtilmiştir (Çamur, 2007:5).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1979-1983), kentsel alanların yönetimiyle ilgili ilke ve politikalar ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Bu planda büyük şehirlerin yönetimine ilişkin sorunlar ve 1930'ların belediye modelinin yetersizliği değerlendirilmiştir. Metropolitan alanlara özgü yönetim birimlerinin oluşturulması ve öz kaynakların geliştirilmesinin gerekliliği belirtilmiştir (Çamur, 2007:6).

c. 1980-2000 Dönemi:

Anayasal haklar bağlamında 1982 Anayasası, insan hakları açısından bir ileriye gidişi temsil edememiştir. 1982 Anayasası doğrudan çevre ile ilgili düzenleme yapan ilk anayasamızdır. Bu Anayasa, dünyadaki gelişmelere koşut olarak "Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkın sahiptir..." şeklinde başlayan hükmü ile "çevre hakkı"nı bir insan hakkı olarak kabul etmiş ve anayasal güvenceye almıştır. Kişinin gelişme hakkı ile ilgili sadece devletin temel amaç ve görevleri arasında "...insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır" şeklinde hükme yer verilip, bu hak ile ilgili ayrıntılı düzenleme getirilmemiştir (Torlak ve Yavuzçehre 2008).

Yasal Mevzuatta, Ülkemizde fiziksel mekanın şekillenmesinde genel yasal belirleyici 1985 yılında kabul edilen 3194 sayılı İmar Kanunudur. Yerleşmelerin oluşumu ve şekillenmesinde büyük öneme sahip bu kanunun birçok düzenlemesi ile yaşam kalitesi artmakta ya da kötü uygulamaları ile kalite azalmaktadır. Kanununun 1. Maddesinde; yerleşme yerleri ile bu yerlerdeki yapılaşmaların; plan, fen sağlık ve çevre şartlarına uygun teşekkülünü sağlamak amacıyla düzenlendiği belirtilmiştir.

Planlı bir gelişmenin gerçekleştirilmesi, planlamada bir hiyerarşinin sağlanabilmesi, üretilen politika ve projelerin bir bütünlük içerisinde şehre hizmet sunabilmesi hedefi doğrultusunda yaşam kalitesinin yükseltilmesi dolaylı bir amaç olarak kabul edilebilir.

3194 sayılı kanunun diğer bir özelliği de herkes için uygun standartların oluşturulmasını sağlamaktır. Kanunun Ek-1 maddesinde “Fiziksel çevrenin özürülüler için ulaşılabilir ve yaşanılabilir kılınması için, imar planları ile kentsel, sosyal, teknik altyapı alanlarında ve yapılarda, Türk Standartları Enstitüsünün ilgili standardına uyulması zorunludur.” ifadeleri yer almaktadır.

Ulusal ölçekte kamu düzeyinde kalkınma planlarının yapılmasının yanı sıra, kamu alanında ve sivil alanda kentsel yaşam kalitesine yönelik çeşitli çalışmalar yapılmıştır. 1995’de Mimari ve Kentsel Çevrede Kalite Arayışları Sempozyumu, 1996’da İstanbul 2020 Sempozyumu, 1997 ve 2000 yıllarında Yerel Gündem 21 uygulamaları, 2003 yılında Uluslararası Yaşam Kalitesi Konferansı, 2003-2004 yıllarında DİE’nin Yaşam Memnuniyeti Araştırması, 2008 yılında Kırsal Kalkınma Çalıştayı düzenlenmiştir. Kentsel yaşam kalitesi alanında çeşitli meslek disiplinleri tarafından da birçok çalışma yapılmıştır.

Türkiye’de Yerel Gündem 21 uygulamaları 1997 yılı sonunda "Türkiye’de Yerel Gündem 21’lerin Teşviki ve Geliştirilmesi" projesi ile başlamıştır. Ocak 2000’de "Türkiye’de Yerel Gündem 21’lerin Uygulaması" ile proje çerçevesinden çıkarılarak programa dönüştürülmüştür. Yerel Gündem 21 toplumun her kesiminin etkin katılımını sağlayacak, diğer yerel yönetimlerle işbirliği ve bilgi alışverişini pekiştiren bir program

olup; ana hatları ile "Çevre ve Yaşam Kalitesi'nin geliştirilmesi projesi", "Yönetişim modeli" ve "Yerel demokrasinin geliştirilmesi projesi"dir.¹⁴

Kalkınma Planlarında ise Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1985-1989), şehirlerde hizmet standardının yükseltilmesi, konut, arsa üretimi, ulaşım ve altyapı sorunlarının planlanması, şehirlerin fonksiyonları dikkate alınarak uzmanlaşma sağlanması, imar planlarının modern şehircilik ilkelerine göre tamamlanması, dağınık yapılaşmanın önlenmesi gibi kentsel yaşam kalitesi açısından önemli konularda çeşitli öneriler getirilmiştir (Çamur, 2007:7).

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1990-1994), bu planda Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın onaylanması, merkezi yönetim ve yerel yönetimler arasında koordinasyonu sağlayacak bir bakanlık kurulması ve yetki, görev ve sorumluluklar ile kaynak paylaşımına ilişkin yasa çalışmaları gibi önemli adımlar atılmıştır (Çamur, 2007).

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1990-1994), bu planda hizmet üretiminde etkinliğin ve verimliliğin artırılması, mahalli idarelerin yeniden yapılanması, İller Bankası, yerel yönetimlerin ulaşım, altyapı, doğalgaz gibi projeleri için plan, uygulama ve standartlarının belirlenmesi, kentlerdeki yaşam kalitesinin geliştirilmesi, finansman açıklarının merkezi yönetimce karşılanması, kentsel ulaşım konusunda ana planlar yapılması gibi konular üzerinde durulmuştur (Çamur, 2007:8).

d. 2000 Sonrası:

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda 2001-2005 yıllarına ait hedefleri içeren Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planının Uzun Vadeli Gelişmenin Temel Amaçları ve Stratejisi (2001-2023) başlığını taşıyan ikinci bölümünde, toplumun Yaşam Kalitesinin yükseltilmesi, uzun dönemli gelişme stratejisinin nesnel amaçlarından birisi olarak yer almıştır. Planın Temel Amaç, İlke ve Politikaları (2001-2005) başlıklı üçüncü bölümde ise, plan döneminin toplumun yaşam kalitesinin yükseldiği bir dönem olacağı vurgulanmıştır.

---

¹⁴ Kentleşme Tematik Grubu 1.Raporu "Sürdürülebilir Kentleşme Bakış Açısı ile Türkiye'de Kentleşme Sektörüne İlişkin Tespit ve Değerlendirmeler" Sürdürülebilir Kalkınmanın Sektörel Politikalara Entegrasyonu Projesi Kasım,2007.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda halkın yaşam kalitesinin yükseltilmesinde kırsal kalkınma politikalarına, bireysel sağlık hizmetlerine, nitelikli insan gücünün yetiştirilmesine, tüketicinin korunması politikalarına, bölgesel gelişme politikalarına, kentsel ve kırsal altyapının geliştirilmesine değinilmektedir.

Planın, Uzun Vadeli Gelişmenin Temel Amaçları ve Stratejisi (2001–2023) bölümünde “Uzun vadeli temel amacımız; temel değerlerimizi ve kimliğimizi koruyarak, bilgi toplumuna geçişin sağlanması ve toplumun yaşam kalitesinin yükseltilmesidir” denilmektedir.¹⁵

Planın Temel Amaç, İlke ve Politikaları (2001–2005) başlıklı üçüncü bölümde de, “VIII. Plan dönemi, toplumun yaşam kalitesinin yükseldiği, kesintisiz ve istikrarlı büyüme sürecine girildiği, AB üyeliği sürecindeki temel dönüşümlerin gerçekleştirildiği, dünya ile bütünleşmenin sağlandığı ve ülkemizin dünya da ve bölgesinde daha güçlü, etkili ve saygın yer edindiği bir dönem olacaktır.” denilmektedir.

Yerleşme alanları ile ilgili olarak "Yaşam kalitesinin yükseltilmesi amacı doğrultusunda kentsel ve kırsal altyapı yeni ve bütüncül bir yaklaşımla geliştirilecek, kentlerin karakteristik kültür dokuları korunacaktır." ifadeleri kullanılmaktadır.

Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (2007-2013), AB ile bütünleşme ve küreselleşme süreci dikkate alınarak, kent ve kentleşme konusunda, yerleşimlerin mekânsal analizi, merkezi yönetim yerel yönetimler arasındaki yetki paylaşımı sorunu, yerel katılım mekanizmaları, kentsel yenileme ve dönüşüm alanları, kentsel kimlik ve kentlileşme, kaçak yapılaşmalar ve aflar, doğal, kültürel ve tarihi mirasın şehirleşme sürecinde korunması, çevre sorunları ve çevreyle ilgili planlama, alternatif enerji kaynakları, kentsel yaşam kalitesi ve kentsel altyapı üzerinde durulacak konular olarak belirlenmiştir.¹⁶

Kalkınma planları açısından bakıldığında birinci plandan sekizinci plana kadar kentsel yaşam kalitesi kavram olarak ele alınmasa da, kent ve kentleşme sorunları çeşitli şekillerde ele alınmış ve bir takım öneriler getirilmiştir. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma

¹⁵ VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2005, s. 213.

¹⁶ 2015/18 Sayılı Başbakanlık Genelgesi: 2-3.

Planı'nda ise yaşam kalitesi kavram olarak ilk kez ele alınmış ve AB ile bütünleşme süreci de dikkate alınarak bazı öneriler getirilmiştir.

Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda halkın yaşam kalitesinin yükseltilmesinde Kalkınma sürecine, AB üyelik sürecine, eğitim ve sağlık altyapısının iyileştirilmesine, sosyal yardım (engelli aylıkları, yaşlı aylıkları, eğitim yardımları, yoksul kesime yönelik yardımlar vb.) politikalarına, sağlık ve teknolojik araştırmalarının desteklenmesine, ulaşılabilirliğe değinilmektedir. Özellikle AB üyelik sürecine ilişkin olarak "Üyelik süreci, ülkemizin ekonomik, sosyal ve siyasi yaşamında köklü dönüşümlere yol açarken, demokrasi, hukuk devleti, insan hakları, sağlık, gıda güvenliği, tüketici hakları, rekabet kuralları, kurumsal iyileşme ve çevrenin korunması gibi bir çok alanda AB norm ve standartlarına ulaşılması, halkımızın yaşam kalitesini yükseltecektir." ifadeleri kullanılmaktadır.¹⁷

Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı da kendisinden önceki iki kalkınma planı gibi yaşam kalitesinin yükseltilmesine yönelik hedefler belirlenmiştir. Yaşam kalitesine planın, halkın yaşam kalitesi ile ilişkili sağlık, sosyal koruma, üretken ve dinamik nüfus yapısı, yaşanabilir mekanlar, sürdürülebilir çevre, mekansal gelişme-planlama, kentsel dönüşüm, çevrenin korunması konularında değinilmektedir.

Planın amacı "Uzun vadeli kalkınma amacımız, yeniden şekillenmekte olan dünya da milletimizin temel değerlerini ve beklentilerini esas alarak gerçekleştirilecek yapısal dönüşümlerle ülkemizin uluslararası konumunu yükseltmek ve halkımızın refahını artırmaktır." şeklinde tanımlanmaktadır.¹⁸

Kentsel yaşam kalitesine ilişkin bir çok hükmün yer aldığı Onuncu Kalkınma Planında yerleşimlerde temel yaşam kalitesi standartları oluşturulması, düşük gelirli bölge ve şehirler başta olmak üzere ulaştırma, lojistik ve iletişim altyapısı iyileştirilmesi piyasalara ve kamu hizmetlerine erişim kolaylaştırılacağı, şehirlerde afet riski taşıyan, altyapı darboğazı yaşayan, eski değerini ve işlevini kaybeden, mekân kalitesi düşük bölgeleri sosyal, ekonomik, çevresel ve estetik boyutlar dikkate alınarak yenilenmesine

---

¹⁷ IX. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2007.

¹⁸ X. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2013.

değnilmiş, kentsel refahın, yapı ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi hedef olarak belirlenmiştir.¹⁹

Plan içerisindeki Yaşanabilir Mekânlar, Sürdürülebilir Çevre başlıklı bölümün kentsel dönüşüm alt başlığında yer alan afet riski taşıyan alanlar başta olmak üzere üretim ve ortak kullanım alanlarında yüksek fayda ve değer üreten, büyüme ve kalkınmaya katkı sağlayan, mekân ve yaşam kalitesini yaygın şekilde artıran dönüşüm projelerine öncelik verileceği tanımlamasıyla özellikle kentlerde yakın gelecekte yeniden yapılanmayla yaşam kalitesinin yükseltileceği anlaşılmaktadır. Sürdürülebilir şehirler yaklaşımına uygun olarak şehirlerde atık ve emisyon azaltma, enerji, su ve kaynak verimliliği, geri kazanım, gürültü ve görüntü kirliliğinin önlenmesi, çevre dostu malzeme kullanımı gibi uygulamalarla çevre duyarlılığı ve yaşam kalitesinin artırılması hedeflenmektedir.

Planda 2023 hedeflerine ve Onuncu Kalkınma Planının amaçlarına ulaşılabilmesi amacıyla "Öncelikli Dönüşüm Programları" tasarlanmıştır. "Rekabetçiliği ve Sosyal Uyumunu Geliştiren Kentsel Dönüşüm Programı" ile şehirlerimizin ekonomik, sosyal ve fiziki dezavantajlarını azaltarak rekabet gücünü ve yaşam kalitesini artırmak amaçlanmıştır.²⁰

DPT'nin hazırladığı kalkınma planları dışında DİE, TÜBA, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü'nün yaşam kalitesine ilişkin olarak çeşitli çalışmalarına bu dönemde rastlamak mümkündür.

2003-2004 yıllarında DİE'nin Yaşam Memnuniyeti Araştırması hazırlanmıştır. 2003 ve 2004 Yaşam Memnuniyeti Araştırmasında; DİE, kişinin genel mutluluk algılamasını, temel yaşam alanlarındaki (sağlık ve sosyal güvenlik, örgün eğitim, çalışma hayatı, gelir, kişisel güvenlik ve adalet hizmetleri, kişisel gelişim ve kişisel destek ağları) genel memnuniyetini ölçmek ve bu memnuniyet düzeyinin zaman içindeki değişimini takip etmek amacıyla yaşam memnuniyeti araştırmasını yapmıştır (Torlak ve Yavuzçehre 2008).

27-28 Kasım 2008'de yapılan Kırsal Kalkınma Çalıştayı'nda; Çalıştay Raporunda Çalışma Grupları başlığı altında Ana Konular/Sorunlar'da "Kırsal yörelerdeki Yaşam

---

¹⁹ X. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2013.

²⁰ X. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2013.

Kalitesi ve temel hizmetlere erişilebilirliğin zayıf olması, kırsal çevrenin ve kültürel mirasın korunmasındaki zorluklar” şeklinde yaşam kalitesi ulaşılmaması gereken hedef olarak tanımlanmıştır.

Bayındırlık ve İskan Bakanlığı’na fiziksel planlamada yeni yaklaşım araştırmaları kapsamında sürdürülen Yerleşmelerin Dönemsel Durum Raporları Projesi’nde; “Kentlerin Yaşam Kalitesi imar ve yapılaşma yönünde geniş kapsamlı izlenmesi ve takibi amacıyla yıllık raporların hazırlanması usul ve esasları araştırılmaktadır. Yerleşmeler için kentsel göstergeler tespit edilecek, yatırım programlaması ve ihtiyaçları belirlenecektir.” kararı yürütülen güncel projelerde yer almıştır.²¹

Yapılan araştırmalar neticesinde, ülkemizde kentsel yaşam kalitesine ilişkin çalışmaların uluslararası camialara nazaran daha geç ele alındığı, ülkemizde kentsel yaşam kalitesine yönelik çalışmaların yeni olduğu, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’ndan sonra çeşitli çalışmalar yapıldığı ve 1990 yılından sonra daha fazla ilgi duyulduğu, kamu ve mahalli idarelerin çalışmaları yanı sıra çeşitli meslek disiplinlerinin de kentsel yaşam kalitesine yönelik çalışmalar yaptıkları tespit edilmiştir. Dünyada olduğu gibi ülkemizde de kentsel yaşam kalitesi kavramının önemi her geçen gün daha da artmaktadır.

3.2 "KENTSEL AÇIK VE YEŞİL ALANLAR"

3.2.1 Kent ve Kentsel Yeşil Alanlar

Uygurlık tarihinin başlangıç noktası olarak kabul edilen kentsel mekânlar, insanların toplu yaşama içgüdüleri veya sosyalleşme eğilimlerinin ortaya koyduğu bir yaşam biçimi ve mekânı olarak karşımıza çıkmaktadır. Geçmişten günümüze kadar değişim geçiren kentler, insanların esas yerleşim amaçları ve varlıklarının sürdürme konusundaki ideallerine göre karakter kazanmışlar ve kazanmaktadırlar. Tüm kentlerde toplumun yaşama, çalışma, eğlenme ve dinlenme etkinliklerine imkân sağlayan bölümler veya mekânlar bulunmaktadır. Bu mekânları işlevlerine göre yerleşim alanları, ticaret ve iş alanları, endüstri alanları, ulaşım alanları, sosyal tesisler, rekreasyonel alanlar ve doğal alanlar şeklinde sınıflandırmak mümkündür.

---

²¹ Kentleşme Tematik Grubu 2.Raporu Sürdürülebilir Kalkınmanın Sektörel Politikalara Entegrasyonu Projesi Kasım,2007.

Ülkemizde kent nüfusunun hızlı artışı, sosyal, ekonomik, politik ve kültürel koşullar sonucu günümüz kentlerinde, özellikle kent merkezinde açık-yeşil alanların yatay ve düşey yönde giderek azalmasına yol açmaktadır. Böyle bir yapıya sahip kentler, insanları doğal ortamdan uzaklaştırmakta, monotonlaştırmakta, fiziksel ve zihinsel açıdan olumsuz etkilemekte, ayrıca kentlilerin yaşam kalitesini düşürmektedir. Bir kentin genel karakterini, mimari yapılar, açık-yeşil alanlar ve bunların birbirleriyle olan ilişkileri ve bütünlüğü tayin eder. Açık-yeşil alanlar, insan ile doğa arasındaki bozulan ilişkiyi dengelemede ve kentsel yaşam koşullarının iyileştirilmesinde önemli bir konuma sahiptir. Bu nedenle gelişmiş ülkelerde açık yeşil alanların nitelik ve nicelikleri, medeniyetin ve yaşam kalitesinin bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. Bu kapsamda pek çok gelişmiş ülke, insanların zihinsel ve fiziksel ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak insan yaşamı için uygun kent mekânı veya ekolojisini planlama ve oluşturma çabasına yöneldiği görülmektedir (Gül ve Kılıç 2001, s.27).

3.2.2 Kentsel Yeşil Alanların İşlevleri

Kentsel yeşil alanların, kentsel fonksiyon alanlarından biri olmasına bağlı olarak, kent mekânı içinde birçok faydası vardır. Kentin çevresel kalite standardının belirlenmesinde etkinliği olan ve bir kentsel alt sistemi oluşturan açık ve yeşil alanların fiziksel mekân-sosyal çevre bakımından ürettikleri faydaları ve fiziksel çevre kalitesinin sağlanması, artırılması ve kontrolü bakımından ürettikleri faydaları saymak mümkündür. Kentsel açık-yeşil alanlar gerek estetik gerekse işlevsel birçok öneme sahiptir (Gül ve Kılıç 2001, ss.27-48).

Kentsel kullanımda açık ve yeşil alanların çok çeşitli işlevleri bulunmaktadır. Açık ve yeşil alanların; arazi kullanım planlaması, iklimsel, rekreasyon, ruh sağlığı, ekolojik ve ekonomik olmak üzere farklı açılardan işlevleri bulunmaktadır.

a. Arazi Kullanım Planlaması Açısından İşlevleri:

Yeşil alanlar, şehirle organik sistem arasında ilgi kurarlar. Şehirlerin geometrik yapı kalıpları arasına girerek monotonluğu giderir; birbirleri arasında bağlayıcı unsur olarak hizmet görürler. Bu nedenle bir yandan şehrin fiziksel yapısının kuruluşunu giderirken; öte yandan da şehrin yapı kitlelerine yumuşak bir ifade verir ve bütün unsurları organik bir düzen içinde bir araya getirir (Dil, 2004).

Sınır, engel ve perde oluşturur; Araç ve yaya trafiğini yönlendirir, ve kolaylaştırır. Kent içi sirkülasyonda kolaylık sağlar. Gizlilik ve mahremlik yaratır. Yansıyan veya göz kamaştırıcı ışığı elemine eder.

Kentin strüktürüne katılan açık yeşil alanlar, karakter bakımından çok farklı bölgeleri birbirinden ayırarak aşırı kontrastları giderir ve fiziksel dengenin kurulmasını sağlar. Yani değişik arazi kullanım bölümleri arasında tampon görevi yaparlar. Ayrıca kentin yapısına organik elemanlar olarak katılan açık yeşil alanlar içten ve dıştan yeşil şeritlerle çeşitli kısımları birbirine bağlayarak çevrenin organik düzeni ile anlaşılabilen bir sistemin meydana gelmesinde rol oynarlar.

b. İklimsel Yönden İşlevleri:

Kent içinde yer alan yeşil alanlar kent içinde çeşitli mikro klimaların oluşmasına neden olurlar. Yeşil alanlar özellikle sıcaklıkta etkili olmaktadır. Yapılan yoğun alan ile yeşil alanlar arasında bir hava sirkülasyonu oluşur (Aksoy, 2002). Kentsel alanlardaki yapılar ve sert zeminlerle kaplı alanlar yeşil alanlara nazaran daha fazla güneş enerjisi absorbe ederler. Yeşil alanlar yağışın hızını azaltarak yüzey akışının neden olduğu erozyonu engellemektedir. Yağışın etkisi bitkinin yaprak ve dalları ile azaltılır (Onat, 1998).

Mikroklimayı kontrol eder ve düzenler. Örneğin kent ortamında havayı temizler, oksijen miktarını artırır, tozu veya havadaki kirli materyalleri tutar, hava sirkülasyonu sağlar, hava akımını ve nemini düzenler, ısı yükselmesini önler, havayı serinletir, rüzgar hızını azaltır ve istenilen istikamete yöneltir.

c. Rekreasyon İşlevleri:

Açık-yeşil alanlarda kullanılan bitkisel ve yapısal materyaller form, ölçü, doku, renk, çizgi gibi özellikleri ile kent mekanına fiziksel ve estetik değer sağlarlar, kentlerin monoton geometrik yapı veya yapı kitlelerinin sert dokularını hafifletir, keskin hatlarını yumuşatır, onlara canlılık verir. İnsan ile çevre, yapı ile yapı, yapı kitleleri ile boşluklar arasında denge sağlar ve organik bir ilişki kurarlar.

Bireyin ve toplumun aktif ve pasif rekreasyonel ihtiyaçlarının (eğlenme, dinlenme, görme, spor etkinlikleri gibi) karşılanması için imkan oluşturur.

Yeşil alanlar şehirlerde yaşayan kişilerin günlük ve haftalık rekreasyon ihtiyaçlarını karşılayan, aktif ve pasif rekreasyonları içeren alanlardır.

Aktif rekreasyon, kişinin eğlendirici, dinlendirici eylemlere aktif olarak katılıp enerji harcamasıdır. Yüzme, tenis, binicilik, golf, ok atma, yelken, kürek, paten kayma, kayak, özürülülerin katılabileceği spor olanakları, çocuk oyun alanları aktif rekreasyonu oluşturmaktadır.

Pasif rekreasyonu, açık, kapalı müze ve sergi alanları, açık hava konserlerine ayrılan mekanlar, hayvanat bahçeleri ve botanik bahçeleri oluşturmaktadır.

d. Ruh Sağlığı Açısından İşlevleri:

Kişiler kentsel yeşil alanlarda stres atar, rahatlar, zevk alır, hayal kurar, sosyalleşebilir veya yalnız kalarak dinlenebilir. Kişiler yeşil alanlarda kültürel, sosyal aktivitelerde bulunur, bilgi alışverişi yaparlar. Yeşil alanlar insanların sosyal açıdan birlikte olmasını sağlarken; botanik parkları, çocuk oyun alanları, hayvanat bahçeleri gibi alanlarda çocuklar çevreyi keşfeder, yeni bilgiler kazanırlar (Onat, 1998).

İnsan psikolojisine olumlu katkı sağlar; Kent ortamı stresinin olumsuz etkilerini azaltır. Kentsel mekanda daha insancıl ölçek imkanı sağlayarak ezikliği azaltır veya hafifletir. Bitkilerin renk, biçim, doku, ölçü gibi özellikleriyle insan psikolojisini rahatlatarak insan yaşamını kolaylaştırır ve anlam kazandırır. Bina ile yakın çevresindeki açık yeşil alanların bir arada ortaya koyduğu en önemli özellik bina kümelerinin insan üzerindeki psikolojik baskısını hafifleterek, insan-plastik unsur ilişkisini ölçü bakımından uygun hale getirir.

Gürültüyü absorbe eder veya azaltır. İstenmeyen objeleri veya görüntüyü kamufle eder, Yeşil alanlar sağlıklı bir yaşam sağlamada ve hastalıkları önlemede yürüme, koşma ve diğer fiziksel aktiviteler için alanlar sağlayarak önemli bir rol oynar. Aynı zamanda strese bağlı hastalıkları da azaltırlar.²²

İnsan ilişkilerini olumlu yönde etkileyerek bireylerin sosyalleşmesine yardımcı olur. Doğa ve çevre kavramlarının konusunda bilgilenme ve bilinçlendirmede önemli rol oynar, Kentsel açık yeşil alanlar, yaşı, cinsiyeti, içinde bulunduğu sosyal sınıf ne olursa olsun tüm kent halkına eğlence ve dinlence sağlayan, çeşitli sportif ve kültürel

---

²² Green Places, Better Places, 2002.

aktivitelere katılma olanağı sunan rekreasyon işlevlerine sahiptirler. Kentsel açık yeşil alanların bu işlevleri kentlilerin serbest zamanlarını değerlendirmeleri açısından önem taşımaktadır.

e. Ekolojik İşlevleri:

Kentlerde bulunan yeşil alanlar kenti ekolojik ve mikroklimatik yönden olumlu etkiler. Yeşil alanlar çevre kirliliği üzerinde oldukça etkilidir. Bitkiler toprak ve su korumasında da önemli rol oynarlar (Aksoy, 2002). Çok sayıda bitki ve hayvan türü için bir yaşam mekanı oluştururlar. Koruma alanı olarak ayrılan bu yerlerde hayvan ve bitki türlerinin varlıklarını sürdürmesi de mümkündür (Dil, 2004).

f. Ekonomik İşlevleri:

Yeşil alanlar; yaşam kalitesini arttırmakla birlikte; yeşil alanın yakınındaki arsa, konut ve işyeri fiyatlarını da arttırmaktadır. Yeşil alanlar kentin prestijini arttırmaktadır. Yeşil alanların bakımı, güvenliği gibi konular kişilere istihdam olanağı da sağlamaktadır. Kamusal yeşil alanların ekonomide mal olarak değeri tam olarak belirlenememekle birlikte, kente ve kentte yaşayan kişilere sağlık, estetik, mutluluk gibi faydalar sağlamaktadırlar (Goede, Van Leeu, Nijkamp, Rodenburg,2001).

Toprağın üst kısmını örtmek suretiyle toprak ve su korumayı sağlar, toprak verimliliğini artırır, ekonomik yarar sağlar; yaşama sevinci sağlayarak işgücü ve verimi artırır, sağlık yönünden olduğu kadar beslenme ve diğer kullanımlar için ekonomik katkı sağlar, peyzaj amaçlı bitkisel üretim ve pazarlama ile ilgili sektörlerin gelişmesine katkıda bulunur.

3.2.3 Kentsel Yeşil Alanların Kademelenmesi

Yeşil alan kavramı, kent içerisindeki yapılaşmış alanlarda yer alan açık alan düzenlemelerinden kent çeperlerinde yer alan doğal alanlara kadar farklı ölçek ve işlevlerdeki açık alanları içermektedir. Yeşil alanlar, kentsel sistem içerisinde ekolojik, fiziksel ve sosyo-kültürel işlevleriyle değer kazanan arazi kullanımlarıdır (Çetiner 2006).

Yeşil alanlar, oluşum özelliklerine göre doğal yeşil alanlar ve kentsel yeşil alanlar olmak üzere iki grup içerisinde incelenmektedir. Doğal yeşil alanlar, barındırdıkları

flora ve faunaya ait doğal özellikleri bakımından önem taşıyan, genellikle kent çeperlerinde ve yer yer kent içerisinde yer alan büyük ölçeklerdeki yapılaşmamış alanlardır. Kentsel yeşil alanlar ise, yapılaşmış alanlar içerisinde insanların dinlenmesi, gezinmesi, çeşitli rekreasyon faaliyetlerini gerçekleştirmesi ve doğaya yakınlaşmaların sağlanması amacıyla düzenlenen ortak kullanım alanlarıdır (Keleş 1984).

Yerleşme sınırlarına göre yeşil alanlar, yerleşme içi yeşil alanlar ve yerleşme dışı yeşil alanlar olarak ikiye ayrılabilir.

Yerleşme içi yeşil alanlar, ev bahçeleri, çocuk bahçeleri, oyun yerleri, mahalle parkı, spor alanları, şehir parkı, fidanlıklar, mezarlıklar, çeşitli işlev alanları arasında kalan boşluklar yerleşme içi yeşil alanları oluştururlar.

Yerleşme dışı yeşil alanlar, piknik alanları, koruluklar, nebatat bahçeleri, hayvanat bahçeleri, ormanlar, bölgesel parklar, golf, dağcılık ve okçuluk gibi spor alanlarıdır. Yeşil alanlar kullanım şekillerine ve fonksiyonlarına göre de sınıflandırılabilirler.

Kullanım alanlarına göre, Dinlenme, Spor alanları ve Oyun yerleri olarak sınıflandırılabilir.

Dinlenme alanları, Büyük ağaçlıklar (Fidanlıklar, Korular, Mezarlıklar, Ormanlar), Parklar(Mahalle parkları, Şehir parkları, Bölgesel parklar, Milli parklar) olmak üzere ikiye ayrılır.

Spor alanları, Stadyumlar, Antrenman sahaları, Açık ve kapalı spor alanları, Su sporları, Yüzme havuzu, Voleybol tesisleri, Kapalı salon, Basketbol tesisleri, Tenis sahaları, Atletizm alanı, Okçuluk, Atış poligonu, Dağcılık, Golf, At yarısı sahaları ve benzeri alanlardır.

Oyun yerleri, 0-3 yas arasındaki çocuklara kum havuzları, 3 -6 yas arasındaki çocuk oyun yerleri, 7 -12 yas arasındaki çocuklara aletli oyun yerleri, 13-18 ve 18-24 yas arasındaki öğrenciler için spor alanlarıdır (basketbol, voleybol, atletizm alanları, koşu pisti vb.).

Fonksiyonlarına göre yeşil alanlar aktif ve pasif alanlar olarak sınıflandırılabilirler. Aktif Alanlar; toza, dumana, sise ve gürültüye karşı koruyucu, erozyona karşı önleyici görev görürler. Pasif Alanlar; estetik amaçla süs elemanı olarak kullanılan yeşil elemanlardır (Çetiner 1991).

Kentlerde insan topluluklarının yas, kültür, meslek, sosyal ve ekonomik durumlarına göre yeşil alan ihtiyaçlarında da farklılık görülmektedir. Bu durum kentlerde çeşitli tipte yeşil alanların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kentsel yeşil alanlar, etki alanlarına, işlevlerine göre de bina düzeyinde, ilköğretim ünitesi düzeyinde, mahalle ünitesi düzeyinde ve kent ünitesi düzeyinde olmak üzere 4 grupta sınıflandırılabilir (Yıldızcı 1982).

a. Bina Düzeyinde Yeşil Alanlar: Binanın ön, arka ve yan bahçelerini kapsamaktadır. Yapı çevresinde açık dinlenme mekanı işlevi gören bina düzeyindeki yeşil alanlar, yapının ve yapı kullanıcılarının gereksinimlerine göre düzenlenirler (Zeren 1989).

Bina düzeyindeki yeşil alanlar, kişilerin yaşam kalitesini yükselten ve belirleyici olan alanlardır. Bu alanlar, sosyal etkinlikler için insanları bir araya getirmesi, kişinin ruhsal ve fiziksel gereksinimlerini karşılaması, yapı alanlarında kitleleri yumuşatarak mekanlar arasında geçişi sağlaması, insan ve yapılaşmış çevre arasında ara ölçek oluşturması, yaşam konforu sağlaması açısından önemlidir (Karaman 1989).

b. İlköğretim Ünitesi Düzeyinde Yeşil Alanlar: İlköğretim ünitesi düzeyindeki yeşil alanlar, çocuk bahçeleri ve toplu konut bahçelerinden oluşmaktadır. Bu düzeydeki yeşil alanlar, 5000 kişilik nüfus büyüklüğü için, minimum 15 ha'lık alanı kapsar (Yıldızcı 1982).

Çocuk Oyun Alanları:

Çocuk oyun alanları, çocukların oyun gereksinimlerini doğal ve güvenli bir ortamda karşılamak amacıyla düzenlemiş yeşil alanlardır. Çocuk oyun alanları, oyun etkinliğinin, çocuğun sosyal, psikolojik ve fiziksel gelişimindeki tamamlayıcı rolü açısından önem taşımaktadır (Özgüç 1998).

Çocuk oyun alanlarının düzenlenmesinde, esneklik ve yaratıcılığa önem verilmeli, çocuğun yaratıcılığını geliştirecek, doğayı tanınmasına ve güvenli bir ortamda oyun etkinliğini gerçekleştirmesine olanak verecek düzenlemeler oluşturulmalıdır. Farklı yaş gruplarındaki çocukların oyun becerileri ve eğilimleri farklı olacağından, çocuk oyun alanları bu farklılıklara cevap verecek donatılarla donatılmalı ve düzenlenmelidir (Fanusçu 1998).

Ülkemizde, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın yönetmeliklerle belirlemiş olduğu kişi başına düşen 10 m² yeşil alanın 1,5 m²'sini çocuk oyun alanları oluşturmaktadır.

Toplu Konut Bahçeleri:

Toplu konut bahçeleri, her türlü ihtiyacını kendi içinde karşılamayı amaç edinmiş olan toplu konut alanlarında yaşayan halkın yeşil alan ihtiyacını karşılamak üzere düzenlenen yeşil alanlardır. Toplu konut bahçelerinin düzenlenmesinde, çocuk oyun alanları, bitkisel elemanlarla bütünleşmiş yürüyüş yolları, dinlenme ve toplanma alanları ve spor alanları yer almaktadır.

c. Mahalle Ünitesi Düzeyinde Yeşil Alanlar:

Mahalle ünitesi düzeyindeki yeşil alanlar; mahalle parkları, spor alanları ve meydanlardan oluşur. Mahalle ünitesi düzeyindeki yeşil alanlar, 15000 kişilik nüfus büyüklüğünü ve minimum 45 hektarlık alanı kapsar.

Mahalle parkları, mahalle birimine hizmet vermek üzere düzenlenmiş, çocuk oyun alanları, dinlenme ve seyir alanları, yürüyüş alanları gibi temel rekreasyon aktivitelerine ve basketbol, voleybol gibi temel spor aktivitelerine olanak tanıyan donatıları barındıran yeşil alanlardır. Kullanıcıların, bir araya gelerek sosyal etkileşim içinde buldukları alanlar olan mahalle parklarının, sosyal ve psikolojik önemi büyüktür (Yıldızcı 1982).

Yabancı ülkelerde, mahalle parkının büyüklüğü kişi başına 4-5 m² yeşil alan olarak belirlenmektedir. Ülkemizde ise, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın yönetmeliklerde belirtmiş olduğu kişi başına 10 m² yeşil alanın 2 m²'sini mahalle parkları oluşturmaktadır. Mahalle parkının etki alanı ise, en uzak konuta 800 m mesafe alınarak belirlenebilir.

Oyun ve spor alanlarının, kentlerde, hava kirliliğinden en az etkilenen bölümlerde ve geniş yeşillikler içinde yer almasına dikkat edilmelidir. Spor tesislerinin geniş yeşillikler içinde kurulması, kullanıcıların, gürültü, toz, duman gibi zararlı etkilerden uzaklaşabilmesi ve gerek duyacakları temiz havanın sağlanması açısından önem kazanmaktadır (Kısar 2004).

Meydanlar, birden fazla yolun kesiştiği noktalarda veya önemli binaların çevresinde oluşturulan, yaya kullanımına olanak tanıyacak şekilde düzenlenmiş açık alanlardır. Farklı fonksiyonlar taşıyan alanlar arasındaki geçiş noktası vazifesi gören meydanlar,

aynı zamanda, odak ve referans noktaları olma özelliğiyle de kentsel mekân içerisinde önem taşımaktadır. Bu sebeple, meydanlar, kent halkının oturup dinlenmesine, çevresini izlemesine ve bir araya gelerek sosyal ilişkileri kuvvetlendirmesine olanak tanıyacak şekilde düzenlenmeli ve çeşitli işlevlerle zenginleştirilmelidir (Keleş 1984).

d. Kent Ünitesi Düzeyinde Yeşil Alanlar:

Kent ünitesi düzeyindeki yeşil alanlar, etki alanı bakımından, bütün bir kent halkına hizmet verecek büyüklükte ve çeşitlilikteki işlevleri kapsayan yeşil alanlardır. Kent ünitesi düzeyindeki yeşil alanlar kapsamında, kent parkları, hayvanat bahçesi, botanik bahçesi gibi çeşitli tema parkları, kent içi yollar, refüjler, yaya yolları ve mezarlıklar ele alınmaktadır (Yıldızcı 1982).

Kent parkları, tema parkları (Hayvanat bahçeleri, botanik parkları, kültür parkları, fuar ve festival alanları, macera ve oyun parkları) , kent içi yollar, refüjler, yaya yolları, mezarlıklar gibi alanlar kent ünitesi yeşil alanları içinde kalmaktadır. (Kısar 2004)

Kentsel yeşil alanlar içinde doğal yeşil alanlar da yer almaktadır. Doğal yeşil alanların kişiler ve kent dokusu için üstlenmiş olduğu bazı fonksiyonlar vardır. Bu alanlar kentlerde ve kent çevresinde doğal yaşam için rekreatif, peyzaj, koruma ve hidrolojik işlevleri içerir ve üstlenirler (Karataş 1995).

Doğal yeşil alanlar, bölge parkları ve milli parklar olarak incelenebilir. Bölge parkları, kentin çevresindeki doğal ortamın hakim olduğu kırsal alanlarda ve ormanlarda düzenlenen büyük ölçekteki parklardır. Bölge parkları, kent insanına, doğal ortam içerisinde, gezinti, eğlence ve gözlem olanakları sunarak, fiziksel ve psikolojik dinlenmelerini ve doğayla yakınlaşmalarını sağlar.

Mili Parklar doğal bir alanı, donatılmış bir toprak parçası haline getiren, başka bir deyişle doğa parçasını kutsallaştıran, onu insanların hoşça vakit geçirmelerine, dinlenmelerine ve kültürüne açan gelecek kuşaklara bunu el değmemiş şekilde teslim etme gerekliliğini hatırlatan, bir işletme seklini bize göstermektedir. Milli Parklar, birer koruma alanıdır. Milli parklar devlete ait olan çok geniş alanlar olup, sınırları bir kanun tarafından saptanmıştır (Çetiner 1991).

Tablo 3.10: Yeşil alanlar hiyerarşisi

Kentsel Yeşil Alanlar	İlköğretim Ünitesi Düzeyindeki Yeşil Alanlar	Çocuk Bahçeleri
		Toplu Konut Bahçeleri
	Mahalle Ünitesi Düzeyindeki Yeşil Alanlar	Mahalle Parkları
		Meydanlar
	Semt Ünitesi Düzeyindeki Yeşil Alanlar	Semt Parkları
	Kent Ünitesi Düzeyindeki Yeşil Alanlar	Kent Parkları
Tema Parkları (Hayvanat bahçeleri, kültür parkları, fuar alanları..)		
Refüjler ve Yaya Yolları		
Doğal Yeşil Alanlar		Orman
		Bölge Parkları
	Koruma Alanları	Milli Parklar
		Tabiat Parkları
		Tabiatı Koruma Alanları
		Tabiat Anıtları
	Yaban Hayatı Koruma ve Geliştirme Sahaları	

Kaynak: Yıldızcı, A.C., 1982. Kentsel Yeşil Alan Planlaması ve İstanbul Örneği,

Doçentlik Tezi, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi, İstanbul.

3.2.4 Kent Planlamasında Kentsel Yeşil Alan Standartları

Kentsel yeşil alan standartları, kentin coğrafi konumu, fiziksel dokusu, doğal kaynakları, nüfus büyüklüğü ve nüfus yapısına ilişkin değişkenler doğrultusunda belirlenmektedir. Farklı kentsel aktivitelerin gerçekleştiği arazi kullanımlarında farklı yeşil alan ihtiyaçları olacağından, yeşil alan standartlarının belirlenmesinde, kentsel alanda geçerli olan aktiviteler ve diğer arazi kullanımları da göz önünde bulundurulmaktadır. Yeşil alan standartlarının belirlenmesinde etkili olan bir başka unsur ise, nüfusa ait sosyoekonomik özellikler ve yeşil alan kullanım alışkanlıkları olmaktadır.²³

²³ İBB-Şehir Planlama Müdürlüğü, Donatı Çalışması, 2004.

3.2.4.1 Amerika

Amerika kentlerinde, nüfus büyüklüğüne göre değişen yeşil alan standartları uygulanmaktadır. Nüfus arttıkça, kişi başına düşen yeşil alan miktarı azalmaktadır. Amerika'da kent düzeyinde açık-yeşil alan normu, genelde kent yoğunluğu 250 kişi/ha (10 kişi için 400 m²) olması koşuluyla kişi başına 40 m² kabul edilmektedir. New York gibi kentlerde ise kişi başına 40 m² den fazladır (Yıldızcı 1986).

Yaklaşık 5.000 kişinin yaşadığı ilköğretim ünitesinde oluşturulacak parkın minimum büyüklüğü 6,7 ha olarak belirlenmiştir. İlköğretim ünitesinde oluşturulan parkın yer seçiminde ilkokuldan uzaklığının en fazla 800 m olması ve ilkokul park arasındaki yaya bağlantısının kuvvetli olması gerekmektedir. İlköğretim ünitesine hizmet veren parkta, farklı yaş grupları için oyun alanları, dinlenme alanı ve voleybol, basketbol, tenis gibi spor alanları olması gerekmektedir. Nüfus büyüklüğü 20.000 kişi olarak kabul edilen mahalle ünitesi için 7,7 ha büyüklüğünde park alanı önerildiği görülmektedir (Yıldızcı 1986).

3.2.4.2 Avrupa Ülkeleri

Avrupa ülkelerinde, Amerika'dakinin aksine, nüfus arttıkça yerleşimlerin doğadan uzaklaşacağı görüşünden yola çıkılarak, kişi başına düşen yeşil alan miktarının da artırılması öngörülmektedir.

Almanya'nın Hannover kentinde yeşil alan standardı 5 m²/kişi'dir. Bu miktarın 1 m²'sini çocuk oyun alanı, 1 m²'sini spor alanı ve 3 m²'sini çok maksatlı açık alanlar oluşturmaktadır.

Hollanda'nın Amsterdam kentinde kişi başına 30 m² kent yakını yeşil zon ve 15,5 m² kentsel yeşil alan önerilmiştir. 15,5 m² kentsel yeşil alanını 9 m²'sini kent parkı, 6,5 m²'sini ise spor alanları oluşturmaktadır.

İsveç'in Stockholm kentinde kişi başına düşen kent yakını yeşil zon miktarı 48,1 m² ve kentsel yeşil alan miktarı ise 39,4 m²'dir. Kentsel yeşil alanın 5,6 m²'sini mahalle ve semt parkları, 10 m²'sini spor alanları, 23,8 m²'sini ise kent parkı oluşturmaktadır.

Roma’da, kişi başına düşen kentsel yeşil alan miktarı 27,8 m²’dir. Bu miktarın 3,2 m²’sini çocuk oyun alanları, 5,5 m²’sini mahalle ve semt parkı, 7,5 m²’sini spor alanları ve 11,6 m²’sini kent parkı oluşturmaktadır (Aksoy 2001).

Tablo 3.11: Avrupa Ülkelerindeki yeşil alan standartlarının karşılaştırılması

	AMSTERDAM (m ² /kişi)	STOCKHOLM (m ² /kişi)	LONDRA (m ² /kişi)	PARİS (m ² /kişi)	ROMA (m ² /kişi)	VARŞOVA (m ² /kişi)
Çocuk Oyun Alanları	*	5,6	*	3,5	3,2	*
Mahalle ve Semt Parkları	*		20	4,2	5,5	15
Kent Parkları	9	23,8	40	10	11,6	5,3
Kent Yakını Yeşil Zon	30	48,1	8	10	18	17,5
Spor Alanları	6,5	10	10	8	7,5	7,5
TOPLAM	45,5	87,5	78	35,7	45,8	45,3

Kaynak: Aksoy, Y., 2001. İstanbul Kenti Yeşil Alan Durumunun İrdelenmesi, Doktora Tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

3.2.4.3 Türkiye

Yeşil alan standartları, ilk olarak 1933 -1936 yılları arasında geçerli olan 2290 sayılı Belediye ve Yapı Yollar Kanunu’nda yer almıştır. Yeşil alanların, koru, çayır, göl ve oyun yerleri olarak tanımlandığı bu kanunda kişi başına önerilen yeşil alan miktarı 4 m²’dir. Yine bu kanun çerçevesinde, şehir genelinde yüzde 6,1 oranında yeşil alan oluşturulması hedeflenmiştir. 2290 Sayılı Belediye ve Yapı Yollar Kanunu, ülkemiz planlama tarihinde donatı standartlarına yönelik gerçekleştirilen ilk çalışma olmasına rağmen, donatı alanlarının net olarak tanımlanmadığı, kentsel alanların fiziksel, doğal ve sosyoekonomik yapılarından kaynaklanan farklılıkların göz edilmediği ve sağlıklı bir donatı-nüfus-mekân ilişkisi kurulamadığı görülmektedir (Çetiner 1991).

3194 Sayılı İmar Mevzuatı 02.09.1999 tarihinde yayınlanan 23804 sayılı “İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik” ile yapılan değişiklik sonucunda, kişi başına 7 m² olan yeşil alan standardı 10 m²’ye çıkarılmış ve bu büyüklüğün nüfus büyüklükleri ve yeşil alan

türlerine göre dağılımı belirlenmiştir. Bu değişikliğe göre, 5000 kişilik ilköğretim ünitesi düzeyinde 1,5 m²/kişi büyüklüğünde çocuk bahçesi, 15000 kişilik mahalle ünitesi düzeyinde 2 m²/kişi mahalle parkı ve 2 m²/kişi spor alanı olmak üzere toplam 4m²/kişi yeşil alan ve 45000 nüfuslu kent ünitesi düzeyinde ise 3,5 m²/kişi büyüklüğünde kent parkı ve 1 m²/kişi büyüklüğünde stadyum olmak üzere toplam 4,5 m²/kişi yeşil alan öngörülmüştür.

Tablo 3.12: 3194 Sayılı İmar Kanunu ve 02.09.1999 Tarihli değişiklikler ile yeşil alan standartlarının günümüzdeki durumu

Çocuk Oyun Alanları	Mahalle ve Semt Parkları	Kent Parkı	Spor Alanları	Toplam
1,5 m ² /kişi	2 m ² /kişi	3,5 m ² /kişi	3 m ² /kişi	10 m ² /kişi

Kaynak: İBB-Şehir Planlama Müdürlüğü, Donatı Çalışması, 2004. Nüfus Donatı Dağılımının İncelenmesi ve Öneri Donatılara İlişkin Analitik Etüd İşi.

İmar Mevzuatı'nda yer alan yeşil alan büyüklüğünün, yerleşimlerin bölgesel özellikleri dikkate alınmaksızın belirlendiği görülmektedir. Oysa gerek fiziksel dokusu, gerek sosyo-ekonomik yapısı, gerekse de kent içerisindeki konumu açısından farklılıklar gösteren bölgelerin söz konusu olduğu kent genelinde, 10 m² yeşil alan standardının her bölgede ne ölçüde sağlanabileceğine değinilmemektedir. Mevzuat dâhilinde 10 m² olarak belirlenen yeşil alan standardının, çocuk oyun alanından kent parkına uzanan bir kademelenme içerisinde dağılımı yapılmasına rağmen, yeşil alan kademelenmesinde yer alan, özellikle mahalle, semt ve kent parklarının hangi özellikleri taşıması gerektiği tanımlanmamaktadır. Diğer yandan, farklı sosyodemografik yapılarıdaki ve kentsel yapı içerisinde farklı roller taşıyan bölgelerde, aynı yeşil alan türlerinin aynı miktarlarda sağlanmasının, ihtiyaçlara ne ölçüde cevap vereceğine değinilmemektedir.

İmar Mevzuatı'nda belirlenen yeşil alan düzenleme ölçütleri değerlendirildiğinde, farklı düzeylerdeki yerleşim birimleri için gerekli ve yeterli yeşil alan türlerinin tanımlanması ve barındıracakları donatıların ve temel özelliklerinin belirlenmesi gerektiği görülmektedir. Diğer yandan, yerleşimlerin fiziki ve sosyo-ekonomik yapılarının ve kent içerisindeki konumlarının şekillendireceği yeşil alan ihtiyaçlarına cevap

verebilecek nitelikte yeşil alan büyüklüklerinin ve etki alanlarının belirlenmesi gerekmektedir.²⁴

İmar Mevzuatı'nda yeşil alanlarla ilgili açıklığa kavuşturulamamış bir diğer husus ise önerilen yeşil alanlar kademelenmesinde yer alan spor alanlarıdır. Mevzuat dâhilinde, 10m² yeşil alan standardının 3 m²'si spor alanlarına ayrılmasına rağmen, spor alanlarının içeriği tam olarak tanımlanmamaktadır. Spor aktiviteleri, türlerine özgü bağımsız mekân çözümlenmeleri ve yapılar gerektirdiklerinden dolayı, spor alanları standartlarının, yeşil alan standartlarından bağımsız olarak belirlenmesi gerekmektedir.

Tablo 3.13: Ülkemizde yeşil alan standartlarının tarihsel süreç içindeki değişimi

	Tarih	0-5000 Kişi	5000-15.000 Kişi	15.000-45.000 Kişi	45.000-100.000 Kişi	100.000 + Kişi	TOPLAM
2290 Sayılı Belediyeler ve Yapı Yollar Kanunu	1933						4 m ² /kişi
6785 Sayılı İmar Kanunu	1956						7 m ² /kişi
Ankara Metropolü Nazım Plan Bürosu "Sosyal ve Teknik Altyapı Standartları"	1973	4 m ² /kişi	4+3 m ² /kişi	7+3 m ² /kişi	7+10 m ² /kişi	7+20 m ² /kişi	
İmar ve İskan Bakanlığı "İmar Planı Dışındaki Toplu Konut Alanlarında Teçhizat ve Standartlar"	1975	1,5 m ² /kişi	3 m ² /kişi	2,5 m ² /kişi			7 m ² /kişi
3194 Sayılı İmar Kanunu	1985						7 m ² /kişi
Bayındırlık ve İskan Bak. ve ODTÜ "Türkiye'de Kentsel Standartlar"	1988	4 m ² /kişi	7 m ² /kişi	13 m ² /kişi	17 m ² /kişi	17 m ² /kişi	
23804 Sayılı Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelik	1999	1,5 m ² /kişi	4 m ² /kişi		3,5 m ² /kişi		10 m ² /kişi

Kaynak: İBB Donatı Çalışması, 2004.

²⁴ İBB Şehir Planlama Müdürlüğü, Donatı Çalışması, 2004. Nüfus Donatı Dağılımının İncelenmesi ve Öneri Donatılara İlişkin Analitik Etüd İşi.

3.2.5 Yaşam Kalitesini Arttırmaya Yönelik Açık ve Yeşil Alanları Planlama Kriterleri

Şehir, insanın iç ve dış mekana özgü tüm fonksiyonlarının bulunduğu bir makro mekandır. Yeşil alanlardan yararlanma, yaş, eğitim ve gelir durumu açısından kullanıcıların birey veya toplu olarak istem ve kullanım biçimleri gibi etkenlerle ilişkilidir. Şehir bütünündeki yeşil alanların mekansal dağılımı bir dizi ögeye bağlıdır. Bunlar şehrin coğrafi konumu, topografyası, yüzey suları, iklimi, vejetasyonu, tarihi ve nüfusu gibi verileridir. Bu veriler şehir içindeki yeşil alanların biçimini, yoğunluğunu ve işlevlerini tayin ederler (Atabay, 1988).

Kentsel yeşil alan planlaması insanların fiziksel ve ruh sağlıkları açısından oldukça önemlidir. Yeşil alanlarda fonksiyonel ve mekansal bir organizasyon yapılması ulaşım ve erişilebilirlik, yörenin doğal yapısı ile uyum, kalite, yaşanabilirlik, karakter, uygunluk, kontrol ve çeşitlilik faktörlerine bağlıdır. Yeşil alanların, kent dışından içine kadar girmesi ve kent içinde bütünleşmesi istenir. Kısaca ulaşım ve erişilebilirlik ile yaşanabilirlik kavramı aşağıda açıklanmaktadır.

a. Ulaşılabilirlik ve Erişilebilirlik:

Yeşil alanların planlamasında, yürüme uzaklığı temel alınmaktadır. Semt ölçeğinde yer alan yeşil alanlarda toplu taşıma ile ulaşım önemlidir (Dil, 2004). Yeşil alana kullanıcının yürüyerek ulaşması 5-15 dakika arasında olmalıdır. Kullanıcıya yeşil alan ne kadar yakınsa kullanım yoğunluğu da o kadar fazla olur. Kentsel yeşil alan planlamasında; yerleşim alanının doğal yapısı, mekanın konumu, yeşil mekanların çekiciliği ve donanımı, kullanıcının boş zaman aralıkları ve boş zamandaki alışkanlıkları belirlenmesi gerekmektedir.

Erişilebilirlik, kullanıcıların mekanda sağlanan servis ve aktivitelere rahat şekilde ulaşmasıdır. Toplum içindeki yaşlı, özürlü bireylerin ve çocukların da erişiminin kolayca sağlanması ve kontrolü önemlidir. Ayrıca kent dışında yaşayan kişilerin kent merkezindeki aktivitelere ulaşımın sağlanması da bir erişim problemidir. Konut alanlarının farklı ölçeklerde bulunan kentsel yeşil alanlarla olan ilişkisinin saptanması gerekmektedir. Kent içinde sürekliliği olan bir yaya sirkülasyonunun olması güvenli yaya aksları, özürlü, yaşlı ve çocuklar için tasarlanmış mekanların güvenli kullanımının sağlanması da önemlidir (Çulcuoğlu ve Oğuz 2000).

b. Yaşanabilirlik:

Yaşanabilirlik ilkesi tüm canlıların yaşamlarını sürdürmesi için ihtiyaç duydukları temel gereksinimlerini yasadıkları ortamdan karşılamasıdır. Tüm canlıların yaşamlarını sürdürebildikleri ve devamlılıklarını sağladıkları çevre "iyi bir habitat" olarak nitelendirilmektedir. Yaşanabilir bir çevre; çevresel atıkların, kirleticilerin, hastalıkların kontrol altında olduğu ve güvenli olan bir çevredir. Yaşanabilirlik kriteri içinde özürsü, yaşlı ve sakatların da dikkate alınması ve bu kişilerin gereksinimlerinin sağlandığı konforlu bir yaşam çevresinin oluşturulması da yer almaktadır. Aynı zamanda iklimsel özelliklere göre yapılan tasarımlar ve kullanıcıların konforunun sağlanması da bir başka yaşanabilirlik ilkesidir (Çulcuoğlu, Oğuz, 2000).

3.2.5.1 Mahalle ve semt ünitesi düzeyinde planlama ilkeleri

Mahalle ve semt ünitesi düzeyindeki planlama ilkeleri, çocuk oyun alanları planlama ilkeleri ve mahalle parkları planlama ilkeleri olarak ele alınmaktadır.

Çocuk Oyun Alanları Planlama İlkeleri:

Çocuk oyun alanları, çocukların yaş gruplarına göre belirlenen oyun oynama isteklerine ve yeteneklerine cevap verebilecek nitelikteki oyun elemanları ile donatılmış alanlardır. Bu alanların yer seçiminde; çocukların güvenli bir şekilde oyun oynamaları için motorlu taşıt trafiğinden arındırılmış olmasına dikkat edilmelidir. Oyun alanı, belli oyun araç ve gereçlerinin serpiştirildiği bir mekan değildir. Çocuk bahçesi, farklı kullanım bölümlerini, çeşitli olanaklara sahip oyun araçlarını da içermelidir. Bu amaçla doğru seçim ve planlaması yapılan ekipmanlar, bilinçli bir dağılım içinde çocukların yaş gruplarına uygun olarak yerleştirilmeli, çocuğun yaratıcı ve araştırmacı gücü geliştirilmelidir. Bu amaçları sağlayabilmek için; uygun topografik ya da plastik yapılı mekânın kullanılması, mekan ve ekipmanlar dizisinin fonksiyonları arasındaki ilişkiler, ölçek ve mekan, alan formu, zemin döşemesi, ve bitkilendirme gibi tasarım ilkeleri dikkate alınmalıdır.

Ölçek ve Mekan; Her çocuk bahçesi tasarımı, belirli yaş grubu ve çocuk sayısına göre belli bir kapasite içermelidir. Yeterli alan içinde oyun ünite ve bölümleri arasında yaratılan bütünlük çalışmaları, en küçük yaş grubundan başlanarak geliştirilmelidir.

Küçük yas grupları için de oyunlar, belirli kurallar dışında ve serbest hareketler halindedir. Bu nedenle, çocuk bahçesinin küçük yas grupları için düzenlenecek bölümleri sessiz, sert ve köseli özellik ve yapılar göstermeyen yumuşak hatlı, hareket kolaylığı getiren bir tasarım sekli göstermelidir (Aksoy, 2001).

Alan Formu; Çocuk oyun bahçeleri, tırmanma ve kaymayı teşvik edici alan formlarıyla çok fonksiyonel bir yapı kazanabilirler. Alanın doğal ya da yapay dalgalı formu, tepecikler, hafif eğimler, oyun oynamayı teşvik edici özellikler gösterirler. Çocuk bahçelerinde bu amaçla yapılan alan plastiği çalışmaları, değişik mekanlar sergilediği gibi, belirli fonksiyonları da üstlenerek düz bir yapı üzerinde plastik form olarak ayrıca bir görsel değer kazanabilir.

Mahalle Parkları Planlama İlkeleri:

Mahalle parkları, daha çok kentin konut dokusu içinde ya da 400-800 m yakınında düzenlenmiş bir ya da birkaç yerleşim grubuna hizmet eden, kent parklarına göre daha küçük yeşil alanlardır. Fonksiyon ve alan gereği olarak mahalle okulları ile birlikte tasarlanmış olabilirler.

Mahalle yerleşim birimi (5000-12.000 kişi) içinde yer alan yeşil alan ve parkların fonksiyonları genel olarak yakın çevrede yaşayanlara rekreasyonel olanak sağlamaktadır. Bu nedenle, park tesislerinin yakın ulaşım mesafesinde ve yeterli genişlikte olmaları gerekmektedir (Fogg, 1992).

Mahalle parklarının yoğun yapı kitleleri içinde ya da yakınında önemli yeşil alanlar olması nedeniyle, bitki dikimleri fonksiyonel ve estetik amaçlar için yapılır ve bu bitki materyalleri kent atmosferine uyabilen türler arasından seçilir. Gezinti ve dolaşma eylemi, mahalle parkları içinde çok yoğun olarak görülen bir rekreasyondur. Serinlik ve gölge mekanlar bu dolaşım için en önemli birimler olarak ele alınmalıdır. Mahalle parkları, özel oyun ve spor alanlarına sahip olmayan yerleşimlerde birçok olanakları belli ölçülerde bünyesinde bulundurmalıdır. Böyle durumlarda park içindeki oyun alanları, farklı fonksiyonlara göre kullanım olanakları içermeli ve fonksiyonlar yönünden birbirlerini olumsuz etkileyici olmamalıdır (Fogg, 1992).

Mahalle parkları oyun alanları, genç ve erişkinlere çalışma saatleri dışında rekreasyonel olanaklarını gece aydınlatmaları yoluyla sağlayabilirler. Bu yaklaşımlarla, olanaklar daha uzun süre ve daha fazla insan tarafından kullanılmış olur. Mahalle parkları

yerleşim durumu ve topografik yapı nedeniyle yalnızca bir yerleşim birimine değil birden çok mahalleye hizmet götürebilir. Böyle konumlarda mahalle grubu ya da kümesi için düzenlenen kent parkları, merkezi karakterde birden çok birime hizmet eden yeterli kullanım üniteleri ve alanlarından oluşmalıdır. Bu amaçla kurulan kent parkı alanı hesap ve tahsisleri, bölgesel nüfus yoğunluğuna göre yapılmalıdır.

3.2.5.2 Kent ünitesi düzeyinde planlama ilkeleri

Kent parkları kentin tümüne hizmet eden şehir parklarıdır. Nüfusun büyüklüğüne göre 40–400 ha arasında bulunmaktadır. Şehir parkı etki alanı 3.200–4.000 m arasındadır. Bu alanların erişim mesafesi 30-60 dakikalık yürüme mesafesinde, motorlu taşıtlarla da 5-20 km uzaklıkta ulaşılabilecek mesafede bulunmaktadır. Kent parkı planlamasında; kişi sayısı, arazinin büyüklüğü ve morfolojik yapı dikkate alınmalıdır (Dil, 2004).

Kent parklarının diğer parklardan farklı olan yanı ise şehrin tümüne hizmet etmesidir. Kent parklarının etki alanı; şehrin tümünü kaplaması, parka olan uzaklık, ulaşılabilirlik, parktaki hizmet ve aktivitelerin çeşitliliği ve niteliği, parkın büyüklüğü, parkın estetik özelliklerine göre değişmektedir. Kent parklarındaki çeşitli fonksiyonlar arasında bir bütünlük sağlanması ve ziyaretçileri tüm alanda dolaştırmaya dikkat edilmelidir (Dil, 2004).

Merkezi kent parkları, içinde önemli ve büyük ölçekli üniteler barındırır. Kent büyüklüğüne bağlı olarak bir ya da birkaç tane olabilir. Genellikle 70-80 dekar az olmayan genişlikte planlanır ve mahalle parklarında bulunmayan fonksiyonları üstlenirler. Kent parklarının kapasite hesapları, her 100 kişi için 1 dekar olmak üzere 400 dekar az olmayan bir büyüklükte ele alınmalıdır. Kent parkları; mahalle ve mahalle kümeleri parklarından farklı olmak üzere içlerinde yapay göller, açık hava sergi ve tiyatro amfileri, yüzme havuzu (her 5000 kişiye 1 kapalı ve 1 açık yüzme havuzu) bulundurmalıdır.

Parkların standartlarına ilişkin ideal büyüklükleri, kullanıcı yaş grubu, hizmet ettiği nüfus ilişkisi ve etkili hizmet alanları Tablo 3.14'de detaylı olarak gösterilmektedir.

Tablo 3.14: Parkların standartları

Parklar	Etkili Hizmet Alanı (Yarıçap)	Kullanıcıların Yaş Grubu (Yaş)	Kişi Başına Büyüklük (Alan-da/1000kişi)	Hizmet Ettiği Nüfus (Kişi)	İdeal Büyüklük (da)
Çocuk Bahçeleri	200-600m	0-3, 4-7, 8-15	4		8-16
Spor Alanları	2 km	7 ve yukarısı	4	Bütün Kent	40-60
Mahalle Parkları	500- 1500m	Bütün Yaşlar	8-12	3500-5000	20-40
Semt Parkları	1000-2500m	Bütün Yaşlar	10-20	15.000-30.000	160-400
Kent Parkları	1-10km	Bütün Yaşlar	80	Bütün Kent	40-800
Bölge Parkları	25-100km	Bütün Yaşlar	750-3000		2000-4000
Milli Parklar	Bütün Ülke	Bütün Yaşlar	Değişken	Bütün Ülke	Değişken

Kaynak: Yıldızcı 1982²⁵, Bakan ve Konuk 1987²⁶.

3.3 BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ

3.Bölümde "kentsel yaşam kalitesi" ve "kentsel açık ve yeşil alanlar" kavramlarına ilişkin olarak detaylı çalışmalar yer almaktadır. Yapılmış olan bu araştırmalar sonucunda, söz konusu iki kavramın da birbirleriyle ilişkili olduğu görülmektedir.

"Kentsel yaşam kalitesi"; fiziki alanda kent ve çevre standartları ile beraber kentli haklarının herkese sağlanmış olmasını, insan haklarının korunduğu ve gerçekleştirildiği bir alan idealini ortaya koyarken; toplum, ekonomi ve çevre ekseninde, yaşam kalitesi ve çevre kalitesinin karşılıklı etkileşiminde gerçekleşen nesnel ve öznel değerlendirme ölçütleri ile ifade edilmektedir.

Kentsel mekan kalitesi, aynı zamanda kişinin yaşam kalitesinin de belirleyicisi olmaktadır. Kentsel yaşam kalitesinin sağlanması için sağlıklı bir kent yapısının oluşturulmasının hedeflenmesi ve ekonomik, kültürel, çevresel, toplumsal ve siyasal ihtiyaçların karşılanması ve bunların birer hak olarak görülüp, uygulanması, korunması ve geliştirilmesi gerekmektedir.

²⁵ A.C. Yıldızcı., Açık Alan, Kentsel Doku ve Yeşil Doku Kavramları-Kentsel Peyzaj Planlama, Doçentlik Tezi (Yayımlanmamış), İTÜ, İstanbul, 1982.

²⁶ K. Bakan, G. Konuk., Türkiye’de Kentsel Dış Mekanların Planlaması, TÜBİTAK Yayın No:45, Ankara, 1987.

Kentli haklarının kentte yaşayan bireylere eşit ve adil sağlanmaya çalışılması kentsel yaşam kalitesinin temel hedefleri arasındadır. Kentsel yaşam kalitesine konu olan kentli haklarına ilişkin en kapsamlı ve tanımlayıcı çalışma Avrupa Konseyi tarafından 1992 yılında kabul ve ilan edilen Avrupa Kentsel Şartı olarak kabul edilmektedir. Avrupa Kentsel Şartı, kentsel gelişmenin niteliksel özellikleri ve yaşam kalitesiyle doğrudan ilgili olup 20 maddelik bir deklarasyon ve 13 maddelik şart ilkelerinden oluşmaktadır. Avrupa Kentsel Şartı'nda yer alan kentli hakları içinde; Kirletilmemiş sağlıklı çevre, Sağlık, Spor ve Dinlenme, Kaliteli Mimari ve Fiziksel Çevre, İşlevlerin Uyumlu, Doğal Zenginlikler ve Kaynaklar kapsamındaki haklar da kentsel açık ve yeşil alanlarla ilgilidir.

Kentsel yaşam kalitesinin temel bileşenleri; ekonomik çevre, fiziksel çevre ve sosyal çevredir. Kent mekanları ve kentsel yaşam alanlarının direkt olarak kentsel yaşam kalitesinin fiziksel çevre bileşenlerinde ele alındığı görülmektedir. Fiziksel çevre bileşenlerinin içinde ise; meydanlar, kent parkları, spor alanları, parklar ve çocuk oyun alanları, kısacası tüm kentsel açık ve yeşil alanların önemli bir yer tuttuğu anlaşılmaktadır.

Kentsel yaşam kalitesinin ölçülmesine ilişkin olarak ortaya ölçütler ve göstergeler konulmuş ve kentsel yaşam kalitesinin ölçümüne dair sağlıklı veriler elde edilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda birçok uluslararası kurum ve kuruluş çeşitli çalışmalar yapmış olup kentsel yaşam kalitesi göstergelerine ilişkin tablolar ortaya konulmakta, Dünya Sağlık Örgütü'nün hazırladığı kent göstergelerinde; kentlerdeki yeşil alan oranı, halkın yeşil alanlara erişimi, spor ve eğlence imkanları gibi konuların, Avrupa Birliği'nin hazırladığı kent göstergelerinde de; yeşil alanlardan memnuniyet, açık alan ve eğlence imkanlarından memnuniyet, spor tesisleri ve kamusal alanlarda memnuniyet, yeşil ve rekreasyon alanlarına erişim, arazi kullanımında açık ve yeşil alanların oranı gibi konuların yer aldığı görülmektedir.

Fiziksel çevre kalitesi; kentsel yaşam kalitesi kavramının önemli bir bileşeni olmakla birlikte, yaşam kalitesi göstergelerinde fiziksel çevre bileşenine yönelik birçok gösterge hazırlandığı ve bu göstergeler içinde kentsel açık ve yeşil alanların önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir.

Kentsel açık ve yeşil alanlar, kent mekânı içinde önemli bir etkiye sahiptir. Kentin çevresel kalite standardının belirlenmesinde etkinliği olan ve bir kentsel alt sistemi oluşturan açık ve yeşil alanların; arazi kullanım planlaması, iklimsel, rekreasyon, ruh sağlığı, ekolojik ve ekonomik olmak üzere farklı açılardan birçok işlevi bulunmaktadır.

Kentsel açık ve yeşil alanların planlanması insanların fiziksel ve ruh sağlıkları açısından oldukça önemlidir. Kentsel açık ve yeşil alanlarda fonksiyonel ve mekansal bir organizasyon yapılması, ulaşım ve erişilebilirlik, yörenin doğal yapısı ile uyum, kalite, yaşanabilirlik, karakter, uygunluk, kontrol ve çeşitlilik (multifonksiyonellik) faktörlerine bağlıdır. Ayrıca bu alanların planlamasında kent içindeki diğer fonksiyonlarla bütünleşmesi istenilmektedir. Bu faktörler dikkate alınarak planlanan ve uygulanan kentsel açık ve yeşil alanlar kentte yaşayan bireylerin yaşam kalitesini artırıcı nitelik taşımakta ve kullanıcılar tarafından talep edilmektedirler.

Birçok ülke tarafından kentsel açık ve yeşil alanların planlanmasına yönelik bazı standartlar ortaya konulmaktadır. Kentsel açık ve yeşil alanlar, Amerika ülkelerinde kent yoğunluğu 250 kişi/ha olması koşuluyla ortalama kişi başına 40 m², Avrupa ülkelerinde de ortalama olarak kişi başına 40 m², Ülkemizde ise 1999 yılında yapılan imar yönetmeliği değişikliği ile beraber kişi başına 10 m² kentsel açık ve yeşil alan planlanması öngörülmektedir. Sadece alansal olarak değil kentsel tasarım ilkeleri açısından da kriterler ortaya konulmakta ve bu alanların kullanıcıya ve kullanıcı ihtiyaçları ile kente hizmet etmesi istenilmektedir.

4. ESENYURT KIRAÇ YERLEŞMESİ

4.1 KONUM VE ÇEVRE İLİŞKİLERİ

Şekil 4.1: İstanbul Metropoliten Alanı - Esenyurt İlçesi'nin konumu

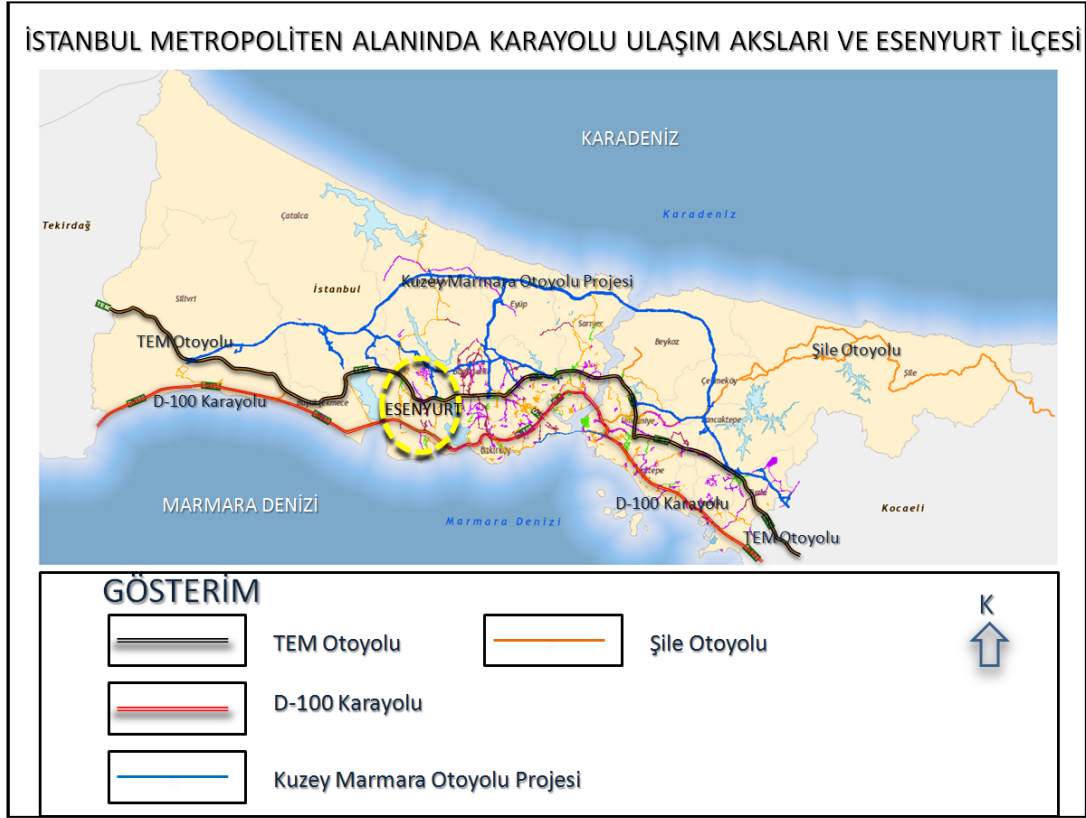
Kaynak: İBB Coğrafi Sistemleri verileri kullanılarak Mustafa Sait AK tarafından düzenlenmiştir.

Esenyurt İlçesi, Marmara bölgesinin Trakya alt bölgesinde, İstanbul Metropoliten Alan sınırları içerisinde yer alıp, doğusunda Avcılar, batısında Büyükçekmece, kuzeyinde Arnavutköy, güneyinde Beylikdüzü ilçeleri ile sınırlanmakta olup yüzölçümü 4312 hektardır.

İstanbul Metropoliten Alanı Batı Yakası'nın toplam yüzölçümü 3474,06 km² olup, Batı Yakası'nda yer alan 25 ilçe arasından en büyük ilçe, 1040,42 km² yüzölçümü ile Çatalca İlçesi olurken, Esenyurt İlçesi 43,12 km² yüzölçümü ile Batı Yakası'nın 8. büyük ilçesidir.²⁷

²⁷ <http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=120619>

Şekil 4.2: İstanbul Metropoliten Alanı Karayolu Ulaşım Aşkları ve Esenyurt İlçesi

Kaynak: İBB Coğrafi Sistemleri verileri kullanılarak Mustafa Sait AK tarafından düzenlenmiştir.

Şekil 4.2'de görüldüğü gibi İstanbul Metopoliten Alanı içerisinde Doğu-Batı aksı yönünde önemli karayolu ulaşım ağları geçmektedir. Bu karayolu ulaşım ağları içinde; Trans European Motorway (TEM) Otoyolu ve D-100 (E-5) Karayolu en önemli iki güzergah olarak dikkat çekerken Kuzey Marmara Otoyolu Projesi ise yapım aşamasındadır.

TEM Otoyolu'nun yaklaşık 104 km'si, İstanbul Metopoliten Alanı Batı Yakası'ndan, yaklaşık 42 km'si Doğu Yakası'ndan, D-100 Karayolu'nun ise yaklaşık 96 km'si Batı Yakası'nda, yaklaşık 39 km'si Doğu Yakası'ndan geçmektedir. TEM Otoyolu ve D-100 Karayolu güzergahları İstanbul Metopoliten Alan'da; Tekirdağ İl sınırından geçerek Batı Yakası'ndaki Silivri İlçesi ile başlamakta, Doğu Yakası'nda en son Tuzla İlçesinden geçerek Kocaeli İl sınırlarına doğru devam etmektedir.²⁸

²⁸ <https://gis.ibb.gov.tr>

Şekil 4.3'de sarı renkli şemayla gösterilen Esenyurt İlçesi ise; D-100 Karayolu'nun Batı Yakası'nda 34. ve 41. km'ler arasında, TEM Otoyolu'nun Batı Yakası'nda ise 34. ve 40. km'ler arasında konumlanmaktadır.

Şekil 4.3: Esenyurt İlçesi konum ve çevre ilişkisi

Kaynak: İBB Coğrafi Sistemleri verileri kullanılarak Mustafa Sait AK tarafından düzenlenmiştir.

İstanbul Metropolitan Alan'ın Batı Yakası'nda yer alan Esenyurt İlçesi yaklaşık olarak, kent merkezi olarak kabul edilen Tarihi Yarımada'ya 32 km, Beyoğlu İlçesi'ne 35 km ve Üsküdar İlçesi'ne 41 km uzaklıktadır.

Esenyurt İlçesi, TEM Otoyolu Batı Yakası'nın 34. km' sindeki D-100 (E-5) - TEM Haramidere Bağlantı Yolu girişi ve 40. km 'sindeki Hadımköy Kavşağı arasında, D-100 Karayolu Batı Yakası'nın 34. km 'sindeki Haramidere Kavşağı ve 41. km 'sindeki Hadımköy Kavşağı arasında kalmaktadır. Yaklaşık olarak kuzeyinde TEM Otoyolu, Güneyinde D-100 Karayolu bulunan Esenyurt İlçesi'nin doğusunda D-100 (E-5) - TEM Haramidere Bağlantı Yolu, batısında ise Kıraç-TEM Bağlantı Yolu yer almakta olup karayolu ulaşım ağlarına yakınlığı açısından oldukça merkezi bir alanda konumlanmaktadır.

Kıraç Merkez Yerleşmesinin 2 km kuzeyinde TEM Otoyolu, güney sınırında Esenyurt-Kıraç Yolu, doğusunda ise Kıraç-TEM Bağlantı Yolu bulunmaktadır. Kıraç sınırları içinde Fevzi Çakmak Caddesi, Esen Caddesi ve Cumhuriyet Caddesi 2. Dereceden önemli bağlantı yolları olarak dikkat çekmektedir. Kıraç Merkez Yerleşmesi, kuzeybatısında Akçaburgaz, kuzeydoğusunda Örnek, doğusunda Pınar, güneydoğusunda Yeşilkent, güneyinde Atatürk Mahalleri ile sınırdır.

Karayolu, havayolu ulaşım bağlantıları açısından, Esenyurt ve Kıraç Yerleşmesinin İstanbul Metropoliten Alanı içinde önemli bir konuma sahip oldukları ve özellikle 1990 sonrası hızlı gelişmelerinde önemli bir etken olduğu görülmektedir.

4.2 TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ

4.2.1 1990 Öncesi

19. yüzyıl başlarında İstanbul Metropoliten Alanı Çatalca İlçesi'nin bir alt bölgesi iken bu bölgenin hissedarlarından olan Ekşinozgillerden dolayı "Ekşinoz" diye anılan, daha sonra 1967 yılında Esenyurt adını alan bölge, 1920–1938 yıllarında Romanya, Bulgaristan ve Anadolu'nun çeşitli illerinden gelen göçlerle sosyo-kültürel açıdan çeşitlilikler sunan bir yerleşim yeri haline gelmiştir.

Esenyurt'ta ilk yerleşim, Esenyurt Merkez Mahallesi Köyiçi Mevkii'nde oluşmuştur. Köyiçi Mevkii, 1920–1938 yılları arasında bölgeye gelen Romanya ve Bulgaristan göçmenlerinin ikamet ettiği alandır. Bugün hala bu alanda bulunan ve göçmen halkın yaşadığı, yerleşmenin en yoğun özelliklerini taşıyan Merkez Mahallesi yerleşmenin çekirdeğidir.³⁰

Günümüzde Esenyurt idari sınırları içinde bulunan Kıraç Bölgesi ise, adını topraklarının verimsiz olmasından almıştır. İstanbul'un Trakya'ya komşu sınırlarında küçük bir Rum köyü olan Kıraç'ın önceki ismi "Şirin Kız" anlamına gelen "Kalyos" olarak geçmektedir. Rumların yaşadığı küçük bir köy olarak da bilinen Kıraç, 30 Ocak 1923 yılında Yunanistan ve Türkiye arasında yapılan "Türk-Yunan" mübadelesine ilişkin protokolle, Yunanistan'da yaşayan Türkler Türkiye'ye, Türkiye'de yaşayan Rumlar ise Yunanistan'a gönderilmiştir. Yunanistan'dan gelen ilk kabile İzmir ve çevresine

---

³⁰ <http://tr.wikipedia.org/wiki/Esenyurt#Tarih.C3.A7e> [erişim tarihi 16 Ekim 2013].

yerleştirilmiştir. 1924 yılında ikinci kabile ile Yunanistan'dan deniz yoluyla Marmara'nın koyundaki küçük bir koy olan Mimar Sinan'a gelen Türkler arasından 30 aile kendi istekleriyle Kırac'a yerleşmişlerdir. Tarihe tanıklık eden hiçbir kalıntının kalmadığı Kırac'ta, o dönemden bu yana ayakta kalmayı başaran tek eser yerleşmenin merkezinde bulunan "Kazlı Çeşme"dir. Yerleşme, Yunanistan'dan gelen Türklerin yerleşmesinin ardından uzun süre adını Kalyos olarak sürdürmüş, 1935 yılında "Kırac" adını almıştır.³¹

İdari yapılanma sürecinde ise 1913'te il olan Çatalca'ya bağlı olan Kırac, 26 Haziran 1926'da Çatalca'nın ilçe olmasıyla birlikte aynı kanun ile bucak olan Büyükçekmece'nin köyü olarak kayıtlara geçmiştir. 1965 yılına kadar patika bir yolu olan Kırac, 1965'li yıllardan 1990'lı yıllara kadar daha iyi ulaşım imkanlarına sahip olmuş ve hızla göç almaya başlamıştır.

Kırac'ın 1990'lı yıllara kadar olan ekonomik yapısı incelendiğinde; verimsiz topraklarına rağmen "Kalyos Kavunu" ünlü olan Kırac'ta büyük ve küçükbaş hayvancılığında ön planda yer aldığı ve tarıma elverişsiz olan topraklarda köylülerin geçim kaynağının daha çok çiçekçilik olduğu görülmüştür.³²

4.2.2. 1990-2000 Dönemi

İdari olarak Esenyurt İlçesi, 1989 yılında belediye olmuş ve 1991 yılında Kırac yerleşmesi Esenyurt Belediyesi Mücavir Alan sınırları kapsamına alınmıştır. Yaklaşık 3 yıl Esenyurt Belediyesi mücavir alan sınırlarında kalan Kırac 1994 yılında belediye olmuştur.³³

Kırac, 1994 yılında ilk kademe belediyesi olduktan sonra planlama eksikliğinin giderilmesi için plan çalışmalarına başlanılmış ve planlama çalışmaları tamamlanan Kırac Belediyesi Nazım İmar Planı plan teklifi 11.10.1995 tarihinde onaylanarak Kırac yerleşme bütünlüğüne yönelik ilk defa bir nazım imar planı yapılmıştır.

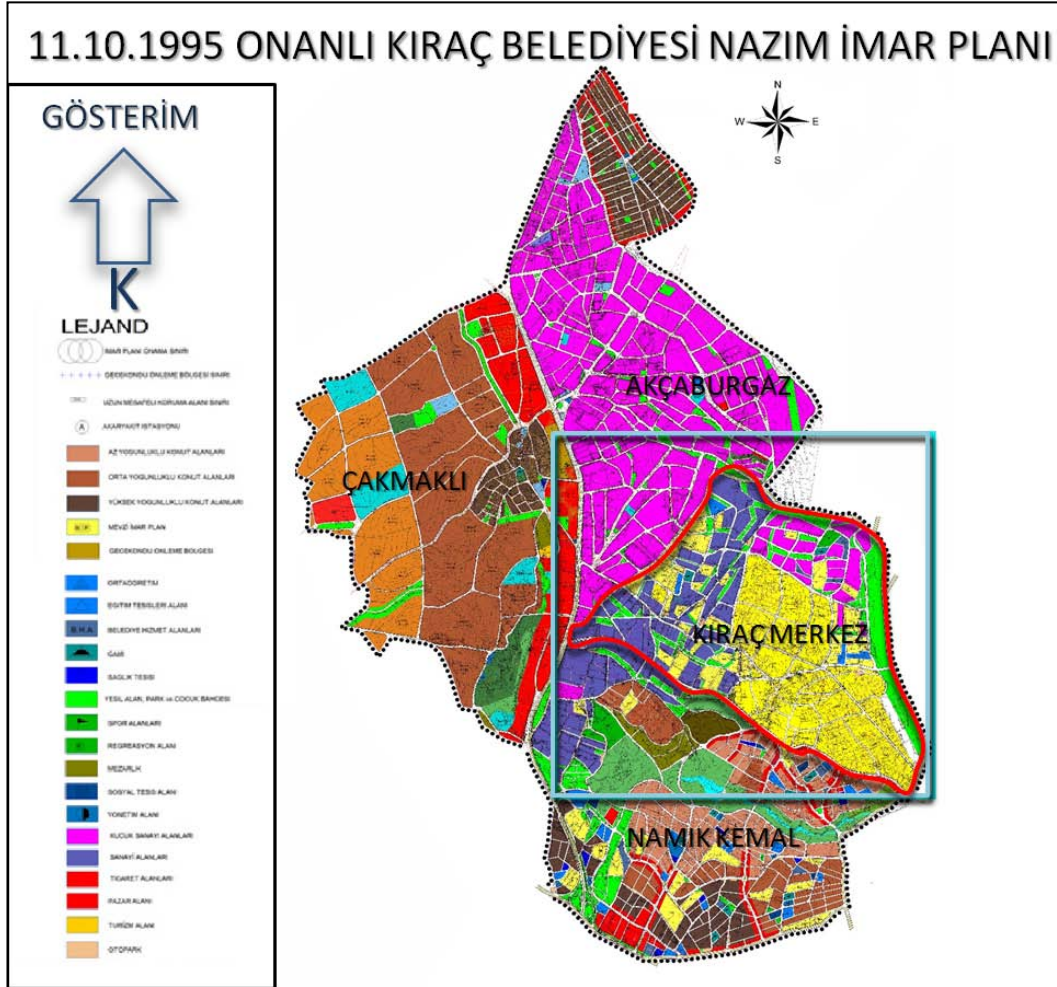
---

³¹ <http://kirac34.blogcu.com/kirac-in-tarihcesi/266138>

³² <http://kirac34.blogcu.com/kirac-in-tarihcesi/266138>

³³ <http://tr.wikipedia.org/wiki/Kirac>

Şekil 4.5: 1995 onanlı Kıraç Belediyesi NİP sınırları

Kaynak: İBB Coğrafi Sistemleri verileri kullanılarak Mustafa Sait AK tarafından düzenlenmiştir.

11.10.1995 tasdik tarihli Kıraç Belediyesi Nazım İmar Planında çalışma alanının büyük bir bölümü sanayi, küçük sanayi ve konut alanları fonksiyonlarından oluşmaktadır.³⁴

Kıraç'ın bu dönemdeki ekonomik yapısı incelendiğinde; 1990'lı yıllardan itibaren toprağa bağlı üretim ve hayvancılıktan ziyade yavaş yavaş sanayi sektörünün geliştiği görülmektedir. Sanayi sektörü için çekim merkezi haline gelen Kıraç'ta günümüzde 500'ün üzerinde yaklaşık 2.816 ha üzerine kurulmuş sanayi alanları yer almaktadır.³⁵

Kıraç'ın demografik yapısı incelendiğinde, İstanbul Metropolitan Alan bütününde meydana gelen göç ve nüfus artışlarının metropolün Batı Yakası'nda özellikle bu bölgede daha yoğun olduğu izlenmektedir.

³⁴ 11.10.1995 tasdik tarihli Kıraç Belediyesi Nazım İmar Planı Plan Raporu.

³⁵ İBB 2009 onanlı Kıraç 1.Etap Revizyon Nazım İmar Planı Raporu.

Tablo 4.1: İstanbul İlk Kademe Belediyelerinin 1990–2000 dönemi nüfus artış hızı

Belediye Adı	1990 Nüfusu	2000 Nüfusu	Nüfus Artış Hızı (%)
ARNAVUTKÖY	23 006	45 551	98
BAHÇEŞEHİR	1 538	19 018	1136,54
BEYLİKDÜZÜ	2 170	39 884	1737,97
BİNKILIÇ	2 907	3 089	6,26
BOĞAZKÖY	4 495	15 607	247,21
BOLLUCA	2 409	7 213	199,42
BÜYÜKÇAVUŞLU	2 721	3 327	22,27
CELALİYE	5 033	6 747	34,06
ÇANTA	4 233	5 212	23,13
ÇİFTLİK	2 032	2 296	12,99
DEĞİRMEN	4 100	5 110	24,63
DURUSU	3 018	2 410	-20,15
ESENYURT	70 280	148 981	111,98
GÖKTÜRK	3 068	8 383	173,24
GÜMÜŞYAKA	4 553	5 406	18,73
GÜRPINAR	10 191	25 479	150,01
HADIMKÖY	11 052	16 444	48,79
HARAÇÇI	2 671	9 751	265,07
KARACAKÖY	2 219	2 690	21,23
KAVAKLI	2 323	3 867	66,47
KIRAÇ	3 872	28 810	644,06
KUMBURGAZ	7 118	10 352	45,43
MİMARŞİNAN	7 690	25 858	236,25
MURATBEY	2 003	1 875	-6,39
ORTAKÖY	3 749	4 980	32,84
SELİMPAŞA	8 401	9 151	8,93
TAŞOLUK	3 139	11 178	256,1
TEPECİK	14 135	23 624	67,13

Kaynak: DİE 1990-2000 yılları nüfus göstergeleri

Tablo 4.1’de görüldüğü gibi, Esenyurt için merkez fonksiyonu gösteren Büyükçekmece İlçesi’nin 1990–2000 yılları arasındaki nüfus artış hızı değeri “yüzde 168,76” iken, **Esenyurt’un aynı yıllar arasında göstermiş olduğu nüfus artış hızı yüzde 111,98,**

Kıraç'ın aynı yıllar arasında göstermiş olduğu nüfus artış hızı ise “yüzde 644,06”dır. Esenyurt ve Kıraç yerleşmelerinde meydana gelen nüfus artışının temel gerekçeleri arasında; ulaşım imkanlarının artması ve planlama kararları ile bölgenin yatırımlar için cazip hale gelmesi ile sanayi sektörünün bölgeye yönelik yatırımlar yapması yer almaktadır.

İstanbul Metropolitan Alanı Avrupa Yakası ilk kademe belediyeleri arasında 2000 yılı nüfus değerleri incelendiğinde; en fazla nüfus değeri “148.981” kişi ile Esenyurt Belediyesi iken en düşük nüfus değerine ise “1.875” kişi ile Muratbey Belediyesi olduğu görülmektedir.

Esenyurt Belediyesi'nin 1990 yılı nüfusu 70.280 iken, 2000 yılında nüfusu yüzde 111,98 nüfus artış hızıyla 148.981'e ulaştığı görülmektedir. Kıraç Belediyesi (İlk Kademe Belediyesi) 1990–2000 yılları arasında yüzde 644,06 nüfus artış hızına sahiptir. 1990 yılında 3.872 olan nüfusu 2000 yılında 28.810'a ulaşmıştır. Bu nüfus verileri doğrultusunda bu bölgelerin hızla göç aldığı ve büyüdüğü anlaşılmaktadır.

4.2.3 2000-2009 Dönemi

2000 yılından itibaren 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Yasası ve 5747 Büyükşehir Belediyeleri Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması Hakkında Kanun ile yasal düzenlemeler yapılmış ve bu düzenlemeler ile ilçe sınırlarında değişiklikler meydana gelmiştir.

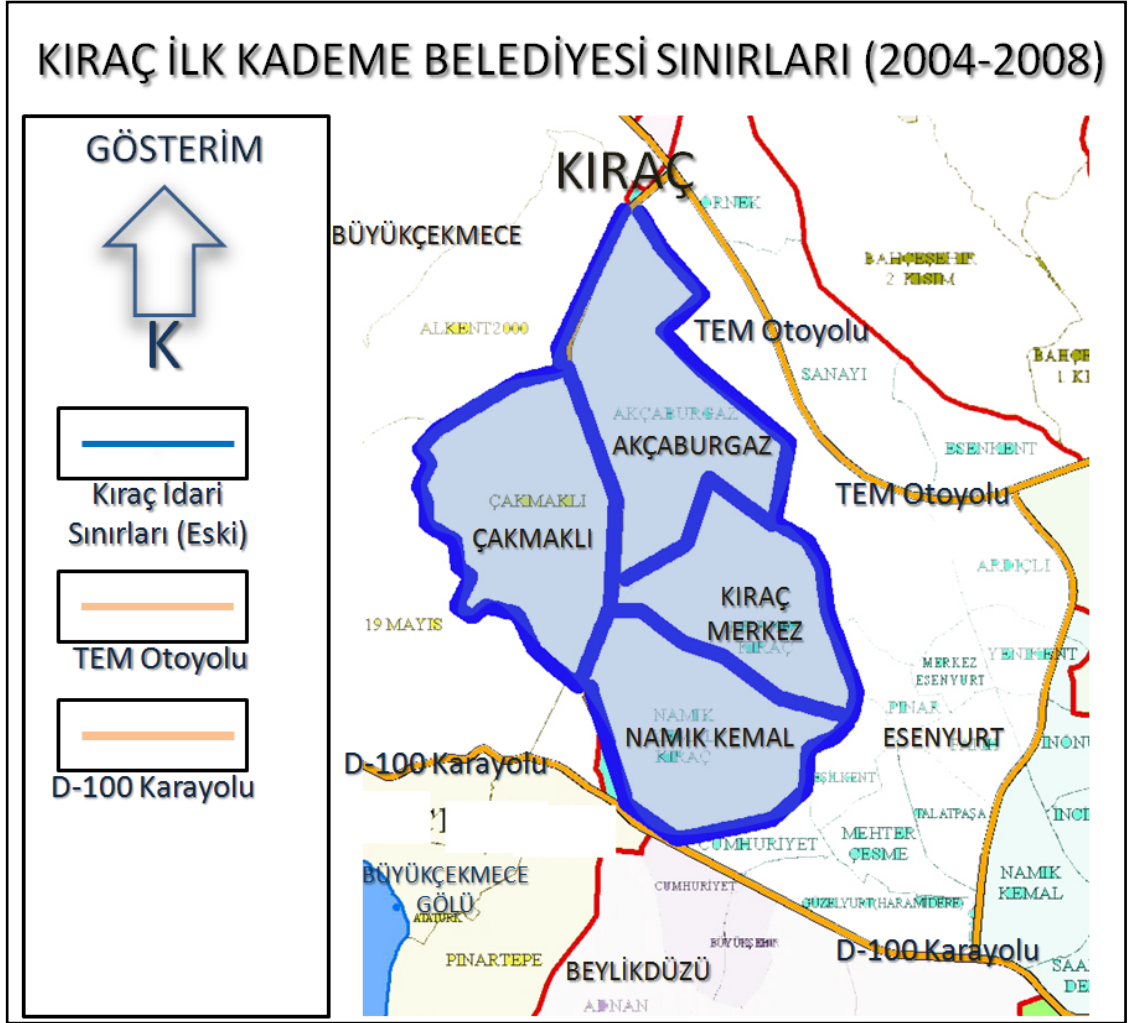
Kıraç ve Esenyurt, 10 Temmuz 2004 tarihinde kabul edilen 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Yasası ile birlikte ilk kademe belediyesi olmuş ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne bağlanmıştır.³⁶

5216 sayılı yasa ile Yakuplu sınırlarında bulunan Haramidere Mahallesi, Avcılar sınırlarında bulunan Yeşilkent Mahallesi, Bahçeşehir sınırlarında bulunan 1. ve 2. kısım mahallelerinin bir kısmı ise Esenyurt ilçe sınırlarına dahil edilmiştir.

---

³⁶ <http://www.esenyurt.gov.tr>

Şekil 4.6: 5216 sayılı yasa ile Kırac İlk Kademe Belediyesinin idari sınırları

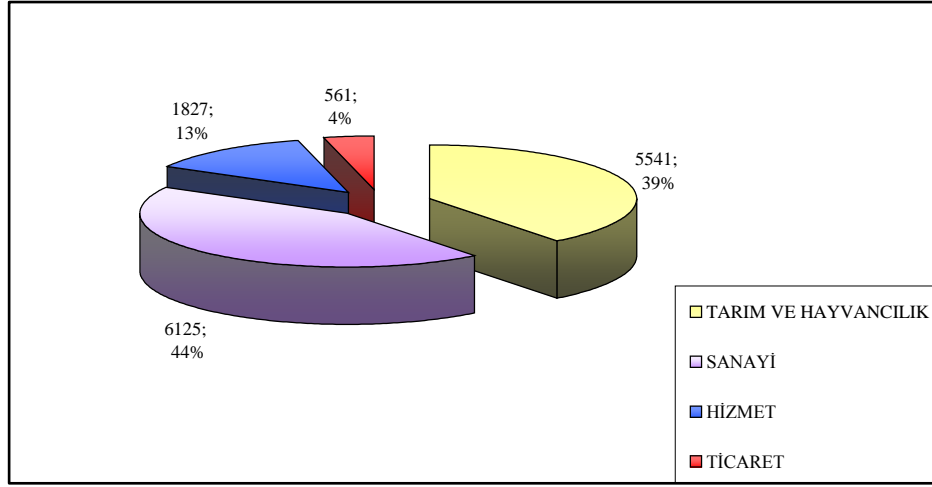
Kaynak: İBB Coğrafi Sistemleri verileri kullanılarak Mustafa Sait AK tarafından düzenlenmiştir.

Kırac İlk Kademe Belediyesi 17.09.2004 tarih ve 815 sayılı Büyükşehir Belediye Meclis Kararı ile Büyükçekmece'ye bağlı olan Çakmaklı Köyü'nü mücavir alanına bağlayarak, sınırlarını genişletmiştir. Şekil 4.6'daki gibi Kırac sınırları içinde; Çakmaklı, Akçaburgaz, Kırac Merkez ve Namık Kemal Mahalleleri bulunmaktadır.

Şekil 4.8: Kırşehir Bölgesi işgücünün sektörel dağılımı

Kaynak: İşgücü sektörel dağılımı 2000 DİE verileri

Kırşehir'in ekonomik yapısı incelendiğinde ise, DİE'nin 2000 yılındaki araştırmalarına göre işgücünün sektörel dağılımında, en yüksek oranın sanayi sektörüne ait olduğu görülmektedir. Kırşehir sektörel dağılımında yüzde 44 oran ve 6125 çalışanıyla sanayi sektörünü sırasıyla, yüzde 39 oran ve 5.541 kişi çalışanıyla tarım sektörü, 1.827 kişi ve yüzde 13 oranla hizmet sektörü ve 561 kişi ve yüzde 4 oranla ticaret sektörü izlemektedir. Bu oranlardan da görüldüğü gibi, Kırşehir ekonomisinde sanayi sektörünün önemli bir yere sahip olduğu anlaşılmaktadır.³⁷

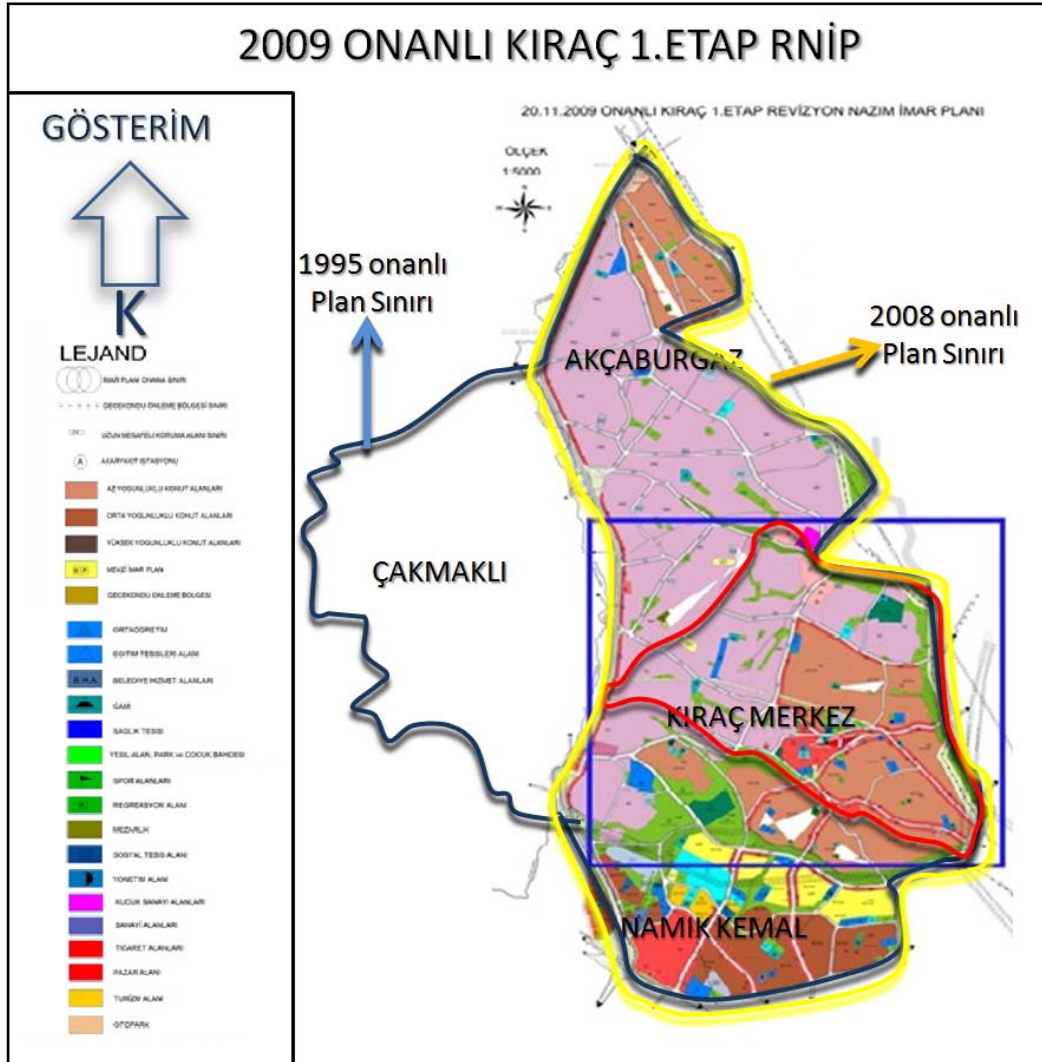
Kırşehir'in D-100 Karayolu ve TEM Otoyolu gibi önemli ulaşım aksları üzerinde yer alması nedeniyle sanayi sektörü için önemli bir alternatif haline gelmiş ve yatırımcılar açısından yer seçiminde ön plana çıkmıştır. Kırşehir'te sanayinin gelişmesi beraberinde işgücünün sektörel dağılımına da etkilemiş ve Kırşehir bütününde iş gücü sektörel dağılımında yüzde 44 oranla Sanayi sektörü oranı birinci sırada yer almıştır. Sanayi sektörünün gelişmesi, iş imkanları sonucunda bölge göç almış ve nüfus hızla artmıştır.

³⁷ 2000 yılından sonrası için TÜİK Kurum verilerinde Kırşehir sektörel dağılımına dair bir bilgi bulunamamıştır. İlçe belediyesi ile yapılan görüşmelerde 2014 yılı itibarıyla Kırşehir'te herhangi bir tarımsal faaliyet bulunmadığı belirtilmiştir.

4.2.4 2009 Sonrası

2008 yılında 5747 sayılı yasa doğrultusunda düzenlenen ilçe sınırları ile Kıraç İlk Kademe Belediyesindeki; Kıraç Merkez, Namık Kemal ve Akçaburgaz Mahalleleri Esenyurt Belediyesi sınırlarına dahil edilmiştir. 5747 sayılı yasa ile ilçe sınırları yeniden düzenlenmiş olan Esenyurt Belediyesi, yeni idari sınırlarındaki tüm planları yeniden planlamak istemiş ve plan çalışmaları 2009 yılında tamamlanmıştır. Şekil 4.9'da gösterilen Kıraç 1.Etap Revizyon Nazım İmar Planı, 20.11.2009 tarihinde İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanınca onaylanarak yürürlüğe girmiştir.

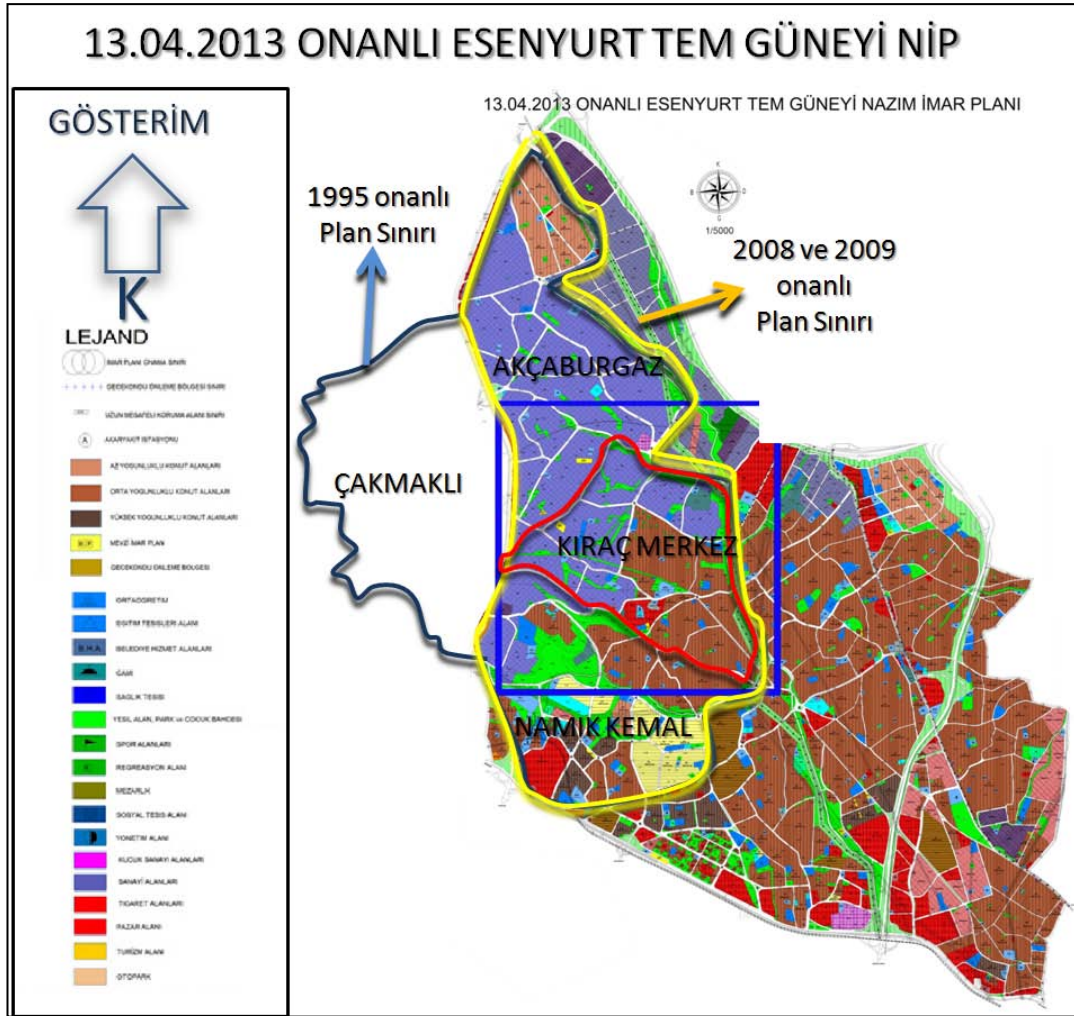
Şekil 4.9: 2009 onanlı Kıraç 1.Etap RNİP sınırları

Kaynak: İBB Coğrafi Sistemleri verileri kullanılarak Mustafa Sait AK tarafından düzenlenmiştir.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Esenyurt İlçesi TEM Kuzeyini Rezerv Alanı olarak Özel Proje Alanına dahil etmesi, Esenyurt İlçesi 1/5000 ölçekli 1, 2, 3 ve 4. Etap Nazım İmar Planlarının mahkemelerce iptal edilmesi sebebiyle ilçe bütünlüğünde plan yapılması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Esenyurt İlçe sınırlarında bütüncül bir plan yaklaşımının ortaya konması ve farklı zamanlarda farklı belediyeler tarafından yapılan meriyeti devam eden planların ortak bir imar ve plan diline kavuşturulması amacıyla ilçe bütünlüğünde plan çalışmalarına başlanılmıştır. Bu kapsamda hazırlanan plan teklifi 13.04.2013 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir.

Şekil 4.10: 2013 onanlı Esenyurt TEM Güneyi NİP sınırları

Kaynak: İBB Coğrafi Sistemleri verileri kullanılarak Mustafa Sait AK tarafından düzenlenmiştir.

İdari olarak yapılan düzenlemelerin yanında nüfus yapısı incelendiğinde, 1990'lı yıllardan itibaren başlayan nüfus artış hareketlerinin 2000 yıllarından sonra da devam ettiği görülmektedir.

Tablo 4.2: Esenyurt İlçesi 2011 ve 2013 yılları mahalle nüfusları

İLÇE	MAHALE	2011 (Nüfus)	2013 (Nüfus)
Esenyurt	Akçaburgaz	5909	10.660
Esenyurt	Ardıçlı	22316	29.895
Esenyurt	Atatürk	41112	59.574
Esenyurt	Cumhuriyet	11133	18.342
Esenyurt	Esenkent	21607	24.847
Esenyurt	Fatih	24904	37.630
Esenyurt	Güzelyurt	19700	24.154
Esenyurt	İncirtepe	21750	29.508
Esenyurt	İnönü	28879	36.470
Esenyurt	Kıraç Merkez	50754	65.209
Esenyurt	Mehterçeşme	24758	41.965
Esenyurt	Merkez	15707	22.146
Esenyurt	Namık Kemal	17864	21.178
Esenyurt	Örnek	37047	50.965
Esenyurt	Pınar	19109	26.995
Esenyurt	Saadetdere	29690	38.559
Esenyurt	Sanayi	5253	8.481
Esenyurt	Talatpaşa	15427	25.478
Esenyurt	Yenikent	27283	38.294
Esenyurt	Yeşilkent	6575	14.383

Kaynak: TUIK İstanbul Mahalle Nüfusları

Tablo 4.2'de görüldüğü gibi TUIK'in 2013 yılı adrese dayalı nüfus sayımı sonuçlarına göre Esenyurt Belediyesi'nin toplam nüfusu 624.733 kişi, en fazla nüfusu olan mahallesi 65.209 nüfusla İstiklal (Kıraç Merkez) Mahallesi, en az nüfusu olan mahalle ise 8.481 nüfus ile Sanayi Mahallesi'dir. Bu verilere göre Esenyurt sınırları içinde ortalama mahalle nüfus büyüklüğü 31.237 kişi olarak tespit edilmiştir.

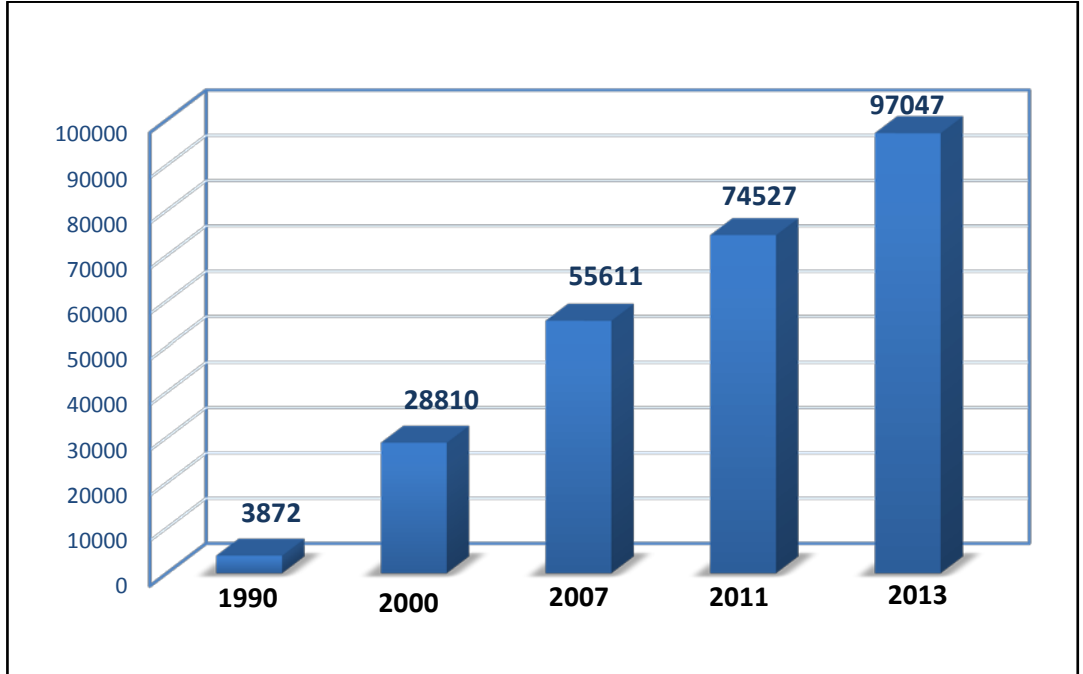
Tablo 4.3: Kır a nüfus değişim verileri

KIRA YERLEŞMESİ NÜFUS VERİLERİ		
YIL	NÜFUS	NÜFUS ARTIŞ HIZI (%)
1990	3872	-
2000	28810	644
2007	55611	93
2011	74527	34
2013	97047	30

Kaynak: TUIK İstanbul ile ve mahalle nüfus göstergeleri

Tablo 4.3’de görüldüğü gibi, 1990 yılında 3872 kişi nüfusa sahip olan Kır a’ın, 2000 yılında 28810 kişi nüfusa ıktığı, 2007 yılında 55611 kişi nüfusa ıktığı, son olarak 2013 yılı verilerinde ise 97047 kişi nüfusa ulaştığı görülmektedir. Yani **1990 yılında 3872 kişi nüfusu olan bir yerleşme, 2013 yılı itibariyle 97047 kişi nüfusa ıkarak yaklaşık 23 yılda 28 kat artmıştır.** Bu durumda bölgede yaşanın hızlı nüfus artış hareketlerinin gözler önüne sermektedir.

Şekil 4.11:Kır a yerleşmesi 1990-2013 yılları nüfus değişimi

*Kaynak:*TUIK İstanbul ile ve mahalle nüfus göstergeleri

TUİK'in 2013 yılı adrese dayalı nüfus sayımı sonuçları ile eski Kır a  İlk Kademe Belediyesi sınırlarında yer alan yerleşmelere bakıldığında; Tablo 4.4'deki gibi Kır a  Merkez Mahallesi'nin 65209 kişi nüfusa sahip en yoğun yer olduğu ve Kır a  nüfusunun yüzde 67'sine sahip olduğu, Akçaburgaz Mahallesi'nin ise 10660 kişi nüfusla en az yoğun yer olduğu ve Kır a  nüfusunun yüzde 11'ine sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 4.4: Kır a  yerleşmesi 2013 nüfus verileri

KIRAÇ 2013 NÜFUS VERİLERİ		
MAHALLE	NÜFUS	ORAN (%)
Akçaburgaz	10.660	11
İstiklal	65.209	67
Namık Kemal	21.178	22

Kaynak: TUİK İstanbul ilçe ve mahalle nüfus göstergeleri

Kır a 'ta nüfus artışının bu kadar fazla yaşanmasının temel sebeplerinden biri ekonomik sebeplerdir. Kır a 'ta bazı dolaylı faktörlerin ekonomik gelişmelere olan etkisi bölgede yaşanan nüfus artışını hızlandırdığı görülmektedir.

4.3 MAKROFORMU BELİRLEYEN FAKTÖRLER

Kır a 'a ilişkin olarak İlk Kademe Belediyesi olduğu 1994 yılından günümüze kadar 15.11.1995 tasdik tarihli 1/50.000  l ekli İstanbul Alt Bölge  evre Düzeni Planı ve 15.06.2009 tasdik tarihli 1/100.000  l ekli İstanbul  evre Düzeni Planı bulunmaktadır. Bu bölümde, plan süreçleri ve plan kararlarında bölgeye hangi roller yüklendiği, bölgenin gelişmesinde plan kararlarının etkisi ve plan kararlarının Kır a  yerleşmesinin deĐiŐiminde aktif rol oynayıp oynamadığı incelenmektedir.

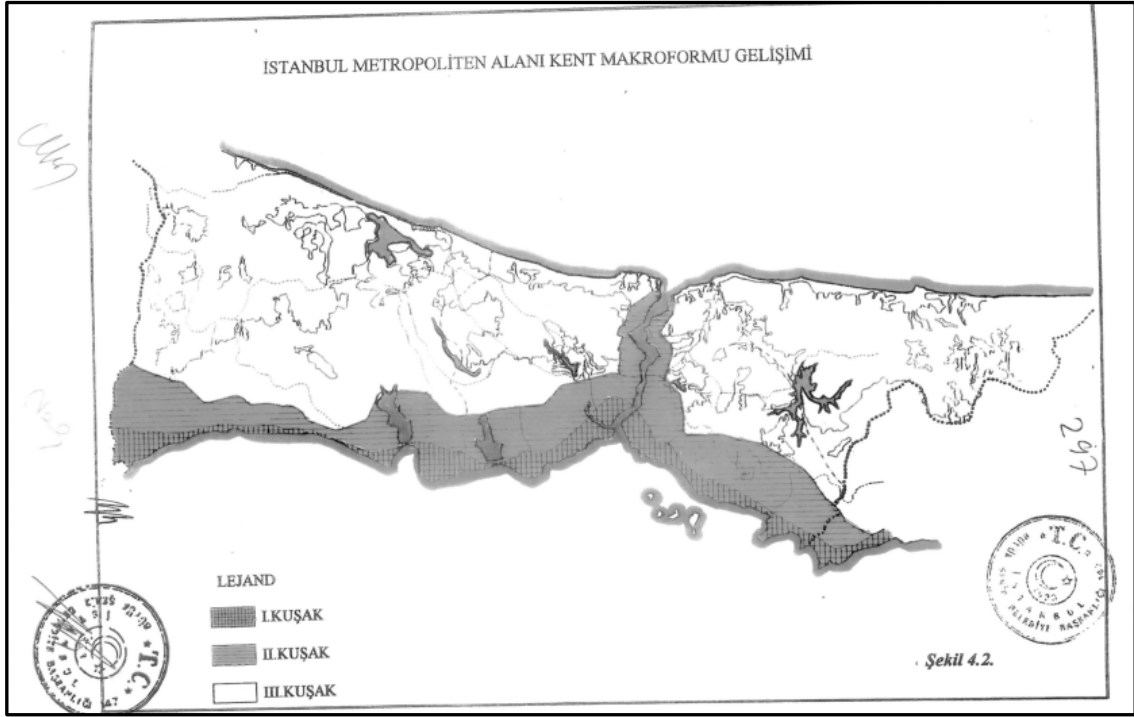
15.11.1995 tasdik tarihli 1/50.000  l ekli İstanbul Alt Bölge  evre Düzeni Planı:

İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından Gebze dahil olmak üzere İstanbul metropoliten alanında 1991 yılında baŐlanan ve 1995 yılında tamamlanan, 2010 yılını hedef alan 1/50.000  l ekli İstanbul Metropoliten Alan Alt Bölge Nazım Planı, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nca kendi yetki sınırları içinde onaylanmış ve alt ölçekli imar planları buna göre yapılmıştır.

Şekil 4.13: 1995 onanlı Planda İstanbul Metropolitlen Alanı kent makroformunun gelişimi

Kaynak: İBB Şehir Planlama Müdürlüğü-Plan Raporu, 1995.

15.11.1995 tasdik tarihli 1/50.000 ölçekli İstanbul Alt Bölge Çevre Düzeni Planı'nda İstanbul Metropolitlen Alanı kent makroformu bölgesel olarak gelişme potansiyeline göre üç kuşak olarak belirlenmiştir. Şekil 4.13'de görüldüğü gibi sahil bandlarının gelişme potansiyelini yüksek olduğu ve 1.Kuşakta yer aldığı görülmektedir. Esenyurt ve Kiraç yerleşmeleri 1. ve 3. Kuşakların ortasında, 2. Kuşakta yer almakta olup kent makroformunda gelişeceği öngörülmüştür.³⁸

Plan kapsamında nüfus yapısı ele alınırken, İstanbul Metropolü'nün 1990 ve öncesinde yapılan nüfus sayımı sonuçlarına dayalı olarak, İstanbul Metropolitlen Alan nüfus projeksiyonu yapılmış ve 2010 yılı için nüfus alt limitinin 13 milyon, üst limitin ise 16 milyon olacağı kabul edilmiştir. 2010 yılı projeksiyon nüfusu 13 milyon olarak kabul edilmiş olup Doğu ve Batı Yakası'nda dağılımı aşağıdaki gibidir:

³⁸ İBB 15.11.1995 tasdik tarihli 1/50.000 ölçekli İstanbul Alt Bölge Çevre Düzeni Planı Plan Raporu.

Tablo 4.5: 1995 tasdik tarihli İstanbul Çevre Düzeni Planı nüfus projeksiyonu

İSTANBUL METROPOLİTEN ALANI 2010 YILI NÜFUS PROJEKSİYONU			
	BATI YAKASI	DOĞU YAKASI	TOPLAM
TOPLAM NÜFUS	8.450.000	4.550.000	13.000.000
ORAN (%)	65	35	100

Kaynak: İBB Şehir Planlama Müdürlüğü-Plan Raporu, 1995.

Tablo 4.5’de görüldüğü gibi 2010 yılı nüfus projeksiyonunda İstanbul Metropolitan Alan’ın toplam nüfusunun yüzde 65’inin Batı Yakası’nda, %35’inin Doğu Yakası’nda olacağı tahmin edilmiştir. Batı Yakası’nın Doğu Yakası’na oranla daha kalabalık olmasının temel sebebi ekonomik sebepler olup, insanların işyerlerine yakın yerlere konumlanmasından kaynaklanmaktadır. TÜİK’in 2010 yılı adrese dayalı nüfus kaydı verilerine göre İstanbul’un nüfusu 13.120.596 kişi, Esenyurt İlçesi’nin ise 446.777 kişi olarak tespit edilmiştir. Bu bağlamda 1995 tasdikli İstanbul Çevre Düzeni Planı projeksiyon nüfus hesaplamalarının 2010 yılı nüfus sayım sonuçları ile örtüştüğü görülmektedir.

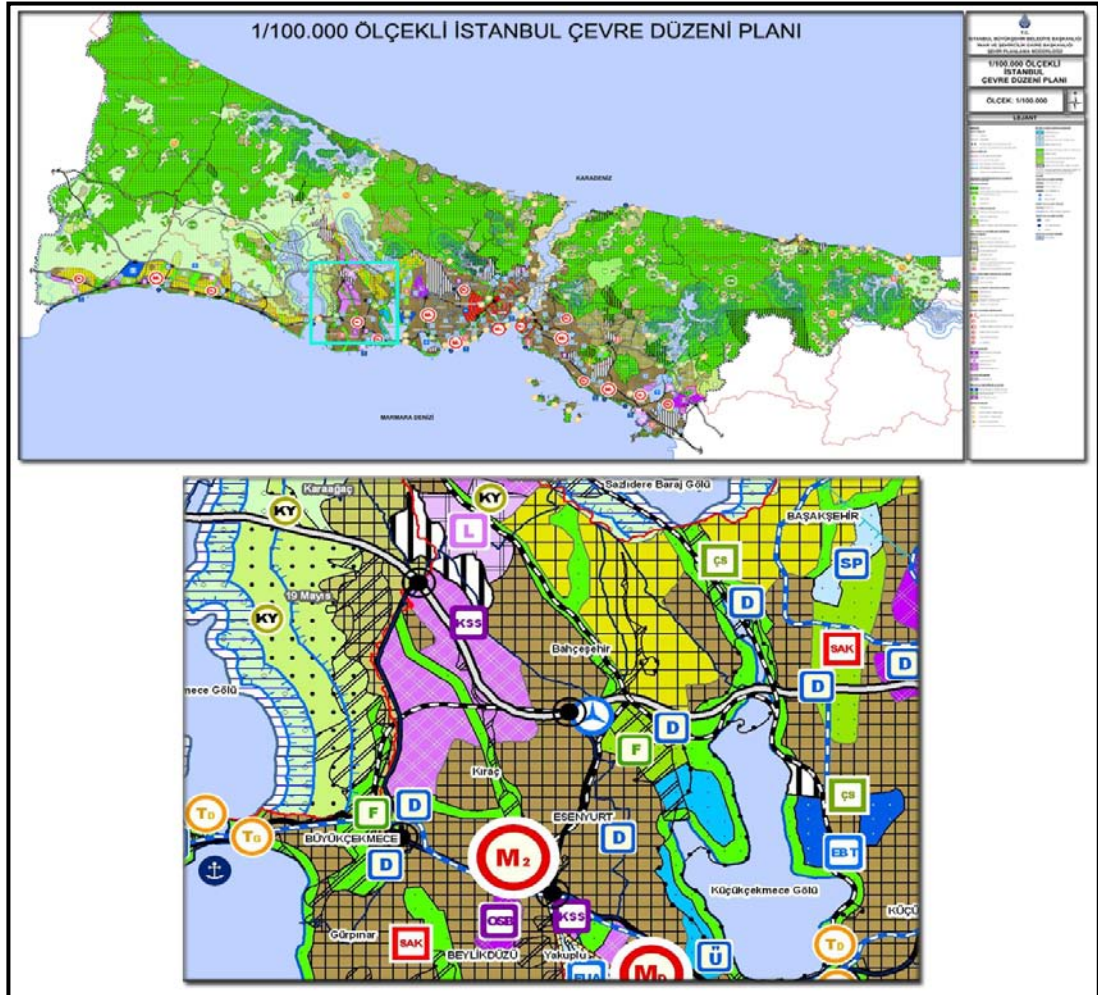
15.11.1995 tasdik tarihli 1/50.000 ölçekli İstanbul Alt Bölge Çevre Düzeni Planı Esenyurt ve Kırac yerleşmeleri bazında ele alındığında; ulaşım yönünden bölgede 1980 tasdik tarihli Çevre Düzeninde ve mevcutta yer alan 1. Derece Otoyolların yer aldığı, bunların dışında Toplu Taşıma Hatları ve Metro Hatları ile bölgenin kuşatılarak planlandığı, fonksiyon yönünden ise büyük oranlarda Sanayi Alanları ve Konut Alanlarının planlandığı ve bu iki fonksiyon arasında Kentsel ve Bölgesel Yeşil Alanların planlandığı görülmektedir. İstanbul Alt Bölge Çevre Düzeni Planı kararlarında Esenyurt ve Kırac bölgesinde ulaşım ağlarının geliştirilmesinin hedeflenmesi, bunun yanı sıra hem sanayi alanları hem de konut alanlarının planlanması ile bölgenin hızla büyümesi ve gelişmesinin hedeflendiği görülmektedir.³⁹

³⁹ İBB 15.11.1995 tasdik tarihli 1/50.000 ölçekli İstanbul Alt Bölge Çevre Düzeni Planı Plan Raporu.

15.06.2009 tasdik tarihli 1/100.000 ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı:

İstanbul'un mevcut sorunlarının çözümünün, mekânsal gelişiminin ve kalkınmasının sürdürülebilir bir biçimde sağlanması ve yaşam kalitesinin artırılması amacı ile hazırlanan 22.08.2006 onanlı 1/100.000 İstanbul İl Çevre Düzeni Planı; bu plana yapılan itirazlar, çevre illerdeki üst ölçekli planlar, 9. Kalkınma Planı, OECD Raporu gibi çalışmalar, meslek odaları ve diğer kurumlardan gelen görüşleri dikkate alınarak yeniden düzenlenerek Büyükşehir Belediye Meclisine iletilmiştir. Büyükşehir Belediye Meclisi tarafından kabul edilen 1/100.000 ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı 15.06.2009 tarihinde Büyükşehir Belediye Başkanı tarafından onaylanarak yürürlüğe girmiş ve halihazırda yürürlüktedir.

Şekil 4.14: 15.06.2009 tasdik tarihli 1/100.000 ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı

Kaynak: İBB Coğrafi Sistemleri verileri kullanılarak Mustafa Sait AK tarafından düzenlenmiştir.

kentsel alanlarla etkileşimini güçlendiren ekolojik koridorların bulunduğu özel bir coğrafya olarak yer almaktadır.⁴⁰

Şekil 4.15'de İstanbul Metropoliten Alanı'nın güney bölgelerinin gelişme potansiyelinin daha fazla olduğu ve güney bölgelerinin planlama kararlarıyla gelişmesinin tercih edildiği anlaşılmaktadır.

Planlama döneminde meri planlar, mevcut boş alan ve yapı stoku, doğal ve yapay eşikler dikkate alınarak, İstanbul İli için belirlenen nüfus 16 milyon olarak kabul edilmiş olup Doğu ve Batı Yakası'nda dağılımı aşağıdaki gibidir:

Tablo 4.6: 2009 tasdik tarihli İstanbul Çevre Düzeni Planı nüfus projeksiyonu

İSTANBUL METROPOLİTEN ALANI 2023 YILI NÜFUS PROJEKSİYONU			
	BATI YAKASI	DOĞU YAKASI	TOPLAM
2007 NÜFUS (TUİK)	8.156.969	4.416.000	12.573.836
2023 PLAN NÜFUSU	10.070.000	5.930.000	16.000.000
2023 - ORAN (%)	63	37	100

Kaynak: İBB Şehir Planlama Müdürlüğü, 2009.

Tablo 4.6'da görüldüğü gibi 2023 yılı nüfus projeksiyonunda İstanbul Metropoliten Alan'ın toplam nüfusunun yüzde 63'ünün Batı Yakası'nda, yüzde 37'sinin Doğu Yakası'nda olacağı tahmin edilmiştir. İstanbul Metropoliten Alanı nüfus oranlarında Batı Yakası ve Doğu Yakası nüfus oranları arasındaki farkın her geçen yıl azaldığı ortaya çıkmaktadır.

2009 tasdikli Çevre Düzeni Planı-Yaşam Kalitesi İlişkisi:

Yaşam kalitesine ilişki olarak İstanbul Çevre Düzeni Planı'nda; “Yaşam Kalitesini Yükseltmek” hedef olarak belirtilmiş ve bu kapsamda iki ana strateji belirlenmiştir. Birinci ana strateji; “Yerleşim Alanlarında Mekansal Kaliteyi Yükseltmek”, ikinci ana strateji; “Çevre Kirliliğini Önlemek” olarak belirlenmiştir.⁴¹

“Yerleşim Alanlarında Mekansal Kaliteyi Yükseltmek” ana stratejisi kapsamında;

- Plansız ve sağlıksız gelişmiş yerleşim alanlarının mekan standartları yükseltilerek planlı ve düzenli yerleşim alanlarına dönüştürülmesi,
- Tarihi konut alanlarının; doku, fonksiyon ve özgün özellikleri korunarak sıhhileştirilmesi,

⁴⁰ İBB 15.06.2009 tasdik tarihli 1/100.000 ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı Plan Raporu.

⁴¹ İBB 15.06.2009 tasdik tarihli 1/100.000 ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı Plan Raporu.

- c. Boğaziçi alanının, sahip olduğu özellikler göz önünde bulundurularak sıhhileştirilmesi,
- d. Öncelikle kentin mevcut yerleşim alanlarının nüfus emme kapasitesinden yararlanılması,
- f. Konut gelişme alanlarının; orman alanları, içme suyu toplama havzaları, tarım alanları ve jeolojik sakıncalı alanlar gibi yerleşime uygun olmayan alanların dışında seçilmesi,
- g. Konut alanlarının fiziki dönüşüm sürecine sosyal boyutun kazandırılması,
- h. Yapılaşmada mimari estetiğin ve yerel mimarinin dikkate alınması,
- ı. İstanbul’da yaşayan tüm kesimleri kentle bütünleştiren kentsel donatı alanlarının ve kamusal açık alanların kent bütünü içinde yeterli, dengeli ve kaliteli hale getirilerek; kentsel hizmet ve fırsatlardan toplumun tüm kesimlerinin yararlanabilme olanaklarının artırılması,
- j. Kentin düşük olan teknik ve sosyal donatı düzeyini yükseltecek kamu–özel sektör işbirliklerinin geliştirilmesi,
- k. Kent bütününe hizmet verecek spor merkezleri, kültür merkezleri, eğlence ve sergi mekanları, müzeler, arşivler ve sağlık merkezlerinin oluşturulması,
- l. Dönüşüm projelerinde kentsel “yeşil alanların artırılması” kriterinin önceliklendirilmesi, hedeflenmektedir.⁴²

İkinci ana strateji “Çevre Kirliliğini Önlemek” kapsamında;

1. Su kirliliğinin önlenmesi,
2. Hava kirliliğinin önlenmesi,
3. Gürültü kirliliğinin önlenmesi,
4. Toprak kirliliğinin önlenmesi,
5. Koruma-kullanma dengesi çerçevesinde aktif korumanın sağlanması yönünde çevre koruma yönetim sisteminin oluşturulması, hedeflenmektedir.

Üst ölçekli plan kararlarında yaşam kalitesinin artırılması hedeflenerek, bu kapsamda plan kararları ve stratejileri sunulmaya çalışılmıştır. Yaşam kalitesinin artırılması hedefi kapsamında plan kararlarında; kentin bütününe hizmet eden, halkın eğlenme ve dinlenme gereksinimlerini karşılamaya yönelik aktif ve pasif yeşil alanlar ile spor

---

⁴² İBB 15.06.2009 tasdik tarihli 1/100.000 ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı Plan Raporu.

alanları planlanmıştır. Plan raporunda bu alanlarla ilgili parklar, hayvanat bahçeleri, spor alanları, mezarlık alanları, rekreasyon alanları ile olası afet ve kriz durumlarında toplanma ihtiyacının karşılanması amacıyla da kullanılabilir şekilde tasarlanacak bölge parklarının planlandığı belirtilmektedir.

Kentin bütününe hizmet eden, halkın eğlenme ve dinlenme gereksinimlerini karşılayan **kentsel ve bölgesel yeşil ve spor alanlarının** büyük bir kısmının yeşil koridorlar halinde tasarlandığı, doğrusal ve sıçramalı gelişimi desteklemesi beklenen bu koridorların en önemlileri kentin batısından itibaren Çanta, Kavaklı, Beylikdüzü-Hadımköy aksı, Küçükçekmece Gölü-Sazlıdere Baraj Gölü aksı, İkitelli, Kazlıçeşme-Ayvensaray aksı (Kara Surlarının Batısı), Cendere Vadisi, Alibey Deresi ve Maltepe Bölge Parkı Bölgesi olarak planlandığı görülmektedir. Bu bölgelerdeki yerleşme alt bölgelerini mümkün olduğunca birbirinden ayıran, güneydeki deniz ile kuzeydeki orman alanlarının bütünleşmesine olanak sağlayacak ekolojik koridorlar şematik çizilmiş olup, kesin sınırları alt ölçekli planlarda belirleneceği belirtilmektedir.⁴³

Mekanda yaşam kalitesinin artırılması hedefi doğrultusunda kentsel ve bölgesel yeşil alanlara yönelik çok çeşitli plan kararları ve önerileri sunulmaktadır.

2009 tasdikli Çevre Düzeni Planı-Esenyurt Kıraç İlişkisi:

Esenyurt İlçesi Kıraç Yerleşmesine yönelik 15.06.2009 tasdik tarihli 1/100.000 ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı'nın ulaşım kararları ele alındığında; 1995 tasdik tarihli Çevre Düzeni Plan'ında ve mevcutta yer alan 1.Derece Otoyolların planlandığı ve Esenyurt-Kıraç bölgeleri arasında raylı sistem ulaşım ağları planlandığı görülmektedir. 2013 tasdikli Çevre Düzeni Planı plan kararları fonksiyon kararları yönünden ele alındığında; bir önceki 1995 tasdikli Çevre Düzeni Planı'na göre, Kıraç'ta Sanayi Alanlarının daha fazla planlandığı, bunun yanı sıra Sanayi Alanları ve Konut Alanları arasında planlanan Kentsel ve Bölgesel Yeşil Alanların azaltıldığı görülmektedir.

Sanayi alanlarına ilişkin kararlar; organize sanayi bölgeleri, sanayi alanları, küçük sanayi siteleri ve tersane alanları başlıkları altında geliştirilmiştir. Kıraç Hoşderede bulunan mevcut sanayi tesislerinin mevcut sınırları içinde sağlıklılaştırılması kararı alınmıştır. Kıraç bölgesinde yer alan sanayi alanları planda Küçük Sanayi Siteleri olarak gösterilmiştir.

---

⁴³ İBB 15.06.2009 tasdik tarihli 1/100.000 ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı Plan Raporu.

Çevre Düzeni Plan Kararlarının Esenyurt İlçesi Kapsamında Değerlendirmesi:

Kronolojik olarak; 1995 ve 2009 yıllarında onaylanarak yürürlüğe girmiş İstanbul Çevre Düzeni Planları ele alınmıştır. Hızlı kentleşme, göç, iş olanakları gibi nedenlerle İstanbul nüfusu hızla artmış bununla beraber kentteki yerleşim alanları devamlı büyümüştür. Bu kapsamda çevre düzeni planlarına bakıldığında plan kararlarının, İstanbul kent makroformunun gelişimini yönlendiremediği ve plan kararları dışında hızla büyüyen kent yerleşim alanları olduğu tespit edilmiştir. Bunun bir sonucu olarak, çevre düzeni planları hem işlevselliğini kaybetmekte hem de fonksiyon kararları büyük ölçüde ortadan kaybolmaktadır.

Son olarak 15.06.2009 tasdik tarihli 1/100.000 ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı'nı ele alındığında; plan raporunda Avrupa yakasına yönelik İstanbul'un kuzeyinde yer alan bölgelerin korunması gerektiği, bu bölgelerde su toplama havzaları, tarım alanları, İstanbul'un ciğeri konumundaki kuzey ormanları, hava koridorları ve ekolojik koridorlar olduğu belirtilerek bölgenin korunmasına ve yapılaşmasının engellenmesine yönelik üst ölçekli plan kararları alındığı görülmektedir. Ancak planın onaylanması üzerinden henüz 5 yıl geçmiş olmasına rağmen, çevre düzeni planında korunması gereken bölgelerde; çevre düzeni planında öngörülmeyen köprü otoyolları, hava alanları, toplu konut rezerv alanlarının planlanıp yapılmaya başlandığı görülmektedir. Dolayısıyla çevre düzeni planında alınan plan kararlarının devre dışı kaldığı, kent makroformunun yönlendirilmesinde etkisiz kaldığı görülmektedir.

Kıraç Yerleşmesi bağlamında üst ölçekli plan kararları incelendiğinde ise, çevre düzeni planlarının Kıraç'ın gelişmesini ve büyümesini öngördüğü, bu doğrultuda plan kararları alındığı dikkat çekmektedir. Kıraç Yerleşmesi 15.11.1995 tasdik tarihli 1/50.000 ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı'nda etrafı karayolları ulaşım ağları ile çevrilmiş, konut ve sanayi fonksiyonları olarak planlanmıştır. Sırasıyla hazırlanan tüm çevre düzeni planlarında; Esenyurt ve Kıraç Yerleşmesi, konut ve sanayi alanlarının ağırlıkta olduğu ve güçlü ulaşım bağlantılarıyla planlanan bir bölge olarak karşımıza çıkmaktadır. Bölgenin gelişmesinde yönlendirici rol oynayan 15.11.1995 tasdik tarihli 1/50.000 ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı'nın ve TEM Otoyolu ile D-100 Karayolu ulaşım bağlantılarının etkisi büyüktür.

Şekil 4.16’da görüldüğü gibi 11.10.1995 tasdik tarihli Kır  ç Belediyesi Nazım İmar Planında  alışma alanının büyük bir bölümü Sanayi Alanları, K  k Sanayi Alanları ve Konut Alanları fonksiyonlarından oluşmaktadır.

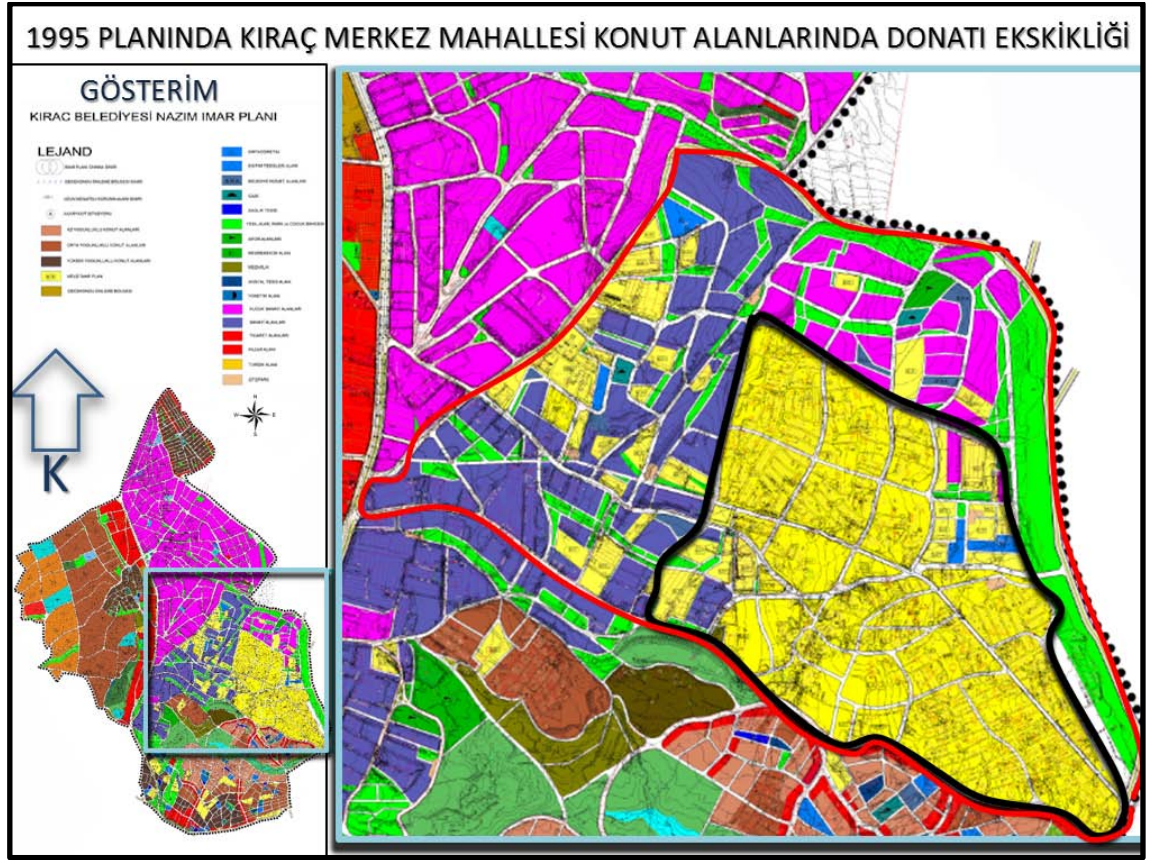
Kır  ç Belediyesi Nazım İmar planı sınırları içinde; Kır  ç Merkez Mahallesi, Akçaburgaz Mahallesi, Namık Kemal Mahallesi bulunmaktadır. Plan geneli mahalle bazında ele alındığında; Akçaburgaz Mahallesi’nde kısmen k  k sanayi sitesi alanlarının planlandığı, kısmen ticaret alanlarının planlandığı kısmen de yoğun ve düşük yoğunlukta konut alanlarının planladığı; Kır  ç Merkez Mahallesi’nde (Şekil 4.15’de kırmızı sınırla belirtilmiş alan) kısmen sanayi sitesi ve k  k sanayi sitesi alanlarının kısmen gelişme konut alanlarının planlandığı, Namık Kemal Mahallesi’nde ise konut alanlarının yanı sıra jeolojik açıdan yerleşime uygun olmayan alanlarda açık yeşil alanların planlandığı görülmektedir.⁴⁴

Daha önce üst ölçek planlarda ele alınan ulaşım plan kararlarının büyük bölümünün İlçe bazında mekana yansımalarının Kır  ç yerleşmesinin gelişmesine öncülük ettiği görülmektedir. Kır  ç’ta ulaşım aę bağlantılarının gelişmesi hem konut alanları hem de sanayi alanları yer seçiminde yatırımcı açısından cazibe sebebi olmuş ve bu yönde talepler artmıştır. Kır  ç’ta bugünkü fiziki şartların oluşmasında temel etken olan 11.10.1995 tasdik tarihli Kır  ç Belediyesi Nazım İmar Planı ile bölgede konut ve sanayi alanları planlanmış ve 1995 yılından itibaren üst ölçekli plan kararları ile beraber bölgeye yatırımcılar teşvik edilmiştir.

---

⁴⁴ 11.10.1995 tasdikli Kır  ç Belediyesi Nazım İmar Planı Plan Raporu.

Şekil 4.17: 11.10.1995 onanlı Kıraç Planında Kıraç Merkez Yerleşmesi

Kaynak: İBB Coğrafi Sistemleri verileri kullanılarak Mustafa Sait AK tarafından düzenlenmiştir.

Fonksiyon açısından Kırac Merkez Mahallesi sanayi ve konut alanları olarak planlanmış ancak kentsel donatı alanları standartların uzağında kalmıştır. Bu plan neticesinde uygulamalar yapılmış ve zaman içinde bölge yetersiz donatı alanlarından oluşarak kentsel yaşam kalitesi açısından standartların uzağında bir bölge haline gelmiştir. Özellikle Şekil 4.17’de siyah renkli sınır içinde sarı renkle gösterilen alan imar planında gelişme konut alanı olarak planlanmış ancak bu alanda kentsel donatılara yer verilmemiştir. Konut alanlarının erişilebilirlik açısından kullanıcıya hizmet veremeyecek uzaklıktaki sanayi alanlarında park alanlarının planlandığı görülmektedir.

Donatı alanlarının konut ve sanayi alanlarını göz önüne aldığımızda yetersiz olmasının en büyük sebeplerinden biri, planı yapan İlçe Belediyesinin yatırımcıyı teşvik etmek ve yüksek kazanç elde etmek politikası ile donatı alanlarını göz ardı etmesinden kaynaklanmaktadır. Kısacası bölgenin günümüze kadar yapılaşması ve yoğunluğun artırılmasında 1995 tasdik tarihli planın etkisi büyüktür.

Tablo 4.7: 11.10.1995 tasdikli Kıraç Belediyesi Nazım İmar Planı alan dağılımı

1995 ONANLI NİP ARAZİ KULLANIM KARARLARI		
FONKSİYON ADI	ALAN (m²)	ORAN %
AKARYAKIT	6080	0.03
KONUT ALANLARI	5186983	25.59
GELİŞME KONUT	1303473	6.44
GECEKONDU ISLAH	53373	0.26
GELİŞME KONUT (ISLAH)	646147	3.19
EĞİTİM	66556	0.33
ILKOGRETİM	72391	0.36
ORTAÖĞRETİM	42666	0.21
MESLEK LİSESİ	33325	0.16
TİCARET	1039670	5.13
MERKEZİ İŞ	95921	0.47
KÜÇÜK SANAYİ	3652557	18.03
SANAYİ	1230326	6.07
PAZAR	63278	0.31
KÜLTÜREL TESİS	21011	0.1
KHA	14554	0.07
YÖNETİM	36823	0.18
SAĞLIK	35879	0.18
TURİZM	10418	0.05
SOSYAL TESİS	4814	0.02
OTOPARK	24836	0.12
TAY	4979	0.02
BHA	351566	1.41
DİNİ TESİS	54137	0.27
REKREASYON	607774	3
MEZARLIK	142605	0.7
PARK	941661	4.65
ÇOA	5807	0.03
DERE ISLAH	87814	0.18
SPOR ALANI	282859	1.4
YEŞİL	158936	0.78
YOLLAR	3975005	20.26
TOPLAM ALAN	20254224	100

Kaynak: 11.10.1995 tasdikli Kıraç Belediyesi Nazım İmar Planı, 1995.

Tablo 4.7'deki, 11.10.1995 tasdik tarihli Kır a  Belediyesi Nazım İmar Planı arazi kullanım dağılımlında, en fazla alanı yüzde 35 oranla konut alanları, daha sonra yüzde 25 oranla sanayi alanlarının yer aldığı görülmektedir. Kentsel açık ve yeşil alanların, planlanan bölgenin yaklaşık yüzde 10,7'si oranında olduğu; park alanlarının yüzde 4,65, rekreasyon alanlarının yüzde 3,  ocuk oyun alanlarının yüzde 0,03, Spor alanları yüzde 1,4 oranında alan kapladığı görülmektedir.⁴⁵

Plan bölgesinin yüzde 60'ında konut ve sanayi alanlarının planlandığı ancak kentsel donatı alanlarının ise standartların çok altında planladığı ve yaşam kalitesini olumsuz yönde etkileyeceği görülmektedir. Plan içinde yer alan kentsel açık ve yeşil alanların, diğer fonksiyon alanları ile arasında ilişki kurulmadığı, bütüncül ve sistematik yaklaşımdan ziyade parçacıl ve birbirinden kopuk olduğu görülmektedir.

28.08.2008 tasdik tarihli 1/5.000  l ekli Kır a  1.Etap Nazım İmar Planı:

28.08.2008 tasdik tarihli Kır a  1.Etap Nazım İmar Planının plan raporunda; İstanbul'un evrensel düzeyde taşıdığı tarihi, kültürel ve doğal değerlerinin korunması, ülke ve bölge kalkınması ile uyumlu olarak büyüyüp gelişmesi, tarih, kültür, sanat ve hizmet ağırlıklı bir metropol olarak gelişmesi ve geleceğe yönelik gelişme, eğilim ve potansiyellerin belirlenmesi için sürdürülebilir ve bütüncül planlama (il dışındaki yerleşmelerle de ilişkilerinin kurularak) anlayışıyla ele alındığı, sanayileşme, hızlı kentleşme, nüfus artışı, değerşen yaşam koşulları ve teknik gelişmeler ile planlama bölgesinde bulunan mutlak tarım alanlarının korunması gereği ve Büyükçekmece su havzasında kalan yerleşim alanlarının, bölge Şartlarına ve zemin yapısına uygun yoğunlukta ve gerekli donatı alanlarına sahip yerleşimler olarak yapılandırılması için bölgesel eşik ve sınırlamalara uyarak yörenin doğal, kültürel, ekonomik değerlerini koruyan ve geliştiren bir planlama anlayışı ile hareket edilmesi prensibi doğrultusunda hazırlandığı belirtilmektedir.⁴⁶

⁴⁵ 11.10.1995 tasdikli Kır a  Belediyesi Nazım İmar Planı Plan Raporu.

⁴⁶ İBB 28.08.2008 tasdikli Kır a  1.Etap Nazım İmar Planı Plan Raporu.

28.08.2008 tasdik tarihli Kıraç 1.Etap Nazım İmar Planı'nda nüfus 143.000 kişi olarak öngörölmüştür. Plan kapsamında ele alınan nüfus oranları Tablo 4.8'deki gibidir.

Tablo 4.8: Kıraç Yerleşmesi nüfus değişim tablosu

Yoğunluk (k/ha)	5000 Plandaki Konut Lekesi (ha.)	Plan Nüfusu
Gelişme 350	62.79	22000
Gelişme 500	5.06	2530
Meskun 300	55.07	16400
Meskun 350	171.14	60000
Meskun 500	26.8	13400
Meskun 600	47.46	28500
TOPLAM	368.32	142830

Kaynak: İBB Şehir Planlama Müdürlüğü, 2008.

Plan raporunda, plandaki yoğunlukların planda gösterilen konut lekesi baz alınarak hesaplandığı ve planda verilen emsal değerlerinin net parsel alanı üzerinden hesaplanacağı belirtilmiştir. Konut alanlarında, kişi başına düşen konut inşaat alanı standardı 25 m² ve aile büyüklüğü 4 kişi olarak kabul edilmiştir.

Plan nüfus yoğunluğu hesaplamasında; mevcut konut alanlarında 118300 kişi, gelişme konut alanlarında 24530 kişi planlanmış olup toplam plan nüfusu **142830** kişi olmuştur.⁴⁷

Yapılan hiyerarşik düzenlemeye göre meskun 300 kişi/ha yoğunluktaki konut alanlarında **16400** kişi, 350 kişi/ha yoğunluktaki konut alanlarında **60000** kişi ve 500 kişi/ha yoğunluktaki alanlarında **13400** kişi, 600 kişi/ha yoğunluktaki alanlarında ise **28500** kişi yaşayacağı hesaplanmıştır. Gelişme 350 kişi/ha yoğunluktaki konut alanlarında **22000** kişi 500 kişi/ha yoğunluktaki konut alanlarında **2530** kişi yaşayacağı hesaplanmıştır ve planlama nüfusu **142.830** olarak belirlenmiştir. Planlama alanında yapılan tespit alışmasına göre yaklaşık 65816 kişi yaşamaktadır.⁴⁸

⁴⁷ İBB 28.08.2008 tasdikli Kıraç 1.Etap Nazım İmar Planı Plan Raporu.

⁴⁸ İBB 28.08.2008 tasdikli Kıraç 1.Etap Nazım İmar Planı Plan Raporu.

Tablo 4.9: Kır a  1.Etap 1/5000 Nazım İmar Planı Arazi Kullanımı alan dağılımlı

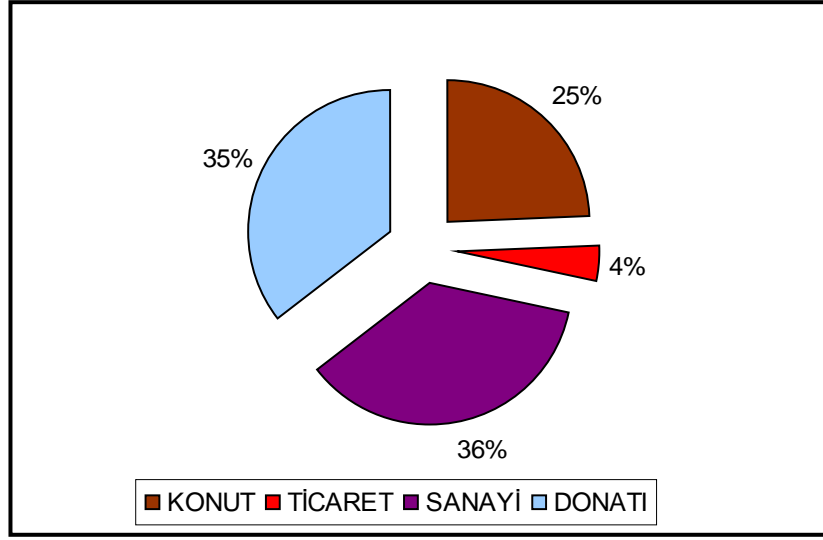
1/5000 ÖLÇEKLİ NİP ARAZİ KULLANIM KARARLARI DAĞILIMI				
FONKSİYON		ALAN	ORAN	
KONUT ALANLARI	GELİŞME K.A.	67.85	4.53	
	MESKUN K.A.	300.47	20.03	
KENTSEL ÇALIŞMA ALANLARI	TALİ İŞ MERKEZLERİ	54.64	3.63	
	PAZAR ALANI	0.36	0.02	
	AKARYAKIT TESİSLERİ	1.55	0.1	
	SANAYİ ALANLARI	543.84	36.26	
YÖNETİM VE İDARİ TESİS ALANLARI	YÖNETİM MERKEZLERİ	7.19	0.48	
	BELEDİYE HİZMET ALANI	10.38	0.69	
KENTSEL-SOSYAL ALTYAPI ALANLARI	EĞİTİM TESİSLERİ ALANLARI	ANAOKULU	0.76	0.05
		KREŞ	0.37	0.02
		İLKÖĞRETİM	9.59	0.64
		ORTAÖĞRETİM	4.47	0.3
		MESLEKİ ÖĞRETİM	7.55	0.5
	SAĞLIK TESİS ALANLARI	SAĞLIK TESİŐİ ALANLARI	17.15	1.14
	AÇIK VE YEŞİL ALANLAR	KAPALI-AÇIK SPOR ALANLARI	2.43	0.16
		PARK VE DİNLENME ALANLARI	73.65	4.91
		MEZARLIK ALANI	11.89	0.79
		ÇOCUK OYUN ALANI	2.15	0.14
		REKREASYON ALANI	51.47	3.43
		KENTSEL AÇIK ALANLAR	1.71	0.11
	KÜLTÜREL TESİS ALANI	KÜLTÜREL TESİS ALANI	2.69	0.18
		SOSYAL TESİS	1.02	0.07
DİNİ TESİS ALANLARI	CAMI	9.19	0.61	
KENTSEL TEKNİK ALTYAPI ALANLARI	TEKNİK ALTYAPI	8.5	0.57	
	OTOPARK	3.83	0.26	
	TIR PARKI	12.17	0.81	
	YOLLAR	293.13	19.54	
TOPLAM DONATI ALANI		531.29	35.42	
TOPLAM PLANLAMA ALANI		1500	100	

Kaynak: İBB Şehir Planlama Müdürlüğü, 2008.

Tablo 4.9'daki arazi kullanım tablosuna genel olarak baktığımızda 543,84 ha ile sanayi alanları, 368,32 ha ile konut alanları ve 128,98 ha alan ile aktif yeşil alanlar dikkat çekmektedir.

Şekil 4.19: Kıraç 1.Etap 1/5000 NİP Ana Arazi Kullanım Kararları alan dağılımı

Kaynak: İBB Şehir Planlama Müdürlüğü, 2008.

28.08.2008 tasdik tarihli Kıraç 1.Etap Nazım İmar Planı arazi kullanım dağılımında, yüzde 36'sının sanayi, yüzde 35'inin donatı (yollar dahil), yüzde 25'inin konut, yüzde 4'ünün ise ticaret alanları olarak planlandığı görülmektedir.

Planlama alanında en fazla yer kaplayan donatı alanlarının yollar ve aktif yeşil alanları olduğu görülmektedir. Bu kapsamda en fazla alanı teknik altyapı alanları, sonrasında açık ve yeşil alanlar oluşturmaktadır. Daha sonra azalarak eğitim alanları, idari, sağlık, kültürel alanlar gelmektedir. Planlama alanında toplam donatı alanı oranı yüzde 35'tir, yürürlükteki yönetmelik standartları yollar, otoparklar, tır parkları, ve mezarlık alanları hariç yüzde 35'tir.

Planlama alanında toplam 2,43 ha alanda üç adet semt spor alanı tasarlandığı, bu alanlarda futbol, basketbol, voleybol, tenis, yüzme, atletizm, buz pateni vb. gibi spor faaliyetlerini ihtiva eden açık ve kapalı tesis alanları olabileceği belirtilmektedir.

Tablo 4.10'da, Kıraç 1.Etap Nazım İmar Planı donatı alanlarının oranları ve plan yönetmelik standartlarına göre karşılaştırılması görülmektedir.

Tablo 4.10: Kırac 1.Etap 1/5000 Nazım İmar Planı Donatı Alanları karşılaştırması

FONKSİYON		1/5000 NİP ALAN (m ²)	PLAN DONATI STANDARTI (m ² /kişi) Nüfus143.000	YÖNETMELİK DONATI STANDARTI (m ² /kişi) Nüfus143.000	STANDART ALAN m ²
YÖNETİM TESİS ALANLARI	YÖNETİM MERKEZLERİ	71866	0.5	5	715000
	BELEDİYE HİZMET ALANI	103807	0.73		715000
	TOPLAM	175673	1.23		5
EĞİTİM TESİSLERİ ALANLARI	ANAOKULU+ KREŞ	11264	0.08	1	143000
	İLKÖĞRETİM	95889	0.67	4.5	643500
	ORTAÖĞRETİM	44741	0.84	3	429000
	MESLEKİ ÖĞRETİM	75469			
	TOPLAM	227363	1.59	8.5	1215500
SAĞLIK TESİS ALANLARI	SAĞLIK TESİSİ ALANLARI	171541	1.2	4	572000
	TOPLAM	171541	1.2	4	572000
AÇIK VE YEŞİL ALANLAR	KAPALI-AÇIK SPOR ALANLARI	24335	9.02	10	143000
	PARK VE DİNLENME ALANLARI	736507			
	REKREASYON ALANI	514683			
	ÇOCUK OYUN ALANI	21484			
	KENTSEL AÇIK ALANLAR	17151			
	MEZARLIK ALAN	118880			
	TOPLAM	1433039	9.02	10	143000
KÜLTÜREL TESİS ALANI	KÜLTÜREL TESİS ALANI	26887	0.19	2.5	357500
	SOSYAL TESİS	10210	0.07	1.5	214500
	TOPLAM	37097	0.26	4	572000
DİNİ TESİS S.A.	CAMİ	91938	0.64	0.5	71500
	TOPLAM	91938	0.64	0.5	71500
KENTSEL TEKNİK ALTYAPI ALANLARI	TEKNİK ALTYAPI	85019	0.59	4	572000
	OTOPARK	38301			
	TIR PARKI	121723			
	YOLLAR	2931300			
	TOPLAM	3176343	0.59	4	572000
GENEL TOPLAM (Yol Dahil)		5312995	14.53	36	5148000

Kaynak: İBB Şehir Planlama Müdürlüğü, 2008.

Aktif yeşil alanlar toplam 128,98 ha olup yerleşme genelinde planlama nüfusuna göre yapılan hesapta kişi başına 9 m² alan düşmektedir. Buda standartlarda öngörülen kişi başı 10 m² alanı büyük ölçüde sağlamaktadır. Buna rağmen yeşil alanlar arasında bir bütünlük oluşturulamadığı, sanayi konut arasında bir tampon bölge oluşturulmaya çalışıldığı, ancak erişilebilirlik ve kullanılabilirlik açısından yeterli düzeyde planlanamadığı görülmektedir.

Planlama alanında 73,65 ha alan park alanı planlandığı ve bu alanlarda sökülüp takılabilen büfeler, pergolalar, açık çayhane, havuzlar ve açık spor tesisleri yapılabileceği belirtilmektedir.

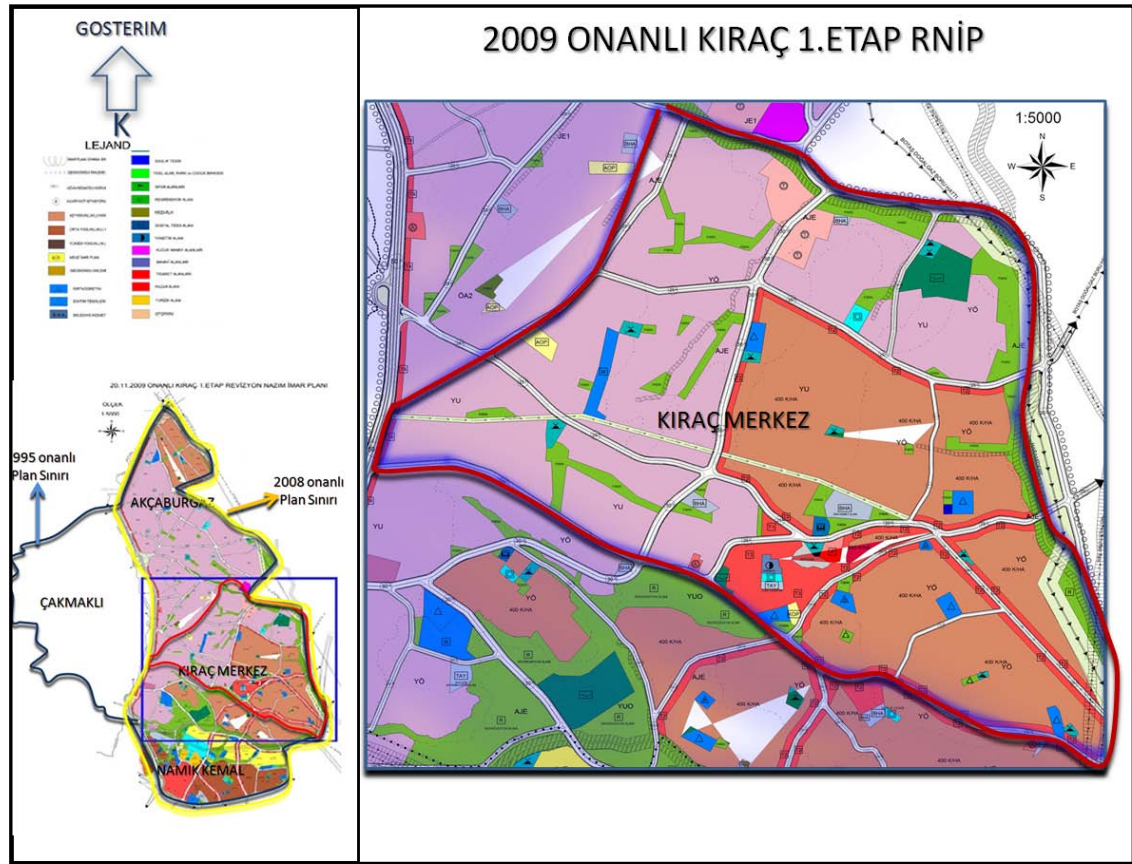
Planlama alanında 51,47 ha rekreasyon alanı planlandığı, bu alanlarda kentin açık ve yeşil alan ihtiyacı başta olmak üzere, kent içinde ve çevresinde günü birlik kullanıma yönelik ve imar planı kararı ile belirlenmiş; eğlence, dinlenme, piknik ihtiyaçlarının karşılanabileceği lokanta, kahvehane, çay bahçesi, büfe, otopark gibi kullanımlar ile, tenis, yüzme, mini golf, otokros gibi sportif faaliyetlerin yer alabileceği belirtilmektedir.

Planlama alanında 2,15 ha alan çocuk oyun alanı planlandığı, bu alanlarda bitki örtüsü ile çocukların oyun için gerekli araç ve gereçlerinden ve park mobilyasının yer alacağı ve 0-5 yaş grubunun ihtiyaçlarına karşılayacak alanlar olduğu belirtilmektedir.

20.11.2009 tasdik tarihli Kıraç 1.Etap Revizyon Nazım İmar Planı:

20.11.2009 tasdik tarihli Kıraç 1.Etap Revizyon Nazım İmar Planı hemen hemen bir önceki plan olan 28.08.2008 tasdik tarihli Kıraç 1.Etap Nazım İmar Planında aynıdır. Fonksiyon bazında bir önceki planda kısmen gelişme konut alanları olan yerlerin bu planda meskun alanlar olarak planlandığı bunun dışında büyük bir farklılığın olmadığı görülmektedir.

Şekil 4.20: 20.11.2009 tasdik tarihli Kıraç 1.Etap Revizyon Nazım İmar Planı

Kaynak: İBB Coğrafi Sistemleri verileri kullanılarak Mustafa Sait AK tarafından düzenlenmiştir.

Plan raporunda, plan kararları açısından yerleşmenin gelecekte alacağı nüfus matematiksel hesapların yanı sıra bölgesel ve yerel sosyo-ekonomik dinamikler çevresel değerler göz önüne alınarak 2025 yılında sürdürülebilir gelişmeyi sağlayacak nüfus üst değeri ortaya çıkarıldığı ve 2025 yılı nüfus projeksiyonu oluşturulduğu belirtilmektedir. 20.11.2009 tasdik tarihli Kıraç 1.Etap Revizyon Nazım İmar Planı nüfusu 175934 kişi olarak öngörülmüştür.⁴⁹

⁴⁹ İBB 20.11.2009 tasdikli Kıraç 1.Etap Revizyon Nazım İmar Planı Plan Raporu.

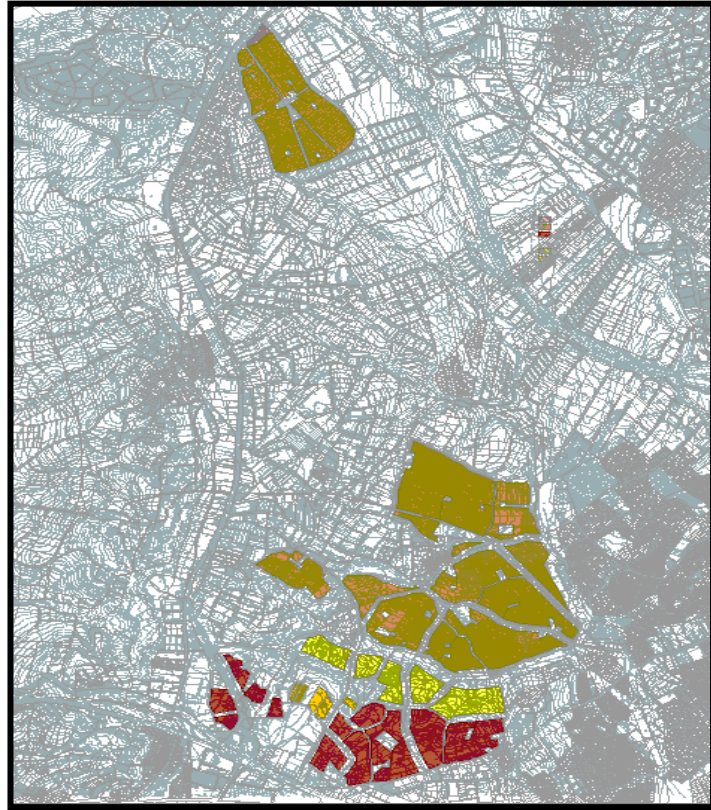
Tablo 4.11: 2009 Planı Kır a Bölgesi nüfus değişim tablosu

Yoğunluk (k/ha)	Plandaki Konut Lekesi(ha.)	Plan Nüfusu
Gelişme 400	35,5	14 200
Gelişme 600	6,4	3 840
Meskun 85	1,7	144
Meskun 400	189,7	75 880
Meskun 500	59,5	29 750
Meskun 600	35,4	21 240
Meskun 800	38,6	30 880
TOPLAM	366,8	175 934

Kaynak: İBB Şehir Planlama Müdürlüğü, 2009.

Tablo 4.11'deki gibi gelişme konut alanlarında 18040 kişi nüfus planlamışken, meskun konut alanlarında 157894 kişi nüfus planlanmıştır. Konut alanlarında, kişi başına düşen konut inşaat alanı standardı 25 m² ve aile büyüklüğü 4 kişi olarak kabul edilmiştir.

Şekil 4.21: Kır a 1. Etap 1/5000 Revizyon Nazım İmar Planı yoğunluk kademelenmesi

Kaynak: İBB Şehir Planlama Müdürlüğü, 2009.

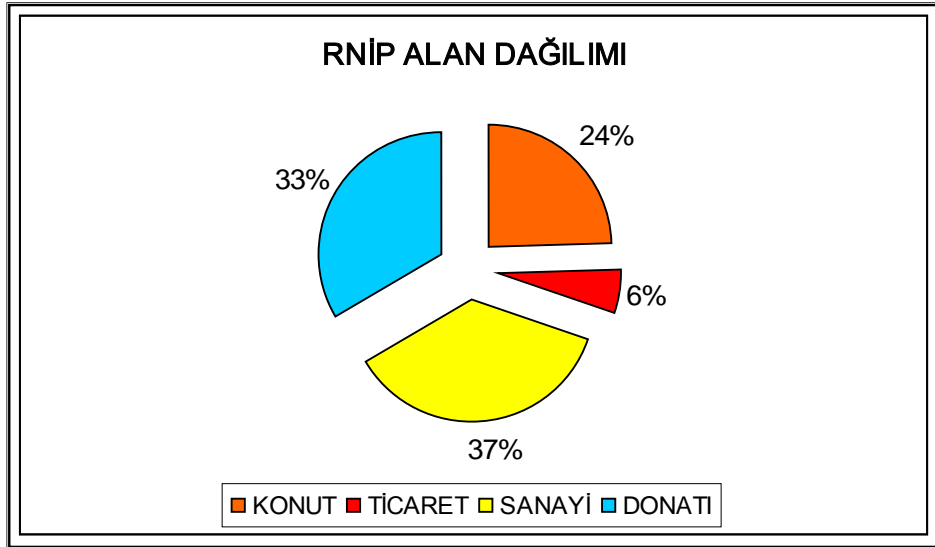
Tablo 4.12: Kıraç 1. Etap 1/5000 Ölçekli Nazım İmar Planı Arazi Kullanımı

1/5000 ÖLÇEKLİ NİP ARAZİ KULLANIM ALAN DAĞILIMI				
FONKSİYON		ALAN	ORAN	
KONUT ALANLARI	GELİŞME K.A.	41.9	2.34	
	MESKUN K.A.	286.3	21.41	
KENTSEL ÇALIŞMA ALANLARI	TALİ İŞ MERKEZLERİ	59.2	5.72	
	PAZAR ALANI	0.9	0.06	
	AKARYAKIT TESİSLERİ	2.7	0.18	
	DEPOLAMA ALANLARI	2.8	0.19	
	SANAYİ ALANLARI	543.7	35.78	
TURİZM YERLEŞME ALANLARI	OTEL+MOTEL	0.65	0.04	
YÖNETİM VE İDARİ TESİS ALANLARI	YÖNETİM MERKEZLERİ	3.6	0.24	
	BELEDİYE HİZMET ALANI	10.1	0.67	
KENTSEL-SOSYAL ALTYAPI ALANLARI	EĞİTİM TESİSLERİ ALANLARI	ANAOKULU	0.3	0.02
		KREŞ	0.3	0.02
		İLKÖĞRETİM	11.2	0.74
		ORTAÖĞRETİM	2.9	0.2
		MESLEKİ ÖĞRETİM	7.9	0.52
		YURT ALANI	0.3	0.02
	SAĞLIK TESİS ALANLARI	SAĞLIK TESİSİ ALANLARI	15.9	1.05
	AÇIK VE YEŞİL ALANLAR	KAPALI-AÇIK SPOR ALANLARI	0.8	0.06
		PARK VE DİNLENME ALANLARI	68.1	4.48
		MEZARLIK	10.7	0.71
		ÇOCUK OYUN ALANI	1.5	0.1
		REKREASYON ALANI	74.5	4.9
		KENTSEL AÇIK ALANLAR	0.7	0.05
		PASİF YEŞİL ALANI	43.8	2.88
	KÜLTÜREL TESİS ALANI	KÜLTÜREL TESİS ALANI	1.9	0.13
		SOSYAL TESİS	0.8	0.06
	DİNİ TESİS ALANLARI	CAMİ	9.9	0.65
	KENTSEL TEKNİK ALTYAPI ALANLARI	TEKNİK ALTYAPI	9	0.59
OTOPARK		3.2	0.21	
TIR PARKI		10.7	0.71	
YOLLAR		226.3	14.89	
TOPLAM DONATI ALANI		514.4	33.9	
TOPLAM PLANLAMA ALANI		1519.8	100	

Kaynak: İBB Şehir Planlama Müdürlüğü, 2009.

20.11.2009 tasdik tarihli Kıraç 1.Etap Revizyon Nazım İmar Planı arazi kullanım değerleri Tablo 4.12'deki gibidir. Arazi kullanım tablosuna genel olarak bakıldığında yerleşmede en büyük yer kaplayan alanlar 546,1 ha ile sanayi alanlarıdır. Daha sonra 367 ha ile konut alanları gelmekte ve 168,4 ha alan ile aktif yeşil alanlar önemli bir alana sahip olduğu görülmektedir.⁵⁰

Şekil 4.22: Kıraç 1.Etap 1/5000 Nazım İmar Planı Arazi Kullanım Kararları alan dağılımı

Kaynak: İBB Şehir Planlama Müdürlüğü, 2009.

Şekil 4.23'deki donatı alanları tablosuna genel olarak bakıldığında yerleşmede en büyük yer kaplayan donatı alanları yollar ve aktif yeşil alanlardır. Bu kapsamda en büyük alanı teknik altyapı alanları, sonrasında açık ve yeşil alanlar oluşturmaktadır. Daha sonra azalarak eğitim alanları, idari, sağlık, kültürel alanlar gelmektedir. Planlama alanında toplam donatı alanı oranının yüzde 33 olduğu görülmektedir.

⁵⁰ İBB 20.11.2009 tasdikli Kıraç 1.Etap Revizyon Nazım İmar Planı Plan Raporu.

Tablo 4.13: Kırac 1.Etap 1/5000 Revizyon Nazım İmar Planı Donatı Alanları karşılaştırması

FONKSİYON		1/5000 NİP ALAN (m ²)	PLAN DONATI STANDARTI (M ² /KİŞİ) NÜFUS: 173454	YÖNETMELİK DONATI STANDART (M ² /KİŞİ) NÜFUS:173454
YÖNETİM TESİS ALANLARI	YÖNETİM MERKEZLERİ	36505	0.21	5
	BELEDİYE HİZMET ALANI	101135	0.58	
	TOPLAM	137640	0.79	5
EĞİTİM TESİSLERİ ALANLARI	ANAOKULU+ KREŞ	6513	0.03	1
	İLKÖĞRETİM	112531	0.64	4,5
	ORTAÖĞRETİM	29823	0.17	3
	MESLEKİ ÖĞRETİM	79239	0.45	
	TOPLAM	228106	1.29	8,5
SAĞLIK TESİS ALANLARI	SAĞLIK TESİSİ ALANLARI	159714	0.9	4
	TOPLAM	159714	0.9	4
AÇIK VE YEŞİL ALANLAR	KAPALI-AÇIK SPOR ALANLARI	8655	8.41	10
	PARK VE DİNLENME ALANLARI	681116		
	REKREASYON ALANI	745439		
	ÇOCUK OYUN ALANI	15595		
	KENTSEL AÇIK ALANLAR	7948		
	PASİF YEŞİL	438299		
	MEZARLIK ALAN	107400		
	TOPLAM	1458753		
KÜLTÜREL TESİS ALANI	KÜLTÜREL TESİS	19075	0.1	2.5
	SOSYAL TESİS	8424	0.04	1.5
	TOPLAM	27499	0.14	4
DİNİ TESİS ALANLARI	CAMİ	99081	0.57	0.5
	TOPLAM	99081	0.57	0.5
KENTSEL TEKNİK ALTYAPI ALANLARI	TEKNİK ALTYAPI	90272	0.52	4
	OTOPARK	32440		
	YOLLAR	2263732		
	TOPLAM	90272	0.52	4
GENEL TOPLAM (Yol Dahil)		2201065	12.62	36

Kaynak: İBB Şehir Planlama Müdürlüğü, 2009.

Tablo 4.13'deki donatı alanları incelendiğinde; Açık ve yeşil alanların planda kişi başı 8,41 m² olarak planladığı ve yönetmelik standartlarında kişi başı 10 m² olan standartlara yaklaşıldığı görülmektedir. Bir önceki plan 2008 tasdikli nazım imar planında bu oran kişi başı 9,02 m² olarak planlanmışken bu planda 8,41 m² ye düşmektedir.

Planlama alanında toplam 0,8 ha alanda bir adet semt spor alanı tasarlandığı, bu alanlarda futbol, basketbol, voleybol, tenis, yüzme, atletizm, buz pateni vb. gibi spor faaliyetlerini ihtiva eden açık ve kapalı tesis alanları olabileceği belirtilmektedir.

Yeşil alanların kendi aralarında bir bütünlük oluşturulamadığı, sanayi konut arasında bir tampon bölge oluşturulmaya çalışıldığı, ancak erişilebilirlik ve kullanılabilirlik açısından yeterli düzeyde planlanamadığı görülmektedir.

Planlama alanında yetmiş dokuz adeti park alanı 73,5 ha alan planlandığı ve bu alanlarda sökülüp takılabilen büfeler, pergolalar, açık çayhane, havuzlar ve açık spor tesisleri yapılabileceği belirtilmektedir.

Planlama alanında 82,7 ha rekreasyon alanı planlandığı, bu alanlarda kentin açık ve yeşil alan ihtiyacı başta olmak üzere, kent içinde ve çevresinde günü birlik kullanıma yönelik ve imar planı kararı ile belirlenmiş; eğlence, dinlenme, piknik ihtiyaçlarının karşılanabileceği lokanta, kahvehane, çay bahçesi, büfe, otopark gibi kullanımlar ile, tenis, yüzme, mini golf, otokros gibi sportif faaliyetlerin yer alabileceği belirtilmektedir.

Planlama alanında 1,5 ha alan çocuk oyun alanı planlandığı, bu alanlarda bitki örtüsü ile çocukların oyun için gerekli araç ve gereçlerinden ve park mobilyasının yer alacağı ve 0-5 yaş grubunun ihtiyaçlarına karşılayacak alanlar olduğu belirtilmektedir.⁵¹

13.04.2013 tasdik tarihli Esenyurt TEM Güneyi Nazım İmar Planı:

Esenyurt İlçesi 1/5000 ölçekli 1, 2, 3 ve 4. Etap Nazım İmar Planlarının mahkemelerce iptal edilmesi sebebiyle ilçe bütünlüğünde plan yapılması ihtiyacı ortaya çıkmış olup Mahkeme kararı ile iptal edilen Esenyurt planlarının başlıca iptal gerekçeleri şöyle belirtilmektedir;

i. Esenyurt 1. Etap Nazım İmar Planı *“Önceki nazım imar plan sınırlarının korunmayarak parçacıl bir şekilde planlamanın yapılması-Yoğunluk değerinin artırılması-Nüfus artışını dengeleyecek yeni donatı alanlarının oluşturulmadığı-Plan*

⁵¹ İBB 20.11.2009 tasdikli Kırış 1.Etap Revizyon Nazım İmar Planı Plan Raporu.

bütünü gözetildiğinde şehircilik ilkeleri ve planlama esaslarına ve kamu yararına uygun olmadığı” gerekçeleriyle İstanbul 3.İdare Mahkemesi’nin 27.06.2012 gün ve 2011/587 E. ve 2012/1375 sayılı kararı ile iptal edilmiş,

ii. Esenyurt 2. Etap Nazım İmar Planı *“Yoğunluk değerinin artırılması-Nüfus artışını dengeleyecek yeni donatı alanlarının oluşturulmadığı-Plan notlarının 23. Madde ile dere yatağı sınırları ve koruma bandının 1/1000 ölçekli planda keşinleşeceğinin öngörülmesinin şehircilik ilkelerine planlama tekniklerine aykırı olması-Plan bütünü gözetildiğinde şehircilik ilkeleri ve planlama esaslarına ve kamu yararına uygun olmadığı” gerekçeleriyle İstanbul 2.İdare Mahkemesi’nin 17.05.2012 gün ve 2011/991 E. sayılı kararı ile yürütmesi durdurulmuş,*

iii. Esenyurt 3. Etap Nazım İmar Planı *“1/100000 ölçekli İstanbul ÇDP kararlarına uygun olmadığı (istihdam, nüfus, kentsel ve bölgesel yeşil alanlar, spor alanları yönüyle)-Site şeklinde yapılaşmış alanlarda donatı eksikliği-Nüfus artışını dengeleyecek yeni donatı alanlarının oluşturulmadığı, yol ve otopark alanları ile Tem kamulaştırma alanlarının donatı hesabına katılamayacağı, bu sebeplerle de Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelik hükümlerine uygun olmadığı-Planın tamamının şehircilik ilkeleri ve planlama esaslarına ve kamu yararına uygun olmadığı” gerekçeleriyle İstanbul 10.İdare Mahkemesi’nin 27.11.2012 gün ve 2011/847 E. ve 2012/2227 sayılı kararı ile iptal edilmiş,*

iv. Esenyurt 4. Etap Nazım İmar Planı *“Yoğunluk değerinin artırılması-Nüfus artışını dengeleyecek yeni donatı alanlarının oluşturulmadığı-Plan bütünü gözetildiğinde şehircilik ilkeleri ve planlama esaslarına ve kamu yararına uygun olmadığı” gerekçeleriyle İstanbul 5. İdare Mahkemesi’nin 21.01.2013 gün ve 2011/ E. ve 2013/159 sayılı kararı ile iptal edilmiştir.*

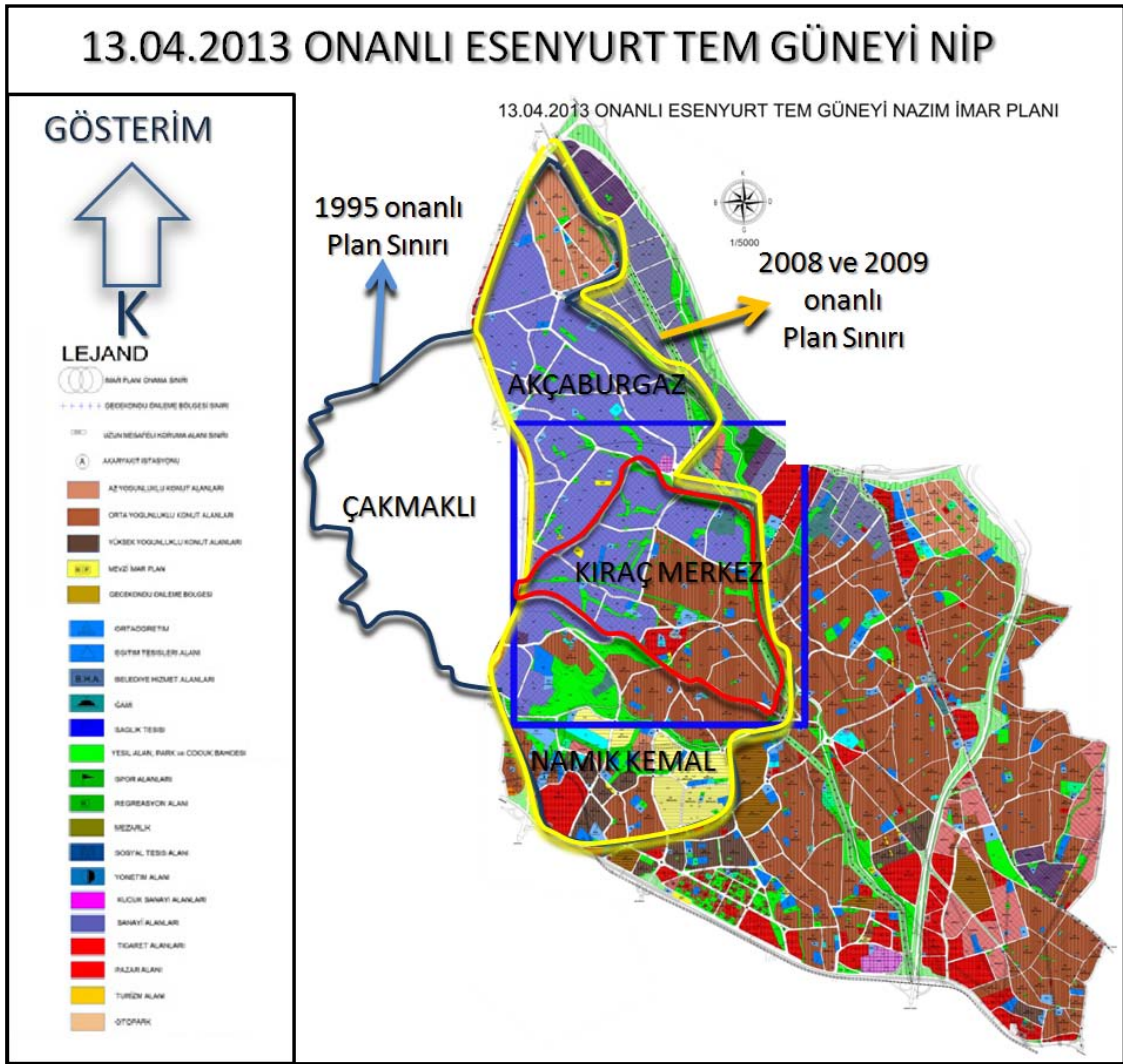
Mahkeme kararları ile iptal edilen planlarda; **“Yoğunluk değerinin artırılması, nüfus artışını dengeleyecek yeni donatı alanlarının oluşturulmadığı ve plan bütünü gözetildiğinde şehircilik ilkeleri ve planlama esaslarına ve kamu yararına uygun olmadığı”** gibi iptal gerekçelerinin belirtildiği görülmektedir.⁵²

---

⁵² İBB 13.04.2013 tasdik tarihli Esenyurt TEM Güneyi Nazım İmar Planı Plan Raporu.

Esenyurt TEM Otoyolu Kuzeyinde Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Özel Proje Alanı olarak belirlediği bölge dışındaki Esenyurt İlçe sınırları bütününde plan teklifi hazırlanmış ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Başkanı tarafında 13.04.2013 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir. 13.04.2013 tasdik tarihli Esenyurt TEM Güneyi Nazım İmar Planı ile parçalı halde bulunan eski planlar bütüncül bir planlama anlayışıyla ele alınmış ve tek bir planda toplanmıştır.

Şekil 4.23: 13.04.2013 tasdik tarihli Esenyurt TEM Güneyi Nazım İmar Planı

Kaynak: İBB Coğrafi Sistemleri verileri kullanılarak Mustafa Sait AK tarafından düzenlenmiştir.

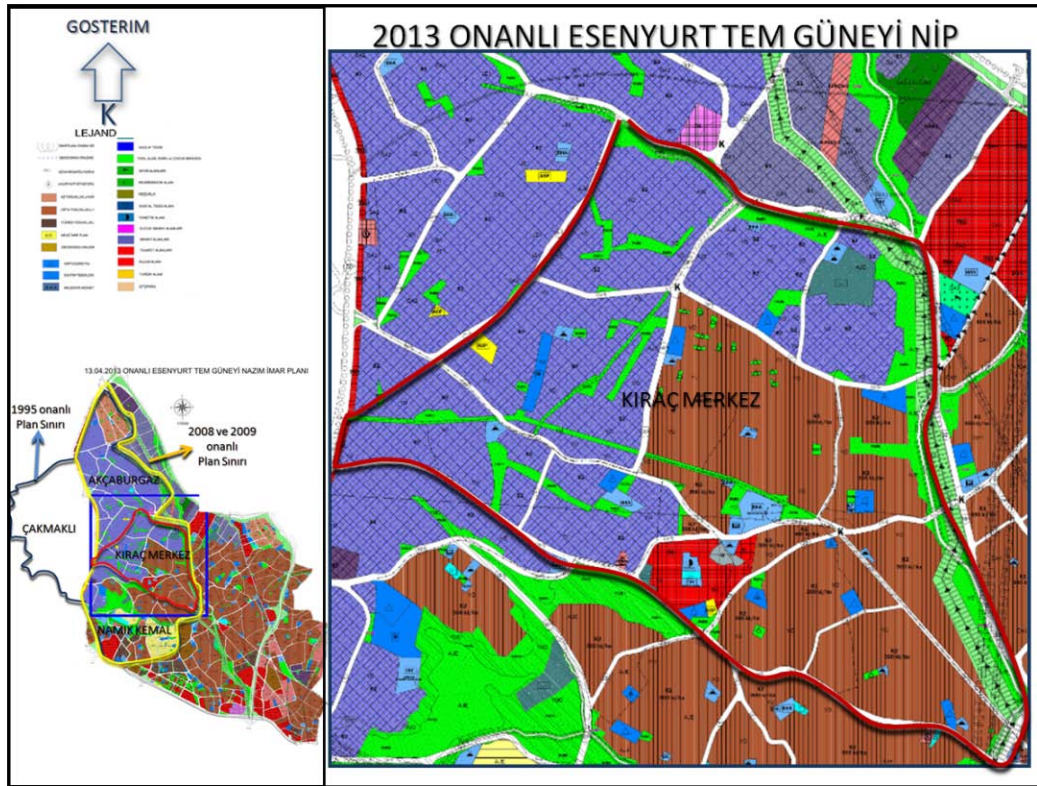
13.04.2013 tasdik tarihli Esenyurt TEM Güneyi Nazım İmar Planı raporunda planlama alanının gelişme dinamiklerinin değerlendirilmesi ve fiziki yapısının yeniden gözden geçirilerek yerleşmenin sahip olduğu doğal ve kültürel değerleri sürdürülebilirlik ilkeleri uyarınca kullanan; dengeli nüfus dağılımını sağlandığı; afet hasar riskini en aza

indirmiş; gelişmiş kentlerin yaşam standartlarına sahip; kendi kendine yetebilen sağlıklı yaşanabilir kentsel mekânların oluşturulmasının amaçlandığı belirtilmektedir.⁵³

Plan raporunda bu amaçların gerçekleştirilmesi için hedef ve politikalar geliştirildiği;

- a. Mevcut konut alanlarındaki fiziksel/mekânsal, ekonomik ve sosyal koşulların iyileştirilmesi,
- b. Yaşayacak olan nüfusun dengeli bir biçimde dağılımının sağlanması ve yapı yoğunluklarının dengelenmesi,
- c. Bölgedeki kentsel donatıların nicelik ve nitelik olarak yetersizliğinin giderilmesi, nüfusun ihtiyacı olan gerekli ve yeterli donatının sağlanması,
- d. Sanayi alanlarındaki mevcut üretim altyapısının niteliğinin artırılması ve işlevlendirilmesi,
- e. Mevcut ulaşım akslarının genişletilip güçlendirilerek sürekliliğinin olmadığı yerlerde yeni aksların açılması raylı sistem projeleriyle desteklenerek entegrasyonun sağlanmasının hedeflendiği belirtilmektedir.

Şekil 4.24: 13.04.2013 tasdikli Nazım İmar Planı'nda Kıraç Merkez Yerleşmesi

Kaynak: İBB Coğrafi Sistemleri verileri kullanılarak Mustafa Sait AK tarafından düzenlenmiştir.

⁵³ İBB 13.04.2013 tasdik tarihli Esenyurt TEM Güneyi Nazım İmar Planı Plan Raporu.

Kıraç yerleşmesi bazında 13.04.2013 tasdik tarihli Esenyurt TEM Güneyi Nazım İmar Planı ele alındığında; Şekil 4.24’de görüldüğü gibi başlıca sanayi ve konut fonksiyonların yer aldığı, bunun dışında parçalı bir şekilde Park ve Yeşil alanların planlandığı görülmektedir.

Plan raporunda, plan kararları açısından yerleşmenin gelecekte alacağı nüfus matematiksel hesapların yanı sıra bölgesel ve yerel sosyo-ekonomik dinamikler çevresel değerler göz önüne alınarak 2025 yılında sürdürülebilir gelişmeyi sağlayacak nüfus üst değeri ortaya çıkarıldığı ve 2025 yılı nüfus projeksiyonu oluşturulduğu belirtilmektedir.⁵⁴

Tablo 4.14: Esenyurt Tem Güneyi NİP nüfus değişim tablosu

YOĞUNLUK (KİŞİ/HA)	PLANDAKİ KONUT LEKESİ (HA)	PLAN NÜFUSU
GELİŞME KONUT 200 Kİ/HA	33.86	6772
GELİŞME KONUT 300 Kİ/HA	14.04	4212
GELİŞME KONUT 600 Kİ/HA	64.66	38796
MESKUN KONUT 100 Kİ/HA	39.71	3971
MESKUN KONUT 200 Kİ/HA	65.97	13194
MESKUN KONUT 300 Kİ/HA	338.89	101667
MESKUN KONUT 400 Kİ/HA	783.63	313452
MESKUN KONUT 500 Kİ/HA	36.68	18340
MESKUN KONUT 600 Kİ/HA	41.52	24912
TOPLAM NÜFUS	1418.96	525316

Kaynak: İBB Şehir Planlama Müdürlüğü, 2013.

Tablo 4.14’de 13.04.2013 tasdik tarihli Esenyurt TEM Güneyi Nazım İmar Planı nüfusunun 525316 kişi olduğu görülmektedir. Tablo 4.14’de görüldüğü gibi planlama alanında yaklaşık olarak 52000 kişi gelişme konut alanlarında, 473000 kişi nüfus meskun konut alanlarında planlanmıştır.

Planda verilen yoğunlukların, bu planda gösterilen konut lekesi baz alınarak hesaplandığı ve planda emsal değerleri net parsel alanı üzerinden hesaplanacağı belirtilmektedir. Konut alanlarında, kişi başına düşen konut inşaat alanı standardı 35 m² ve aile büyüklüğünün 4 kişi olarak kabul edildiği görülmektedir.⁵⁵

⁵⁴ İBB 13.04.2013 tasdik tarihli Esenyurt TEM Güneyi Nazım İmar Planı Plan Raporu.

⁵⁵ İBB 13.04.2013 tasdik tarihli Esenyurt TEM Güneyi Nazım İmar Planı Plan Raporu.

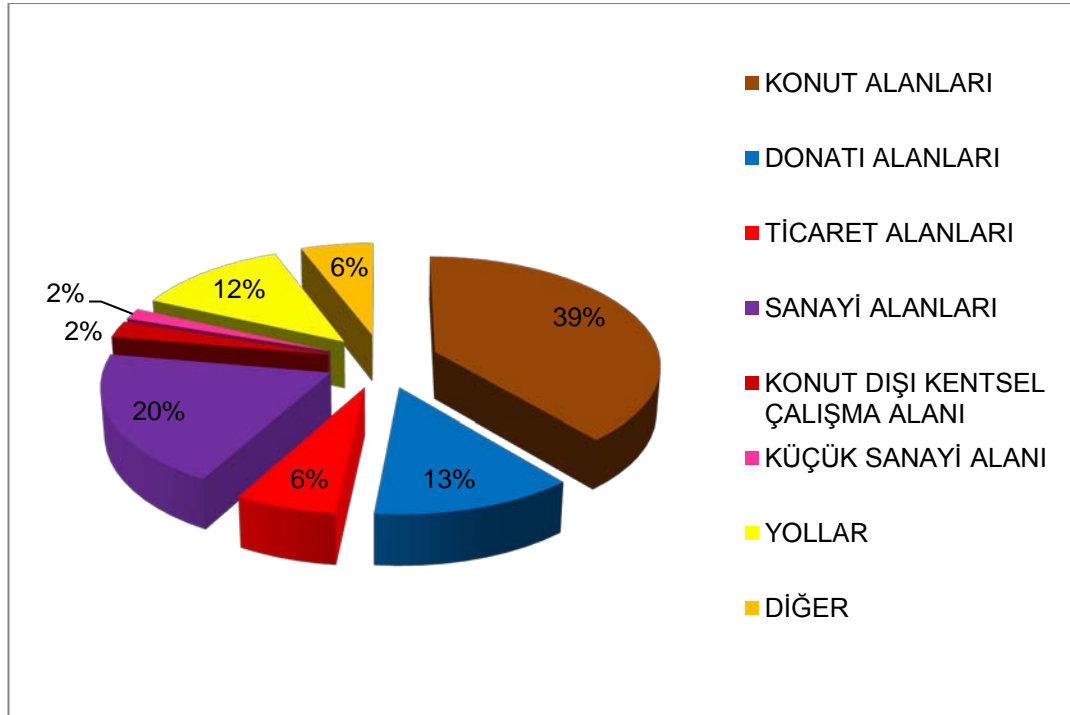
Tablo 4.15: Esenyurt Tem Güneyi İmar Planı Arazi Kullanımı

1/5000 ÖLÇEKLİ NİP ARAZİ KULLANIM ALAN DAĞILIMI				
FONKSİYON		ALAN	ORAN (%)	
KONUT ALANLARI	GELİŞME K.A.	112.56	3.09	
	MESKUN K.A.	1306.4	35.79	
	TOPLAM	1418.96	38.88	
KENTSEL ÇALIŞMA ALANLARI	TİCARET ALANLARI	175.72	4.81	
	SANAYİ ALANLARI	715.83	19.61	
	KÜÇÜK SANAYİ A.	59.83	1.64	
	PAZAR ALANI	3.37	0.09	
	TERCİHLİ SANAYİ A.	43.75	1.20	
	AKARYAKIT TESİSLERİ	11.15	0.31	
	KONUT DIŞI KENTSEL ÇALIŞMA ALANI	91.3	2.50	
	DEPOLAMA ALANLARI	11.87	0.33	
TOPLAM	1112.82	30.49		
TURİZM YERLEŞME ALANLARI	TURİZM OTEL-MOTEL ALANI	0.65	0.02	
KENTSEL-SOSYAL ALTYAPI ALANLARI	YÖNETİM VE İDARİ TESİS ALANLARI	YÖNETİM MERKEZLERİ	8.14	0.22
		BELEDİYE H.A.	14.33	0.39
		TOPLAM	22.47	0.62
	EĞİTİM TESİSLERİ ALANLARI	ANAOKULU	3.36	0.09
		İLKÖĞRETİM	41.68	1.14
		ORTAÖĞRETİM	18.33	0.50
		ÖZEL İLKÖĞRETİM	1.31	0.04
		MESLEKİ ÖĞRETİM	11.93	0.33
		YÜKSEK ÖĞRENİM	2.82	0.08
		TOPLAM	79.43	2.18
	SAĞLIK TESİSLERİ	SAĞLIK TESİSİ ALANLARI	19.39	0.53
	AÇIK VE YEŞİL ALANLAR	KAPALI-AÇIK SPOR ALANLARI	13.05	0.36
		PARK VE DİNLENME ALANLARI	276.03	7.56
		ÇOCUK OYUN ALANI	5.27	0.14
		MEZARLIK ALANI	17.34	0.48
		AĞAÇLANDIRILACAK A.	5.31	0.15
		PASİF YEŞİL ALANLAR	169.19	4.64
	TOPLAM	473.14	12.96	
	KÜLTÜREL TESİS ALANI	KÜLTÜREL TESİS A.	5.63	0.15
		SOSYAL TESİS	5.33	0.15
TOPLAM		10.96	0.30	
DİNİ TESİS ALANLARI	CAMI	26.84	0.74	
KENTSEL TEKNİK ALTYAPI ALANLARI	YOLLAR	449.26	12.31	
	OTOPARK	5.73	0.16	
	MEYDAN ALANI	3.2	0.09	
	KENTSEL HİZMET ALANI	14.08	0.39	
	TOPLAM	427.27	12.94	
TOPLAM DONATI ALANI		467.42	12.81	
TOPLAM PLANLAMA ALANI		3650	100	

Kaynak: İBB Şehir Planlama Müdürlüğü, 2013.

Tablo 4.15'de görüldüğü gibi yerleşmede en büyük yer kaplayan alanlar 1418.96 ha ile konut alanları, daha sonra 1112.82 ha ile kentsel çalışma alanları gelmektedir. Açık ve yeşil alanların arazi kullanımındaki oranı yüzde 12,96 ve alan büyüklüğü 473,14 ha alandır.

Şekil 4.25: Esenyurt Tem Güneyi 1/5000 NİP Arazi Kullanım Kararları alan dağılımı

Kaynak: 13.04.2013 tasdik tarihli Esenyurt TEM Güneyi Nazım İmar Planı Plan Raporu

Donatı alanları tablosuna genel olarak baktığımızda yerleşmede en büyük yer kaplayan fonksiyon yüzde 39 ile konut alanlarıdır. Planlama alanında toplam donatı alanı oranı yüzde 13'dür.⁵⁶

Planlama alanı sınırları içindeki eski planlardaki toplam donatı alan büyüklüğü 419.46 ha. İken, Esenyurt Tem Güneyi Nazım İmar Planında 467.42 ha. olarak öngörülmüştür. Buna göre toplam alan içerisinde donatı oranı yüzde 11.49'dan yüzde 12.81'e yükselmiş olup kişi başı donatı alanı 8.9 m² olarak hesaplanmıştır.

⁵⁶ Donatı alanları hesaplanırken; yollar, meydanlar, pasif yeşil alanlar, mezarlık alanları, ağaçlandırılacak alanlar, TEM otoyolu ve BOTAŞ kamulaştırma alanları dahil edilmemiştir.

Tablo 4.16: Esenyurt Tem Güneyi 1/5000 Nazım İmar Planı Donatı Alanları karşılaştırması

FONKSİYON		1/5000 NİP ALAN (m ²)	PLAN DONATI STANDARTI (m ² /kişi) Nüfus525316	YÖNETMELİK DONATI STANDARTI (m ² /kişi) Nüfus525316
YÖNETİM TESİS ALANLARI	YÖNETİM MERKEZLERİ	81420	0,15	5
	BELEDİYE HİZMET A.	143315	0,27	
	TOPLAM	224735	0,42	5
EĞİTİM TESİSLERİ	ANAOKULU+KREŞ	33615	0,06	1
	İLKÖĞRETİM	416779	0,82	4
	ÖZEL İLKÖĞRETİM	13153		
	ORTAÖĞRETİM	183291	0,58	3
	MESLEKİ ÖĞRETİM	119313		
	YÜKSEKÖĞRENİM	28218	0,05	
TOPLAM	794369	1,51	8	
SAĞLIK TESİS ALANLARI	SAĞLIK TESİSİ ALANLARI	193918	0,37	4
	TOPLAM	193918	0,37	4
AÇIK VE YEŞİL ALANLAR	KAPALI-AÇIK SPOR ALANLARI	130476	5,60	10
	PARK VE DİNLENME ALANLARI	2760323		
	ÇOCUK OYUN ALANI	52722		
	PASİF YEŞİL ALANLAR	1691883		
	MEZARLIK ALAN	173454		
TOPLAM	2943521	5,60	10	
KÜLTÜREL TESİS ALANI	KÜLTÜREL TESİS ALANI	56295	0,11	2,5
	SOSYAL TESİS	53330	0,10	1,5
	TOPLAM	109625	0,21	4
DİNİ TESİS A.	CAMİ	268318	0,51	0,5
	TOPLAM	268318	0,51	0,5
KENTSEL TEKNİK ALTYAPI A.	KENTSEL HİZMET A.	140804	0,27	4
	OTOPARK	57467		
	MEYDAN	32050		
	YOLLAR	4492663		
TOPLAM	140804	0,27	4	
GENEL TOPLAM		4674290	8,89	35,5

Kaynak: İBB Şehir Planlama Müdürlüğü, 2013.

Tablo 4.16’da görüldüğü gibi açık ve yeşil alanların planda kişi başı 5,60 m² olarak planladığı ve yönetmelik standartlarında kişi başı 10 m² belirlenen standartların çok altında kaldığı görülmektedir. Toplam planlanan alan içerisinde donatı oranı yüzde 11,49’dan yüzde 12,81’e yükselmiş olmasına rağmen plan yönetmelik standartlarına

göre kişi başı 35,5 m² donatı alanı olması gerekirken planda 8.9 m² donatı alanı hesaplandığı görülmektedir.

Planlama alanında toplam 13,5 ha alanda 16 adet kapalı ve açık semt spor alanı tasarlandığı, bu alanlarda futbol, basketbol, voleybol, tenis, yüzme, atletizm, buz pateni vb. gibi spor faaliyetlerini ihtiva eden açık ve kapalı tesis alanları olabileceği belirtilmektedir.

Yeşil alanların kendi aralarında bir bütünlük oluşturulamadığı, ancak erişilebilirlik ve kullanılabilirlik açısından yeterli düzeyde planlanamadığı ve parçacıl bir planlama yaklaşımı görülmektedir.

Planlama alanında yetmiş dokuz adeti park alanı 276,03 ha alan planlandığı ve bu alanlarda sökölüp takılabilen büfeler, pergolalar, açık çayhane, havuzlar ve açık spor tesisleri yapılabileceği belirtilmektedir.

Planlama alanında 5,27 ha alan çocuk oyun alanı planlandığı, bu alanlarda bitki örtüsü ile çocukların oyun için gerekli araç ve gereçlerinden ve park mobilyasının yer alacağı ve 0-5 yaş grubunun ihtiyaçlarına karşılayacak alanlar olduğu belirtilmektedir.⁵⁷

Planların Genel Olarak Değerlendirilmesi:

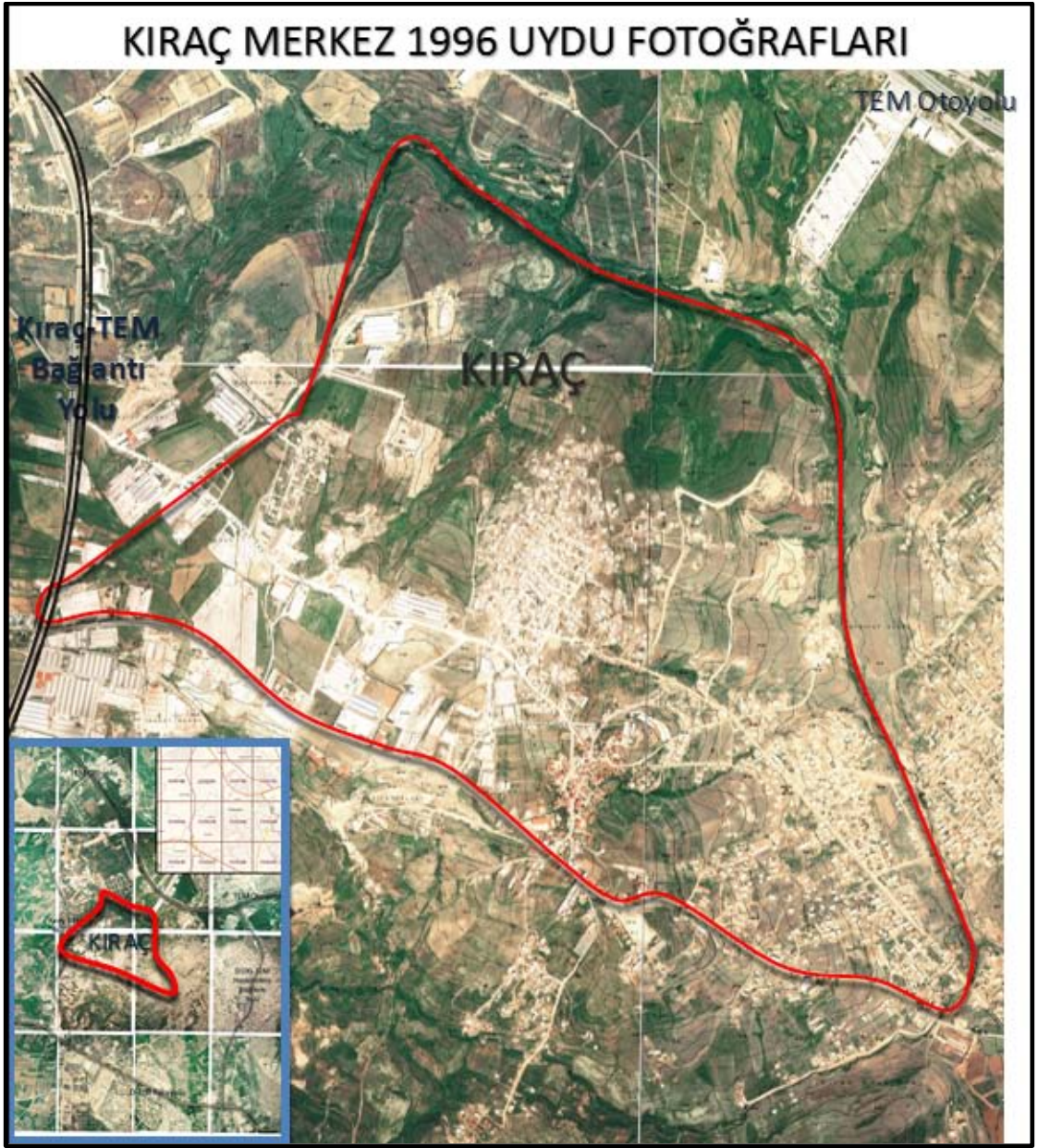
Kıraç yerleşmesi bağlamında nazım imar planları ele alındığında, Kıraç'ta üst ölçekli planlarda öngörülen sanayi ve konut alanlarının planladığı, bölgeye yönelik sanayi alanları yer seçimi ile yatırımın teşvik edildiği görülmektedir.

1994 yılında ilk kademe belediyesi olan Kıraç'ta ilk hazırlanan plan, 11.10.1995 tasdik tarihli Kıraç Belediyesi Nazım İmar Planı olduğu ve planlama alanının yüzde 35'i konut, yüzde 25'i sanayi, yüzde 20'si yol ve yüzde 10'u kentsel açık ve yeşil alan olarak planlanmıştır.

---

⁵⁷ İBB 13.04.2013 tasdik tarihli Esenyurt TEM Güneyi Nazım İmar Planı Plan Raporu.

Şekil 4.26: Kır aç Merkez 1996 yılı uydu fotoğrafları

Kaynak: İBB Coğrafi Sistemleri verileri kullanılarak Mustafa Sait AK tarafından düzenlenmiştir.

1996 yılına ait Şekil 4.27’de gösterilen uydu fotoğrafında kırmızı sınırla çizilmiş olan Kır aç’ın yavaş yavaş yapılaşmaya başladığı, büyük bölümünün boş ve tarlalardan oluştuğı görülmektedir. Ancak Kır aç’ın 1994 yılında ilk kademe belediyesi olması ve 11.10.1995 tasdik tarihli Kır aç Belediyesi Nazım İmar Planının hazırlanmasından sonra bölgede imar uygulamalarının yapılarak hızlı bir şekilde yapılaşmaya başladığı, nüfusun ve yoğunluğun hızlı bir şekilde arttığı görülmektedir.

Kıraç'ta 1995 tasdikli nazım imar planı ile başlayan planlama süreci; 2008, 2009 ve yürürlükte olan 2013 planları ile devam edegeldiği, planlarda kentsel donatı alanlarının plan yönetmelik standartların çok altında kaldığı, bu durumunda bölgedeki yaşam kalitesinin olumsuz yönde etkilediği tespit edilmiştir. 1995 tasdikli plandan sonra ki planlarda da; kazanılan imar hakları, müktesep haklar, ilçe belediyelerinin yoğunluğu arttırma istekleri, mahkeme süreçleri gibi çeşitli sebeplerden dolayı kentsel donatı eksikliğini giderilemediği görülmektedir.

Tablo 4.17: Plan Arazi Kullanımı Donatı Oranlarının karşılaştırılması

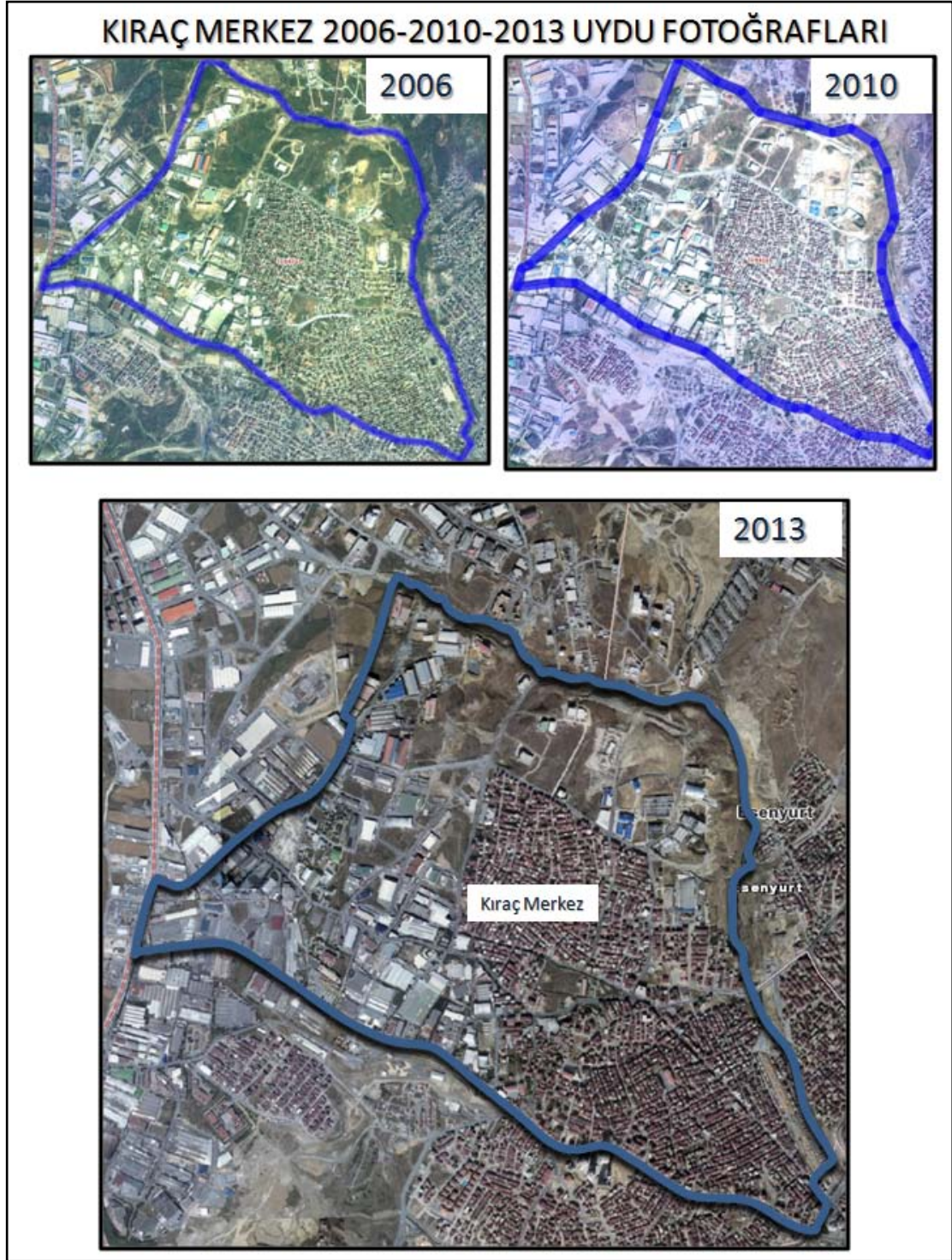
PLAN ADI	PLAN NÜFUSU	DONATI ORANI (%)		PLAN DONATI STANDARTI (m ² /kişi)		YÖNETMELİK DONATI STANDARTI (m ² /kişi)	
		AÇIK VE YEŞİL ALAN	TOPLAM	AÇIK VE YEŞİL ALAN	TOPLAM	AÇIK VE YEŞİL ALAN	TOPLAM
11.10.1995 KIRAÇ NİP		10.7	33.6				
28.08.2008 Kıraç 1.Etap NİP	142830	10.2	35.42	9.02	14.53	10	36
20.11.2009 Kıraç 1.Etap NİP	175934	10.3	33.9	8.41	12.62	10	36
13.04.2013 Esenyurt TEM Güneyi NİP	525316	12.96	30.4	5.6	8.89	10	35.5

Kaynak: İBB Şehir Planlama Müdürlüğü verilerinden derlenmiştir.

Tablo 4.17'de görülen plan donatı standartları ele alındığında; 2008 planında kişi başı 14.53 m², 2009 planında kişi başı 12.62 m², 2013 planında ise kişi başı 8.89 m² olarak planlandığı ve donatı oranlarının devamlı düştüğü görülmektedir.

Nüfus ölçütlerine göre meri plan 13.04.2013 tasdik tarihli Esenyurt TEM Güneyi Nazım İmar Planı'nda, donatı standartları kişi başı 8.89 m² iken plan yapım yönetmeliğine göre olması gereken bu oran 35,5 m² dir. Kentsel donatı alanlarının bu kadar az planlanması kentsel yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir. Kentsel açık ve yeşil alanların ise plan bütününe yüzde 12,96 sınımlı kapladığı ve kişi başı 5,6 m² düştüğü görülmektedir.

Şekil 4.27: Kiraç Merkez 2006-2010-2013 uydu fotoğrafları

Kaynak: İBB Coğrafi Sistemleri verileri kullanılarak Mustafa Sait AK tarafından düzenlenmiştir.

Şekil 4.27’de yer alan 2006-2010-2013 yıllarına ait uydu fotoğrafları incelendiğinde, Kıraç’ın konut ve sanayi yapıları ile dolduğu, hemen hemen bölgede açık alan kalmadığı görülmektedir. Şekil 4.26’daki 1996 yılına ait uydu fotoğrafı ile yukarıdaki şekilde yer alan 2006 uydu fotoğraflarını karşılaştırdığımızda bölgenin 10 yıl gibi kısa bir zamanda ne kadar hızlı ve kontrolsüz büyüdüğü gözler önüne serilmektedir.

Sonuç olarak Kıraç yerleşmesinin 1990 yıllarından günümüze kadar hızla geliştiği, bölgenin hızlı gelişmesinde plan kararlarının öncü rol oynadığı fakat yanlış politika ile yanlış planlama stratejileri nedeniyle donatı alanlarının standartlarının çok altında kaldığı ve bölgedeki kentsel yaşam kalitesinin olumsuz etkilendiği görülmektedir.

Şekil 4.28: Kıraç Merkez Yerleşmesi konut fotoğrafları

Kaynak: Google Earth program verileri kullanılarak Mustafa Sait AK tarafından düzenlenmiştir.

4.5 AÇIK VE YEŞİL ALANLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölümde Esenyurt İlçesi ve Kıraç yerleşmesindeki kentsel açık ve yeşil alanlara ilişkin olarak detaylı araştırmalar yer almaktadır. Kentsel ve açık yeşil alanlar; arazi kullanımını durumu, planların açık ve yeşil alan tasarım kriterleri, uygulamada yaşanan problemler, kullanıcı kitlesi ile olan ilişkisi, fonksiyonlar arası ilişki ve erişilebilirlik düzeyleri gibi ele alınmakta ve ortaya çıkan sonuçlar değerlendirilmektedir.

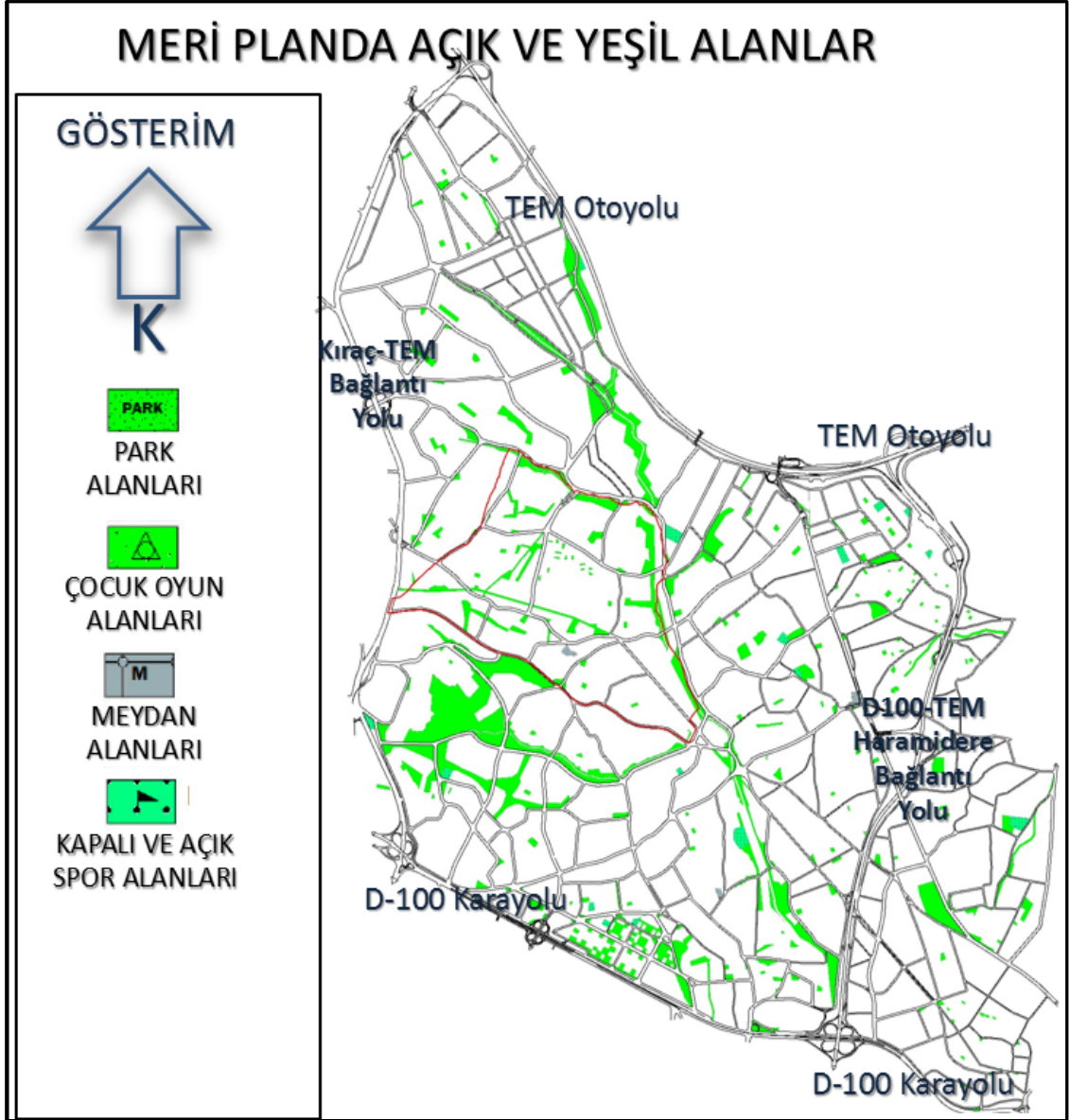
Tablo 4.18: Esenyurt meri planda açık ve yeşil alanların dağılımı

AÇIK VE YEŞİL ALANLAR	KAPALI-AÇIK SPOR ALANLARI	130476	5.60	10
	PARK VE DİNLENME ALANLARI	2760323		
	ÇOCUK OYUN ALANI	52722		
	PASİF YEŞİL ALANLAR	1691883		
	MEZARLIK ALAN	173454		
	TOPLAM	2943521	5.60	10

Kaynak: İBB Şehir Planlama Müdürlüğü, 2013.

Ülkemizde kentsel açık ve yeşil alanların planlanmasına yönelik standartlar çerçevesinde plan ele alındığında kişi başı 10 m² açık ve yeşil alan planlanması gerekirken Tablo 4.18'deki gibi Esenyurt'ta kişi başı 5,6 m² planlandığı ve yönetmelik standartlarının dahi çok altında olduğu görülmektedir. Mevcut yaşayan nüfus bazında ise mevcut açık ve yeşil alanların kişi başı 1,5-2 m² seviyelerine kadar düşmektedir. Dolayısıyla kentsel açık ve yeşil alanlar dikkatle ele alınıp planlanmadığı takdirde ileride telafisi mümkün olmayan yaşam kalitesinden dahi bahsedilemeyecek bir mekan olacağı aşikardır.

Şekil 4.29: Esenyurt Tem Güneyi NİP açık ve yeşil alanlar

Kaynak: İBB Coğrafi Sistemleri verileri kullanılarak Mustafa Sait AK tarafından düzenlenmiştir.

Şekil 4.29’da görüldüğü gibi, Esenyurt İlçesi meri planlarında kentsel açık ve yeşil alanlar olarak; meydan düzenleme alanı, parklar ve dinlenme alanları, çocuk oyun alanları ve açık ve kapalı spor alanları planlanmıştır. Park alanları yer seçimi yapılırken daha çok yol kenarlarına, jeolojik açıdan sakıncalı alanların seçildiği ve yeşil alanların birbirlerinden kopuk olarak planlandığı görülmektedir.

Şekil 4.30’da Esenyurt İlçesinde mevcutta yer alan ve plan aşamasında olan meydanlar ve spor alanlarının konumu gösterilmektedir. Spor alanlarının; açık, kapalı ve stadyumlar (semt spor alanları) olarak üçe ayrıldığı görülmektedir.

Tablo 4.19: Esenyurt meri planlarında meydan alanları

MEYDAN ALANLARI		
NO	M-Ö (MEVCUT-ÖNERİ)	ALAN(m ²)
1	M	17980
2	Ö	8200
3	Ö	4760
4	Ö	510

Kaynak: Plan verileri kullanılarak Mustafa Sait AK tarafından düzenlenmiştir.

Tablo 4.19’da Esenyurt’ta 4 adet meydan alanı planlandığı, bunlardan bir tanesinin mevcutta varolduğu diğerlerinin ise proje aşamasında olduğu görülmektedir. Mevcutta var olan meydan alanı fonksiyonel özellikleri bakımından meydan özelliği göstermekte iken proje aşamasındaki diğer üç alanın gerek büyüklük gerekse çevre ilişkisi açısından meydan özelliği göstermeden uzak alanlar olduğu tespit edilmiştir. Esenyurt’ta mevcutta 17980 m², proje aşamasında ise 13470 m² meydan alanı olduğu görülmektedir.

Tablo 4.20: Esenyurt meri planlarında spor alanları

SPOR ALANLARI			
NO	M-Ö (MEVCUT-ÖNERİ)	FONKSİYON	ALAN(m ²)
1	Ö	PLANDA AYRINTI BELİRTİLMEMİŞ	8200
2	Ö		8660
3	Ö		2850
4	Ö		18930
5	Ö		3320
6	Ö		12700
7	M	KAPALI SPOR ALANI	4520
8	M	AÇIK SPOR ALANI	4000
9	M	AÇIK SPOR ALANI	4900
10	M	STADYUM	22420
11	M	KAPALI SPOR ALANI	4890
12	M	AÇIK SPOR ALANI	8535
13	M	STADYUM	17120
14	M	AÇIK SPOR ALANI	3570
15	M	AÇIK SPOR ALANI	3560
16	M	AÇIK SPOR ALANI	7060

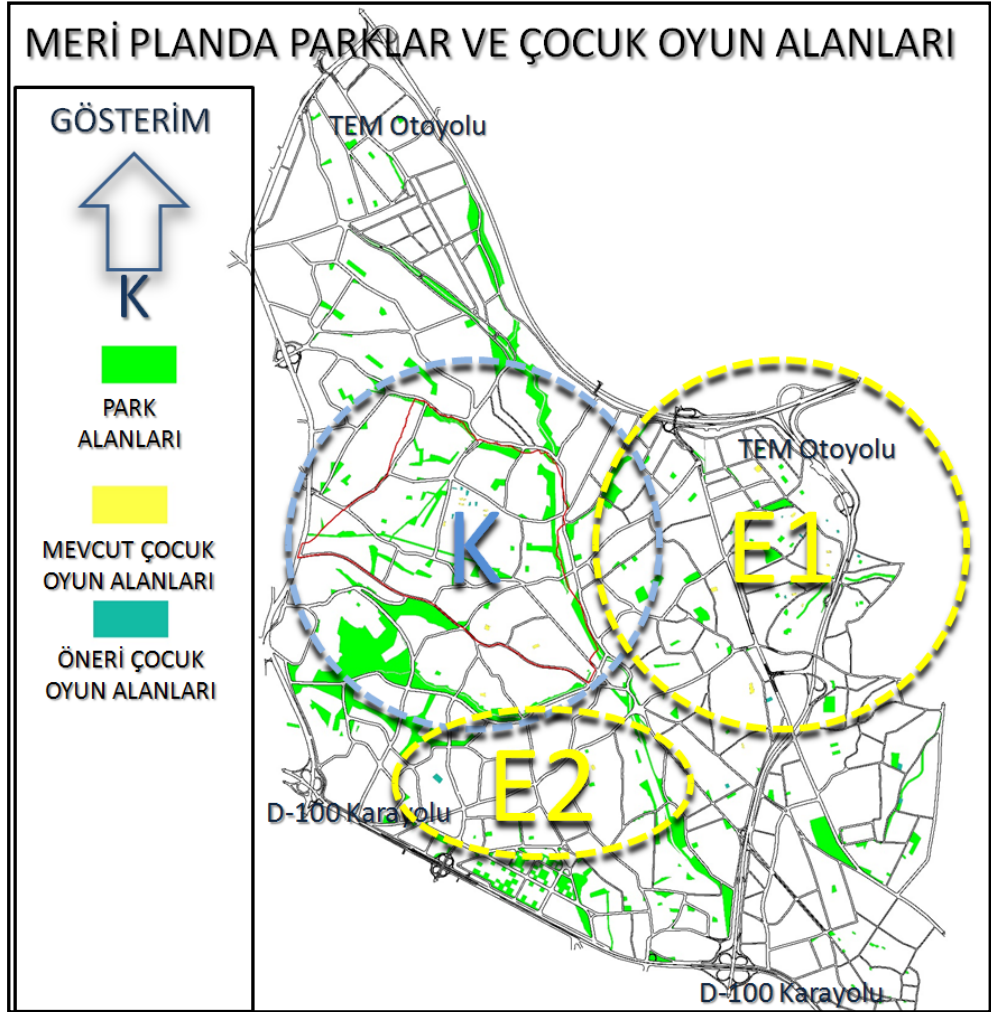
Kaynak: Plan verileri kullanılarak Mustafa Sait AK tarafından düzenlenmiştir.

Esenyurt meri planlarında "Kapalı ve Açık Spor Alanları" lejantı ile ifade edilen spor alanlarının kullanım türü belirtilmemiştir. Esenyurt'ta 16 adet spor alanı planlandığı, bunlardan 10 adetinin mevcutta var olduğu, 6 adetinin ise proje aşamasında olduğu tespit edilmiştir.

Meri planlarda spor alanları ile ilgili, futbol, basketbol, voleybol, tenis, yüzme, atletizm, buz pateni vb. gibi spor faaliyetlerini ihtiva eden açık ve kapalı tesis alanları olabileceği belirtilmektedir. Esenyurt'ta 13,5 ha alan olarak planlanan spor alanları kişi başı 0,25 m² düşmekte olup plan yapım standartlarının çok altındadır. Tablo 4.20'de görüldüğü gibi Esenyurt İlçesi'nde 9410 m² kapalı spor alanı, 31625 m² açık spor alanı, 39540 m² stadyum olup 54660 m² spor alanı proje aşamasındadır.

Esenyurt İlçesi Parklar ve Çocuk Oyun Alanları:

Şekil 4.31: Esenyurt meri planlarda parklar ve çocuk oyun alanları

Kaynak: İBB Coğrafi Sistemleri verileri kullanılarak Mustafa Sait AK tarafından düzenlenmiştir.

Şekil 4.31’de Esenyurt ilçesinde meri planlarda yer alan parklar ve çocuk oyun alanları görülmektedir. Çocuk oyun alanları mevcut ve öneri olarak tespit edilip Tablo 4.21’de alan büyüklükleri ile beraber gösterilmektedir.

Tablo 4.21: Esenyurt meri planlarında çocuk oyun alanları

ESENYURT ÇOCUK OYUN ALANLARI			
	NO	ALAN(m²)	M-Ö (MEVCUT-ÖNERİ)
K BÖLGESİ (KIRAÇ)	1	700	Ö
	2	730	Ö
	3	975	Ö
	4	980	M
	5	735	M
	6	650	Ö
	7	730	Ö
	8	625	M
	9	530	M
	10	550	M
	11	740	M
	12	2120	Ö
	13	1610	M
	K14	1990	M
	K15	880	M
E2 BÖLGESİ	14	1400	M
	15	4880	Ö
	16	1400	M
E1 BÖLGESİ	17	1350	Ö
	18	790	M
	19	2100	Ö
	20	3720	M
	21	2250	M
	22	1975	Ö
	23	2505	Ö
	24	2690	M
	25	610	M
	26	890	M
	27	560	Ö
	28	555	M
	29	780	M
	30	750	Ö
	31	970	Ö
	32	610	Ö
	33	780	Ö
	34	1230	M
	35	300	Ö
	36	600	Ö
	37	390	Ö
	38	3670	M
	39	420	Ö

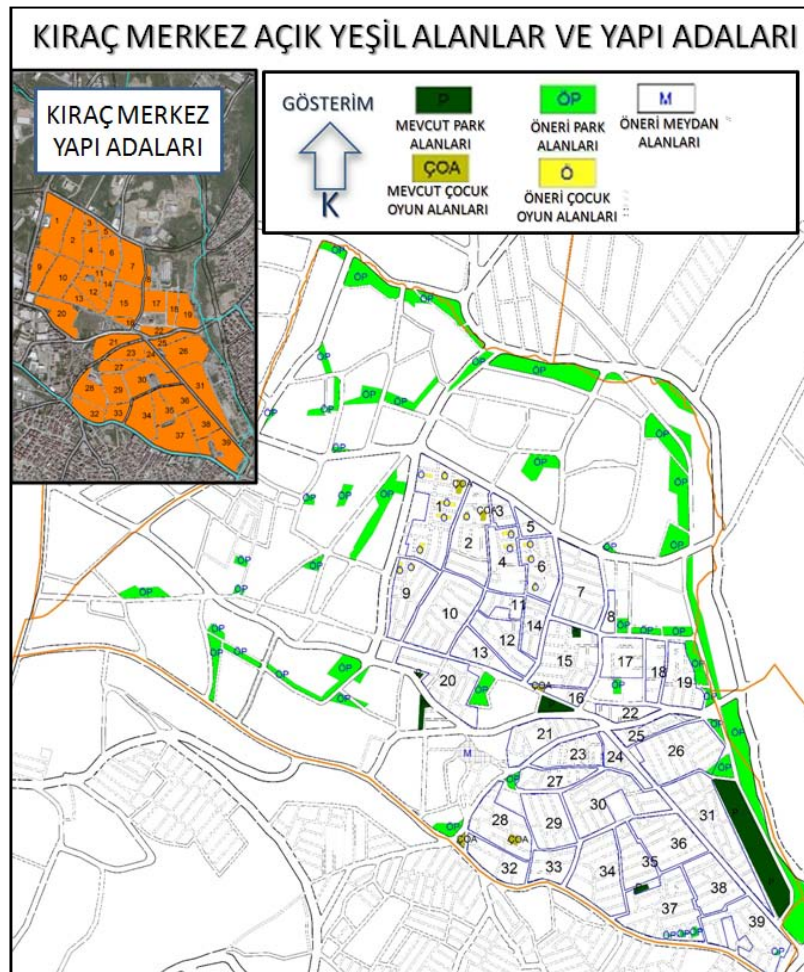
Kaynak: Plan verileri kullanılarak Mustafa Sait AK tarafından düzenlenmiştir.

Şekil 4.31’de yer alan ve Tablo 4.21’deki çocuk oyun alanlarının "K" (Kıraç) bölgesinde mevcutta 8640 m², öneri 5905 m², "E2" bölgesinde mevcutta 4880 m², öneri 2800 m², "E1" bölgesinde ise mevcutta 17185 m², öneri 13310 m² olduğu Esenyurt toplamında ise mevcutta 30705 m², öneri 22015 m², toplamda ise 52720 m² çocun oyun alanı planlandığı görülmektedir.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın hazırladığı Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelik'te kişi başı 10 m² olarak belirlenen yeşil alanın; 1,5 m² si çocuk oyun alanı olarak belirlenmiştir. Ancak, Esenyurt meri planlarda kişi başı 0,1 m² çocuk oyun alanı düştüğü ve bu oranın mevzuatta yer alan standartların çok altında kaldığı görülmektedir.

Kıraç Merkez Açık ve Yeşil Alanlar:

Şekil 4.32: Kıraç Merkez açık ve yeşil alanlar

Kaynak: İBB Coğrafi Sistemleri verileri kullanılarak Mustafa Sait AK tarafından düzenlenmiştir.

Şekil 4.32’de Kıraç'ta yer alan açık ve yeşil alanların yapı adaları ile olan ilişkisi ve mevcut-öneri park alanları, öneri meydan alanı, öneri-mevcut çocuk oyun alanları bulunmaktadır.

Kıraç'ta konut yapı adalarından ziyade sanayi adalarına kullanıcı-hizmet ilişkisi kurulmamış park alanlarının planlandığı görülmektedir. Kıraç'ta sanayi alanlarında mevcutta park yer almadığı, fakat planlarda toplam 193.480 m² alana sahip 33 adet park önerildiği, konut adalarında ise toplam 54.480 m² alana sahip 6 adet mevcut park bulunduğu ve toplam 96.837 m² alana sahip 13 adet park önerildiği tespit edilmiştir. Kıraç Yerleşmesi'nde; 54.480 m² mevcut, 290.317 m² öneri olmak üzere toplamda 344.797 m² park alanı planlandığı görülmektedir. Mevcutta kişi başı 0,83 m² park alanı düşmekte iken önerilerle beraber toplamda kişi başı 5,3 m² park alanı düştüğü görülmektedir.

Tablo 4.22: Kıraç Merkez konut adaları-nüfus ilişkisi

KIRAÇ MERKEZ ADA BİLGİLERİ			
ADA NO	ALAN BİLGİLERİ	MEVCUT NÜFUS YOĞ. (Nüfus:65209)TUİK2013	ÇOCUK OYUN ALANLARI (m ²)
1	54897	3234	6500
2	41696	2418	1380
3	7912	459	-
4	28344	1643	1155
5	6607	383	-
6	26361	1529	1290
7	43813	2541	-
8	5412	313	-
9	30914	1793	3730
10	50313	2968	-
11	10601	615	-
12	25434	1475	-
13	17270	1022	-
14	15730	912	-
15	46368	2689	-
16	6628	384	880
17	22498	1305	-
18	14714	853	-
19	25981	1506	-
20	41701	2418	-
21	29739	1724	-
22	10985	637	-
23	22217	1288	-
24	11854	687	-
25	13549	786	-
26	50619	2986	-
27	18429	1068	-

Tablo 4.23: Meri planlarda Kır a  Merkez  ocuk oyun alanları

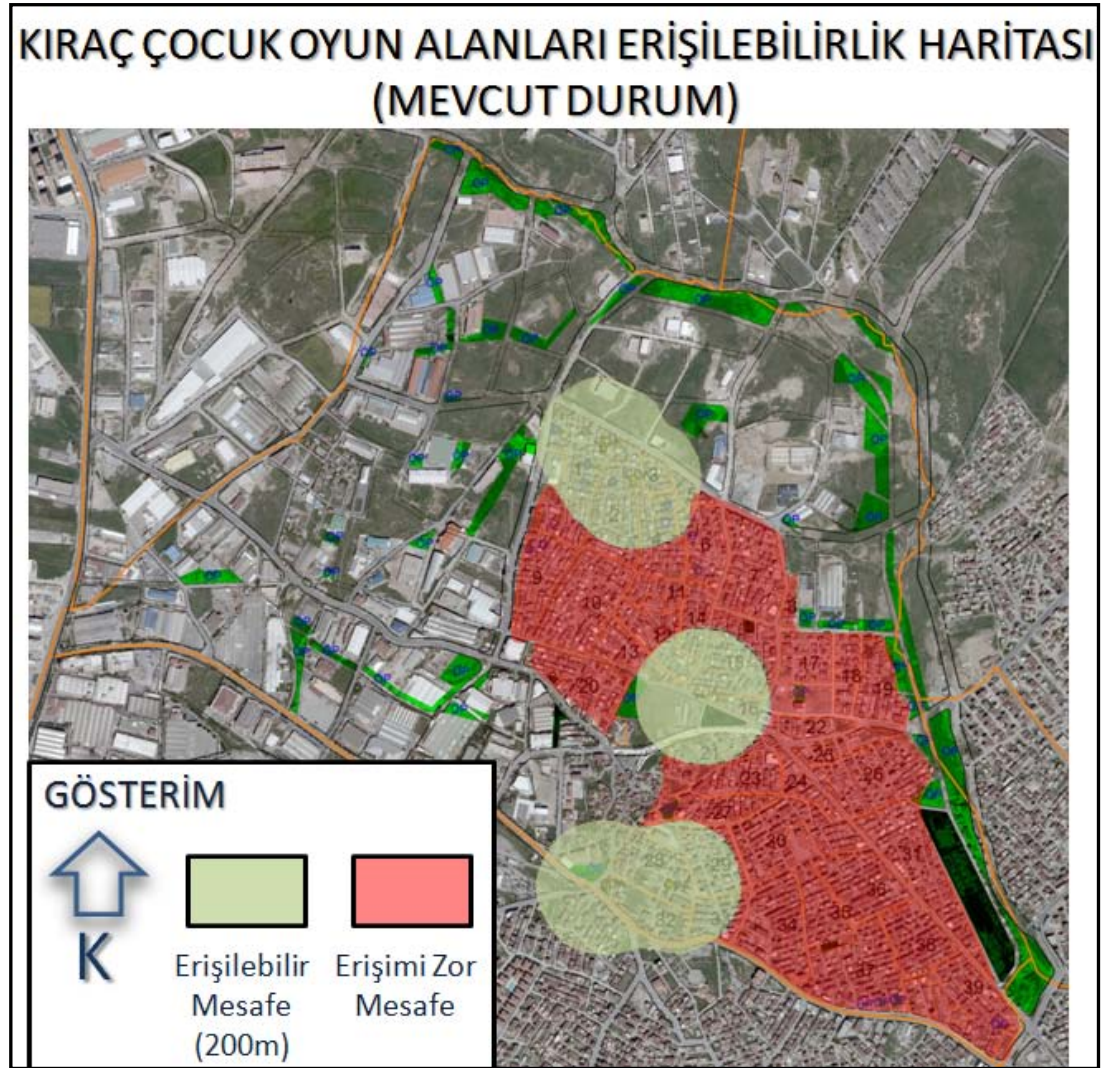
KIRAÇ ÇOCUK OYUN ALANLARI			
	NO	ALAN(m²)	M-� (MEVCUT-ÖNERİ)
KIRAÇ	1	700	�
	2	730	�
	3	975	�
	4	980	M
	5	735	M
	6	650	�
	7	730	�
	8	625	M
	9	530	M
	10	550	M
	11	740	M
	12	2120	�
	13	1610	M
	K14	1990	M
	K15	880	M

Kaynak: Plan verileri kullanılarak Mustafa Sait AK tarafından düzenlenmiştir.

Şekil 4.33'de ve Tablo 4.23'de Kır a 'ta planlanan  ocuk oyun alanları ele alınmaktadır. "K" (Kır a ) bölgesinde mevcutta 8640 m², öneri 5905 m² toplamda ise 14545 m²  ocuk oyun alanı planlanmış olup Kır a 'ta kişi başı 0.22 m²  ocuk oyun alanı düştüğü tespit edilmiştir.  evre ve Şehircilik Bakanlığı'nın hazırladığı Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmeliğe göre kişi başı 1.5 m²  ocuk oyun alanı planlanması gerekirken, Kır a 'ta kişi başı 0,22 m²  ocuk oyun alanı ile bu oranın çok altında kaldığı görülmektedir.

 ocuk oyun alanları erişilebilirlik y n  ile ele alındığında ise  ocuk oyun alanının büyüklüğüne göre belirlenen erişim mesafeleri dikkate alınmış ve erişilebilir mesafe 200 olarak kabul edilmiştir.

Şekil 4.34: Kıraç mevcut çocuk oyun alanlarının erişilebilirlik haritası

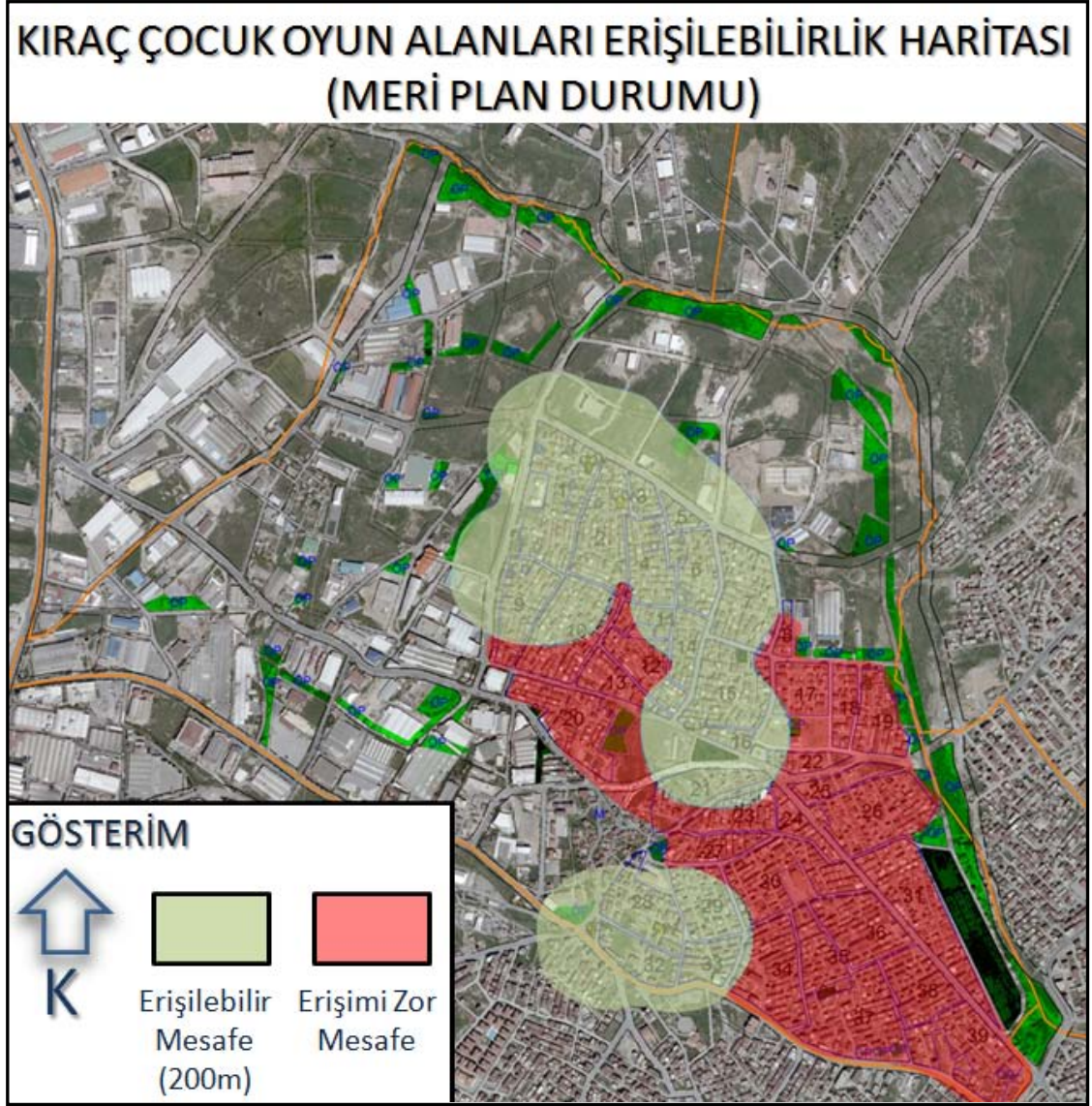

Kaynak: İBB Coğrafi Sistemleri verileri kullanılarak Mustafa Sait AK tarafından düzenlenmiştir.

Şekil 4.34'e bakıldığında, Kıraç'ta mevcutta bulunan 8640 m² çocuk oyun alanının erişilebilir mesafeleri gösterilmektedir. Şekil 4.34'de yeşil renkle, çocuk oyun alanlarına 200 m. erişim mesafesinde bulunan alanlar, kırmızı renkle 200 m. erişim mesafesinden daha uzak erişimi zor mesafe belirtilmektedir. Kıraç'ta yer alan 138 ha büyüklüğündeki konut adalarında, 98 ha alan kırmızı renkli erişimi zor mesafede yer alırken 40 ha alan yeşil renkli erişilebilir mesafede yer almaktadır. Dolayısıyla çocuk oyun alanlarının yetersiz olduğu Kıraç'ta, erişilebilir mesafenin de problemlili olduğu ve kullanıcı kitlesi olan çocukların yeterli derecede oyun alanlarından faydalanamadığı anlaşılmaktadır.

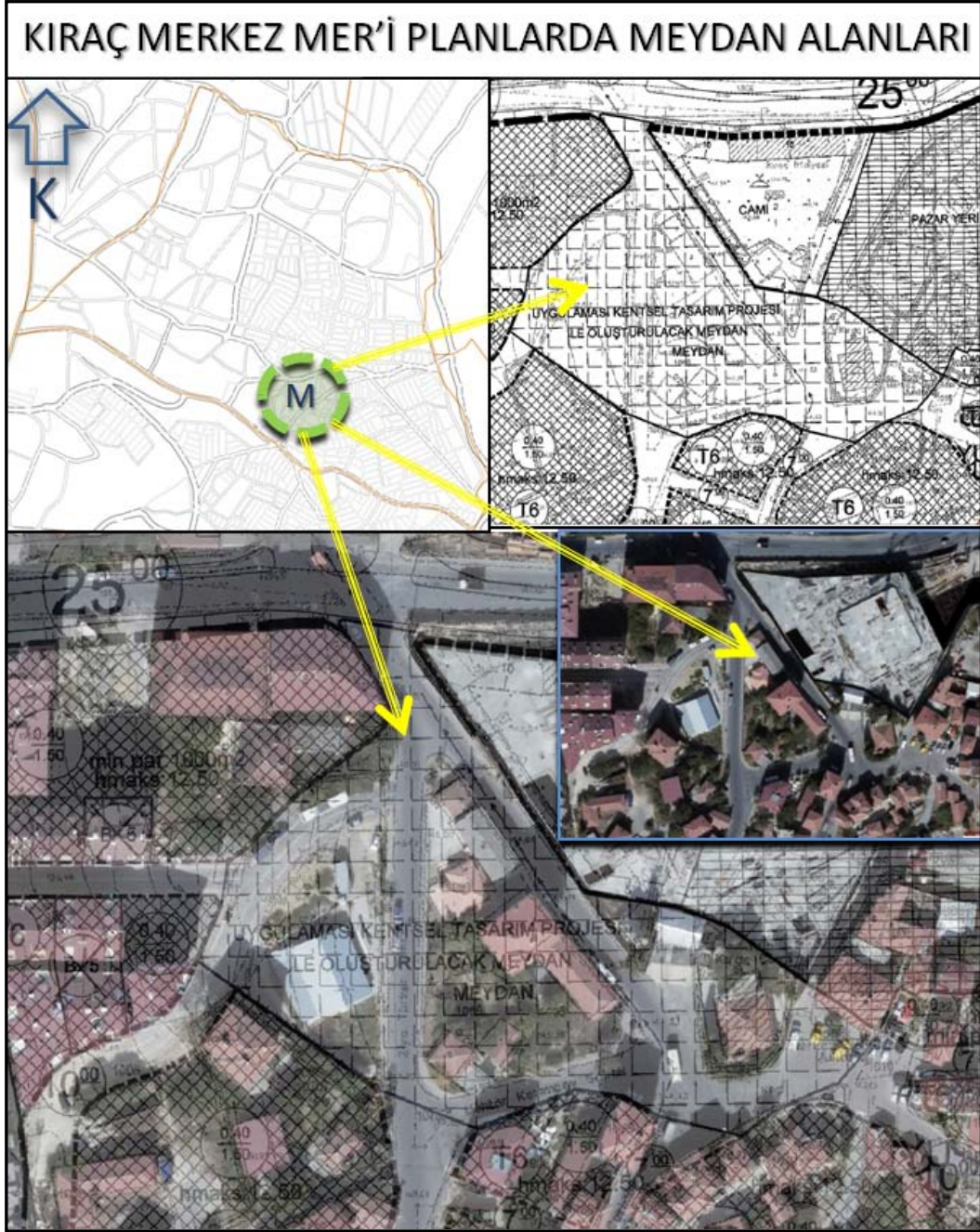
Şekil 4.35: Kıraç'ta planlanan çocuk oyun alanlarının erişilebilirlik haritası

Kaynak: İBB Coğrafi Sistemleri verileri kullanılarak Mustafa Sait AK tarafından düzenlenmiştir.

Şekil 4.35’de ise Kıraç’ta planlanan toplam 14545 m² çocuk oyun alanı ele alınmakta ve erişilebilir mesafeler gösterilmektedir. Şekil 4.35’de Kıraç’ta yer alan 138 ha büyüklüğündeki konut adalarında; 85 ha büyüklüğündeki kırmızı renkli alan erişimi zor mesafede, 53 ha büyüklüğündeki yeşil renkli alan erişilebilir mesafede yer almaktadır. Sonuç olarak planlarda öngörülen çocuk oyun alanlarında bile Kıraç’taki çocukların yeterli derecede faydalanamayacağı anlaşılmaktadır.

Şekil 4.36: Kırac Merkez meydan alanları

Kaynak: İBB Coğrafi Sistemleri verileri kullanılarak Mustafa Sait AK tarafından düzenlenmiştir.

Kırac yerleşmesinde 8200 m² büyüklüğünde 1 adet meydan alanının planlandığı ve proje aşamasında olduğu görülmektedir. Şekil 4.36'da yer alan söz konusu meydan alanına bakıldığında; proje alanı üzerinde 8 adet yapının bulunduğu ve kent içi yolların var olduğu görülmektedir. Meydan projesi olarak planlanan bölgenin sınırlarında; pazar, dini tesis, ticaret fonksiyonlarının planlandığı ancak halihazırda ticaret fonksiyonu ve

pazar alanı önerilen bölgede konutların bulunduğu tespit edilerek projenin uygulanma ihtimalinin düşük olduğu anlaşılmaktadır. Bunun yanısıra, meydan planlama kriterlerinde yer alan; kullanıcı-meydan ilişkisinin kurulmadığı, kimlik ve yer duygusunun oluşturulmadığı ve fiziksel olarak iyi tanımlanmadığı görülmektedir. Kentsel doku içindeki diğer meydan ve sokaklarla ilişkisi ve bu mekânlar içindeki yaya arterinin sürükleyiciliğinin olmadığı, kolay erişilebilir olması ve farklı kesimlerden ve yaş gruplarından kullanıcıları çekebilecek işlevsel çeşitliliği içermesi bakımından yetersiz olduğu tespit edilmiş olup başarılı bir meydan planlamasının yapılmadığı dikkat çekmektedir.

Yaşam Kalitesi Açısından Değerlendirilmesi:

Yaşam kalitesi bileşenlerinden fiziksel çevre kalitesi içinde önemli bir yere sahip olan kentsel açık ve yeşil alanlar, kentlerin sağlıklı gelişmesi açısından büyük önem taşımaktadırlar. Kentler açısından açık ve yeşil alanlar; rekreasyon, ekoloji ve arazi organizasyonuna yönelik birçok fonksiyona sahiptir. Rekreasyon fonksiyonu ile sportif ve eğlence ile ilgili faaliyetlere, ekolojik fonksiyon ile kent içerisinde hava akımlarına ve yeşil fonksiyonlarına imkan tanınmaktadır. Ayrıca yeşil alanlar, kirlenen kentin havası içindeki zararlı gazları temizleyerek kente ışık ve hava sağlamakta, bunun yanısıra kentlerin formal yapılı binalarla meydana getirdiği katı kalıbı yumuşatarak kente organik bir karakter kazandırmaktadırlar.

Açık ve yeşil alanlar, insan ile doğa arasında bozulan ilişkiyi dengelemekte ve kentsel yaşam kalitesinin arttırılmasını sağlamaktadır. Bundan dolayı gelişmiş ülkelerde açık ve yeşil alanların yeterli düzeyde varlığı medeniyetin ve yaşam kalitesinin de bir göstergesi olarak kabul edilmektedir.

Bu bağlamda İstanbul Metropolitan Alanı'nın Batı Yakası'nda yer alan Esenyurt Kıraç yerleşmesi ele alınarak açık ve yeşil alanlar yaşam kalitesi kapsamında değerlendirilmektedir.

Esenyurt Kıraç yerleşmesi eski ve meri plan kararlarında açık ve yeşil alanlar incelenerek mevcut-öneri durumları ortaya konulmaktadır. Bu kapsamda yapılan çalışmalarda Kıraç'ta mevcut parkların kişi başı 0,83 m² olduğu, toplam planlanan park alanlarının ise kişi başı 5,3 m² düştüğü görülmektedir. Çocuk oyun alanlarının ise mevcutta kişi başı 0,13 m² düştüğü, toplamda ise kişi başı 0,22 m² düştüğü

görülmektedir. Kıraç Yerleşmesi'nde spor alanlarının ise hiç planlanmadığı tespit edilmiştir.

Kıraç'ta mevcutta bulunan açık ve yeşil alanların kişi başı 0,96 m² düştüğü, öneri alanlarla beraber toplam planlanan alanların ise kişi başı 5,52 m² düştüğü görülmektedir. Bu oranın hem ülkemizdeki hem de dünyadaki açık ve yeşil alan standartlarının çok altında olduğu anlaşılmaktadır. Açık ve yeşil alan oranlarının yetersiz seviyede olması, yaşam kalitesini azaltıcı yönde etkiye sahiptir.

Park alanlarında yer seçim kararları incelendiğinde ise; kullanıcı-hizmet ilişkisinin kurulmadığı, erişilebilirlik mesafesinin dikkate alınmadığı, yeşil kuşak sisteminin varolmadığı, konut alanlarından uzak sanayi alanlarına paracıl bir şekilde planlandığı görülmektedir. Dolayısıyla bu park alanlarının uygulanma ihtimalinin çok düşük olduğu, uygulansa bile kullanıcıya hizmet etmeyeceği anlaşılmaktadır. Bu durumun en büyük göstergesi, 1995 yılında planlanmış olan nazım imar planı üzerinden yaklaşık 20 yıl gibi bir süre geçmiş olmasına rağmen park alanlarının halen uygulanmamış olmasıdır.

Bimtaş tarafından 2006 yılında İstanbul Metropoliteni Alanı'nın Batı Yakası'nda bulunan ilk kademe belediyelerine yönelik yaşam kalitesi memnuniyet anketi hazırlandığı görülmektedir. Bu anketler doğrultusunda hazırlanan, Tablo EK A.1'deki anketlerde; Kıraç'ın ortalama memnuniyet derecesinin ankette yer alan 29 adet ilk kademe belediyesindeki memnuniyet ortalamasının altında kaldığı, Tablo EK A.2'deki anketlerde; Semtlerdeki park ve çocuk oyun alanlarından memnuniyet derecesinde ise Kıraç'ın son sırada yer aldığı, Tablo EK A.3'deki anketlerde ise Kıraç'ta en fazla eksikliği duyulan alanlar arasında yüzde 57 oranla park ve çocuk oyun alanlarının ilk sırada olduğu görülmektedir.

Yetkililerden alınan bilgilere göre, Esenyurt'taki diğer mahallelere göre Kıraç Merkez Mahallesi'nde, suç oranlarının, madde bağımlılığının ve aile içi şiddetin daha fazla olduğu belirtilmektedir. Sosyolojik olarak bu problemler üzerinde, direkt veya dolaylı olarak yaşam kalitesi standartlarının yetersiz olmasının etkisi bulunmaktadır.

Sonuç olarak Esenyurt Kıraç yerleşmesinde, kentsel açık ve yeşil alanların yetersiz oranda olmasının yaşam kalitesi üzerine olumsuz etkisi olduğu gözlemlenmektedir.

4.6 BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ

Dördüncü Bölümde, Esenyurt Kıraç yerleşmesinin İstanbul Metropolitan Alan Batı Yakası'nda E-5 Karayolu ve TEM Otoyolu arasında, Atatürk Havalimanı'na 12 km. ve Ambarlı Limanı'na 5 km. mesafede bir bölgede konumlandığı belirtilmekte ve bu bölge ele alınmaktadır. Özellikle 1990'lı yıllara kadar küçük bir kasaba olan ve 1990 yılı nüfusu 3872 olan Kıraç Yerleşmesi, sahip olduğu ulaşım imkanları, topoğrafya ve zeminin müsait olması gibi avantajların yanısıra, yerel ve bölgesel planlama kararları ile de sanayi sektörünün yer seçiminde önemli bir alternatif olmuştur. Sanayi sektörünün bölgede gelişmesi ile beraber Kıraç, hızla göç almaya başlamış ve bölge bazında nüfusu 2000 yılında 28810 kişi, 2013 yılında ise 97047 kişi olmuştur.

İlk olarak 1994 yılında belediye olan Kıraç, 10 Temmuz 2004 tarihinde kabul edilen 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Yasası ile birlikte ilk kademe belediyesi olmuş ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne bağlanmış, 2008 yılında ise kabul edilen 5747 sayılı yasaya göre İlçe statüsüne yükseltelen Esenyurt sınırlarına dahil edilmiştir. İdari olarak yapılan düzenlemelerin yanında arazi kullanımını etkileyen bölgesel ve yerel kararlar incelenmiştir. Bu kapsamda ele alınan 15.11.1995 tasdik tarihli 1/50.000 ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı'nda, Kıraç Yerleşmesi etrafının karayolları ulaşım ağları ile çevrilerek konut ve sanayi fonksiyonları olarak planlandığı, 15.06.2009 tasdikli 1/100.000 ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı'nda da sanayi alanlarının ağırlıkta olduğu ve güçlü ulaşım bağlantılarının planlandığı, bölgeye yönelik yatırımın teşvik edildiği görülmektedir.

Yerel planlama kararları bazında ise, Kıraç'ta ilk hazırlanan planın 11.10.1995 tasdik tarihli Kıraç Belediyesi Nazım İmar Planı olduğu ve bu planın hazırlanmasından sonra bölgede imar uygulamalarının yapılarak hızlı bir şekilde yapılaşmaya başladığı, nüfus yoğunluğunun hızlı bir şekilde arttığı tespit edilmiştir.

Kıraç'ta 1995 tasdikli nazım imar planı ile başlayan planlama süreci; 2008, 2009 ve yürürlükte olan 2013 planları ile devam edegelmiştir. Bu planlarda kentsel donatı alanlarının plan yönetmelik standartların çok altında kaldığı, 1995 tasdikli plandan sonra ki planlarda da; kazanılan imar hakları, müktesep haklar, belediyelerin yoğunluğu arttırma istekleri, mahkeme süreçleri gibi çeşitli sebeplerden dolayı kentsel donatı

eksikliğinin giderilememesi sonucunda yaşam kalitesinin olumsuz yönde etkilendiği görülmüştür.

Plan donatı standartları ele alındığında; plan yapım yönetmeliğine göre 35.5 m² olması gereken donatı oranının, 2008 planında kişi başi 14.53 m², 2009 planında kişi başi 12.62 m², 2013 planında ise kişi başi 8.89 m² olarak planlandığı ve donatı oranlarının devamlı düştüğü görülmüştür. Kentsel donatı alanlarının bu kadar az planlanması kentsel yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilemiştir.

Kentsel donatılar ierisinde yer alan kentsel aık ve yeşil alanlara yönelik yapılan incelemelerde; Kırա'ta, hi spor alanlarının yer almadığı, aık ve yeşil alanların mevcutta kişi başi 0,96 m², planlarda öngörülen toplamda ise 5,52 m² planlandığı ve bu oranın hem ülkemizdeki hem de dünyadaki aık ve yeşil alan planlama standartlarının ok altında olduğu tespit edilmiştir. Kentsel aık ve yeşil alanların alansal verilerinin ortaya konulmasından sonra mevcut park alanları yaşam kalitesine etkisi yönünden incelenmiş, bu kapsamda yer seim kararları, erişilebilirlik, kullanıcı-hizmet ilişkisi, alan-lek ilişkisi incelenmiş ve yaşam kalitesini azaltıcı yönde etkisi tespit edilmiştir.

Yapılmış olan anketlerde ise insanların en ok eksikliğini duyduğu alanların, parklar ve ocuk oyun alanları olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca mevcutta yer alan ocuk oyun alanları ve parklarının yetersiz oranda olmasından dolayı sosyolojik ve psikolojik olumsuz vakaların yaşandığı görülmüştür.

Sonuç itibariyle Esenyurt Kırա'ın hızlı ve kontrolsüz büyümesi ile kentsel aık ve yeşil alanların standartların altında kaldığı ve bunun neticesinde yaşam kalitesinin olumsuz yönde etkilendiği görülmüştür.

5. SONUÇ

Yaşam kalitesi kavramı her geçen gün önem kazanmakta ve insanların yaşadıkları kentlerde kalite aramasının ayrıcalık değil bir hak olduğu uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından benimsenmektedir. Bu kapsamda birçok çalışma yapılarak yaşam kalitesi göstergeleri belirlenmiş ve yerleşmelerde yaşam kalitesini arttırmaya yönelik standartlar saptanmıştır. Yaşam kalitesi bileşenleri olarak fiziksel çevre dinamiklerine yönelik çeşitli göstergeler ve standartlar kabul edilmiştir. Örneğin; kentsel yeşil alanlar, Avrupa ve Amerika'da ortalama kişi başı 40 m² olarak belirlenmiş, Ülkemizde ise 1999 yılında yapılan son yasal düzenleme ile kişi başı 10 m² olarak belirlenmiştir.

Açık alanlar, meydanlar ise Ortaçağ yerleşmelerinden itibaren toplanma-ortak etkinlik alanı olarak kentsel yaşamın en önemli öğelerinden biridir. Meydanlar, tarihsel gelişme sürecinde dönemlerinin sosyal, ekonomik ve yönetsel durumunu yansıtan, kentlerin en önemli kamusal alanlarından biri olup insanların sosyal ve beşeri aktivitelerine olanak sağlamakta ve yaşam kalitesini yükseltmektedir.

Günümüzde yaşam kalitesinin oluşturulmasında kentsel açık ve yeşil alanların uygulama araçları imar planlarıdır. Ülkemiz imar mevzuatında Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelik'te "kişi ve aile mutluluğu ile toplum hayatını etkileyen fiziksel çevreyi sağlıklı bir yapıya kavuşturmak" temel hedeflerden biri olarak belirlenmiştir. Yerleşmelerin şekillenmesinde önemli bir role sahip olan imar planları ile plan projeksiyon nüfusu hesap edilmekte ve yönetmelik standartlarına göre açık ve yeşil alanlar belirlenmektedir.

Sağlıklı yaşanabilir bir fiziksel çevrenin hedeflendiği imar mevzuatında, açık alanlara dair herhangi bir standart ortaya konulmazken, yeşil alanlar ile ilgili kişi başı 10 m² ayrılması hedeflenmiştir. İmar mevzuatı dahilinde yeşil alan standartlarında çocuk oyun alanından kent parkına uzana bir kademelenme yapılmasına rağmen, kademelenme içinde yer alan mahalle, semt ve kent parklarının hangi özellikleri taşıması gerektiği belirtilmemiştir. Mevzuat dahilinde kişi başı 3 m² planlanması öngörülen spor alanlarında da, spor alanlarının türü ve aktivitenin çeşiti net olarak tanımlanmamıştır.

Dolayısıyla, açık ve yeşil alanların uygulama aracı olan imar planları ile yönetmelik standartları belirlenmiş olsa bile kullanıcıya hizmet etmeyen, erişilebilir düzeyi yetersiz ve yeşil alan kademelenmesinin yer almadığı alanlar planlanabilmektedir. Oysa ki bu durumun sağlıklı fiziksel çevreler oluşturarak kişi mutluluğunu arttırmayı amaçlayan imar mevzuatı ile çeliştiği ve yaşam kalitesine gerekli olumlu etkiyi sağlayamayacağı anlaşılmaktadır.

Bu çalışmada açık ve yeşil alanların değerlendirilmesi kapsamında ele alınan Esenyurt-Kıraç Yerleşmesi, İstanbul Metropolitan Alanı'nın Batı Yakası'nda yer almakta olup ulaşılabilirliğin yüksek düzeyde olduğu bir noktadadır. Esenyurt-Kıraç Yerleşmesi'nde arazi kullanım dağılımı, bölgesel ve yerel plan kararları, demografik yapı gibi ölçütler incelenmiş, kentsel açık ve yeşil alanlar; mevcut durumları, planlardaki konumları, erişilebilirlik düzeyleri, kullanıcı ilişkileri ve yaşam kalitesi göstergeleri bağlamında tartışılmıştır.

Kıraç Yerleşmesi 1990'lı yıllardan itibaren gelişmeye başlamış, bölgenin idari, ekonomik, demografik ve fiziksel yapısında ciddi boyutta değişimler meydana gelmiştir.

İdari yapılanma sürecinde, 1990'lı yıllara kadar küçük bir kasaba olan Kıraç Yerleşmesi, 1991 yılında Esenyurt İlk Kademe Belediyesi mücavir alan sınırlarına alınmış, 1994 yılında ise yapılan düzenlemeyle ilk kademe belediyesi olmuş, 2004 yılında 5216 sayılı Yasa ile İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne bağlanmış ve 815 sayılı İ.B.B. Meclis Kararı ile sınırları değişmiş, 2008 yılında 5747 sayılı Yasa ile ilçe olarak düzenlenen Esenyurt Belediyesi'ne dahil edilmiştir.

İdari düzenlemelerle ilişkili olarak 1995, 2008, 2009 ve meriyette olan 2013 yıllarında imar planları hazırlanmış ve yerleşmenin gelişmesine yönelik kararlar alınmıştır. Özellikle 1995 tasdikli Kıraç Belediyesi Nazım İmar Planı'ndan sonra bölgenin hızla gelişmeye başladığı görülmüştür. 2025 ha alana yönelik hazırlanan 1995 tasdikli plan kararlarında; arazi kullanımının yüzde 35'i konut, yüzde 25'i sanayi, yüzde 10'u açık ve yeşil alan olarak planlanmıştır. İmarlı olarak sanayi ve konut yapı adalarının planlanması ve bölgenin ulaşılabilirlik düzeyinin yüksek olması dolayısıyla yatırımcı bu alanlara yönelmiştir. Günümüzde 500'den fazla sanayi tesislerinin bulunduğu Kıraç'ta,

sanayi sektörünün gelişmesi ile beraber istihdam imkanları artmış ve sonuç olarak bölge hızla göç almaya başlamıştır.

İdari ve planlama süreçleri ile birlikte demografik yapı incelendiğinde; 1990 yılında 3872 nüfusa sahip Kıraç Yerleşmesi'nin, 2000 yılında yüzde 644 artışla 28.810'a, 2007 yılında yüzde 93 artışla 55.611'e, 2011 yılında yüzde 34 artışla 74.527'ye, 2013 yılında ise yüzde 30'luk artışla 97.047 nüfusa ulaştığı görülmüştür. Nüfusun 20 yıl gibi bir sürede yaklaşık 28 kat artması bile bölgede ne kadar hızlı nüfus artışı yaşandığının bir göstergesidir. Ancak Kıraç Yerleşmesi hızlı ve kontrolsüz büyüme sonucu, kentsel mekanda donatı alanları yetersiz hale gelmiş, dolayısıyla yaşam kalitesi standartları oldukça düşmüştür.

Kıraç Yerleşmesi'nde, açık ve yeşil alanlara dair plan kararları incelendiğinde; 1995 tasdikli Kıraç Belediyesi Nazım İmar Planı arazi kullanımında yüzde 10,7 oranında, 2008 tasdikli Kıraç 1.Etap Nazım İmar Planı'nda kişi başı 9,02 m², 2009 tasdikli Kıraç 1.Etap Revizyon Nazım İmar Planı'nda 8,41 m², 2013 tasdikli Esenyurt TEM Güneyi Nazım İmar Planı'nda ise kişi başı 5,6 m² açık ve yeşil alan planlandığı görülmüştür. Planlarda öngörülen açık ve yeşil alan oranlarının, plan yapım yönetmeliğinde belirlenen 10 m² kişi başı yeşil alan standartının altında kaldığı ve yeni yapılan her planda bu oranın gittikçe düştüğü görülmektedir.

Kıraç Yerleşmesi'ne ait planlarda spor alanlarının yer almadığı, 8200 m² büyüklüğünde 1 adet meydan projesinin planlandığı, açık ve yeşil alanların mevcutta kişi başı 0,96 m², planlarda ise 5,52 m² olduğu tespit edilmiştir. Kıraç'ta parkların; sanayi ve konut yapı adaları içerisinde, çocuk oyun alanlarının ise sadece konut yapı adaları içinde planlandığı görülmektedir.

Kıraç'ta park alanlarının, konut yapı adalarından ziyade kullanıcı-hizmet ilişkisi kurulmadan sanayi adalarında planlandığı görülmüştür. Sanayi alanlarında ise mevcutta parkların yer almadığı, ancak planlarda toplam 193.480 m² alana sahip 33 adet park alanının önerildiği, konut adalarında ise toplam 54.480 m² alana sahip 6 adet mevcut park bulunduğu, toplam 96.837 m² alana sahip 13 adet öneri park alanı önerildiği, Kıraç toplamında ise 54.480 m² mevcut, 290.317 m² öneri olmak üzere toplam 344.797 m² park alanı planlandığı tespit edilmiştir. Mevcutta kişi başı 0,83 m² park alanı, önerilerle beraber toplamda ise kişi başı 5,3 m² park alanı planlandığı görülmüştür.

Kıraç'ta konut yapı adaları içinde mevcut 8640 m², öneri 5905 m², toplam ise 14545 m² çocuk oyun alanı planlanıldığı, kişi başı 0.22 m² çocuk oyun alanı düştüğü görülmüştür. Halbuki imar mevzuatı Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelik standartlarına göre kişi başı 1.5 m² çocuk oyun alanı planlanması gerekirken kişi başı 0.22 m² ile bu oranın çok altında kaldığı tespit edilmiştir.

Çocuk oyun alanları standartlarında etkili hizmet alanı ve erişilebilir mesafe, alanın büyüklüğüne bağlı olarak 200 ve 600 metre arasında değişmektedir. Standartlara göre Kıraç'ta yer alan çocuk oyun alanları, alan büyüklüğüne bağlı olarak 200 metre erişilebilir mesafe kapsamında ele alınmış, 138 ha büyüklüğündeki konut alanlarından, 40 ha alan erişilebilir mesafe içinde, 98 ha alan ise etkili hizmet alanı dışında yer almıştır. Erişilebilir mesafe içinde yer alan çocuk oyun alanlarının ise kişi başı 1.5 m² çocuk oyun alanı standartının altında kaldığı tespit edilmiştir.

Bimtaş tarafından 2006 yılında İstanbul Metropoliteni Alanı'nın Batı Yakası'nda bulunan ilk kademe belediyelerine yönelik yaşam kalitesi memnuniyet anketi hazırlanmıştır. Bu anketlere bakıldığında, Kıraç'taki ortalama memnuniyet derecesinin 29 adet ilk kademe belediyesinin memnuniyet ortalamasının altında kaldığı, Semtlerdeki park ve çocuk oyun alanlarından memnuniyet derecesinde ise Kıraç'ın son sırada yer aldığı, Kıraç'ta en fazla eksikliği duyulan alanlar arasında ise yüzde 57 oranla park ve çocuk oyun alanlarının ilk sırada olduğu görülmüştür.

Bilimsel ve akademik çalışmalarda, açık ve yeşil alanların yetersiz olmasının yaşam kalitesine olumsuz yönde etkilerinin olduğu tespit edilmiştir. Bunlardan bazıları; kentten soyutlanma ve dışlanma hissi, hava kirliliği ve insan sağlığına olumsuz etkisi, kent estetiği yönünden olumsuz etkisi, ruhsal yönden etkisi, suç oranlarını arttırıcı etkisi olarak sıralanmaktadır. Adli ve güvenlik kurumlarından alınan bilgilere göre, Kıraç Yerleşmesi'nde Esenyurt İlçesi'nde yer alan diğer bölgelere oranla; suç oranlarının, madde bağımlılığının ve aile içi şiddetin daha fazla yaşandığı belirtilmektedir. Dolayısıyla bu problemler üzerinde yaşam kalitesi standartlarının yetersiz ve düşük olmasının etkisi yadsınamaz bir gerçektir. Kent planlamasında, donatı standartlarına uyulması neticesinde ortaya çıkacak olan fiziksel mekanlar sayesinde yukarıda bahsedilen olumsuz vakaların azaltılacağı ve giderileceği düşünülmektedir.

Sonuç olarak, ÷lke düzeyinde imar mevzuatında açık ve yeşil alanların planlaması ile ilgili; yeşil alan kademelenmesinin özellikleri, kullanıcı-hizmet ilişkisi ve erişilebilirlik düzeyleri belirtilmeli, açık ve yeşil alanların uygulanmasına yönelik yaptırım ve programlar yapılmalıdır. Esenyurt-Kıraç Yerleşmesi düzeyinde ise, aralarında sistematik ilişki bulunan erişilebilirlik düzeyi, kullanıcı-hizmet ilişkisi, yönetmelik standartları oluşturulmuş yeni bir açık ve yeşil alan planlaması yapılmalı ve uygulamaların sağlıklı yapılabilmesi amacıyla kamulaştırma ve 3194 İmar Kanunu'nun 18.Madde Uygulaması gibi yöntemler kullanılmalıdır. Aksi takdirde değil kentsel yaşamda kalite aramasını, insanca yaşamanın bile zorlaşacağı mekanlara sahip olacağımız kaçınılmazdır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Atabay, S., 1988. *Yesil Alan Planlaması ve Peyzaj Tasarım İlkeleri İlişkisi*. İstanbul: Y.T.Ü. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Yayınları.
- Çetiner, A. , 1991. *Sehircilik Çalışmalarında Donatım İlkeleri*, İstanbul: İ.T.Ü. Baskı Atölyesi.
- Çulcuoglu, G. ve Oguz, D., 2000. *Peyzaj Tasarımlarının Değerlendirilmesinde Kullanılabilecek Kalite Kriterleri*. Peyzaj Mimarları Kongresi.
- Fogg, G. E., 2005. *Park, Recreation & Leisure Facilities Site Planning Guidelines*. National Recreation & Park Association.
- Garvın, A. and Berens, G., 1997. *Urban Parks and Open Space*. Washington: D.C. ULI, Urban Land Institute.
- Karaman, A., 1989. *Mekansal Çevre Düzenleme Ders Notları*, İstanbul: M.S.Ü. Mimarlık Fakültesi Yayınları.
- Keleş, R., 1984. *Kentleşme ve Kent Politikası*, Ankara: A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 540.
- Palabıyık, H., 2004. ‘‘Avrupa Kentsel Şartı’’, *Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi Anlaşmaları*. İzmir: Birleşik Yayınları, s:197-253.
- Tekeli İ., 2010. *Gündelik Yaşam, Yaşam Kalitesi ve Yerellik Yazıları*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, s:25.
- The WHOQOL Group (1995) The World Health Organization Quality of Life assessment (WHOQOL): position paper from the World Health Organization.’ Special Issue on Health-Related Quality of Life: what is it and how should we measure it? *Social Science and Medicine*, 41, ss.1403–1409.
- Tümer, H., 1976. *Rekreatif Alan ve Tesisleri Ölçütleri*, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Planlama Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- Zeren, N., 1989. *Dinlenme Amaçlı Kentsel Açık Mekanlardan Örnekler*, Kamu Mekanları Tasarımı ve Kent Mobilyaları Sempozyumu, İstanbul: M.S.Ü. Mimarlık Fakültesi Yayınları.

Sürekli Yayınlar

- Bakan, K. ve Konuk, G., 1987. Türkiye’de Kentsel Dış Mekanların Planlaması, TÜBİTAK Yayın, **45**.
- Çetiner, K. F., 2006. Kentsel Kalite Süreçleri ve Bu Süreçlerde Yerel Yönetimlerin Görev ve İşlevleri, *ODTÜ’lüler Bülteni*, **83**.
- Ertan, K. A. 1997. “Kentli Hakları,” *Amme İdaresi Dergisi*, **C. 30**, S. 39.
- Fanusçu, E.M., 1998. Çocuk Oyun Alanları, *Peyzaj Mimarlığı Dergisi*, **5**.
- GERAY, C., 1998. "Yerel Yönetimler ve Çevre", *Çağdaş Yönetimler Dergisi*, **C.7**, s. 57-65.
- GERAY, C., 2000. “Kenttaşlık Hakları,” *İnsan Hakları Yıllığı*, **C. 21**, TODAİE, s. 498.
- Goede, E., Van Leeu, E. N., Nijkamp, P., Rodenburg, C., 2001. *Development of Urban Green Spaces To Improve The Quality of Life in The Cities and Urban Regions, Economic Criteria*. ESI, Amsterdam.
- Görün M. Ve Kara M., 2010. Kentsel Dönüşüm ve Sosyal Girişimcilik Bağlamında Türkiye’de Kentsel Yaşam Kalitesinin Arttırılması, *Yönetim Bilimleri Dergisi* **1**.
- Gül, A. ve Kılıç, V., 2001. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi* **A2**, s. 27-48.
- Marans, R.W. 2003. "Understanding Environmental Quality Through Quality of Life Studies: The 2001 DAS and its use of Subjective and Objective Indicators”, *Landscape and Urban Planning* , **65**, ss.73-83.
- Marans R., 2007. Kentsel yaşam kalitesinin ölçülmesi, *Mimarlık Dergisi*, **335**.
- Moroğlu, N., 2006. Avrupa Birliği Antlaşmalarında ve Yönergelerinde Kadın Erkek Eşitliği, *MESS-SİCİL İş Hukuku Dergisi*, **4**, s.213.
- OKTAY, D., 2007. “Sürdürülebilirlik, Yaşanabilirlik ve Kentsel Yaşam Kalitesi” *Mimarlık Dergisi* Sayı:**335** Mayıs-Haziran.
- Özgüç, İ.M., 1998. Çocuk Oyun Bahçelerinde Tasarım İlkeleri, *Peyzaj Mimarlığı Dergisi*, **5**.
- Öztan, Y., 1991. Ankara Kenti’nin 2000’li Yıllar İçin Açık ve Yeşil Alan Sistemi Olanakları, 2000’li Yıllar için Ankara Kenti’nin Açık ve Yeşil Alan Sistemi Ne Olmalıdır?, *Peyzaj Mimarlığı Dergisi*, **91/2**, S.32-36.
- Schneider, M., 1975. Quality of life in large American cities: objective and subjective social indicators. *Social Indicators Research*, **1** (4). p. 495.

- TAĞMAT, T. S., 2007. “Mimarlık ve Yaşam Kalitesi: Avrupa’da Kentsel Yaşam Kalitesi Yaklaşımları” *Mimarlık Dergisi* Sayı:335 Mayıs-Haziran.
- Tekeli, İlhan (1994), “IULA ve EMME Başkanışmanı sıfatıyla yaptığı konuşma,” *Kentsel Haklar: Karşılaştırmalı Çerçevde Türkiye*, Der.: Mete Tunçay, Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi, İstanbul, s. 29.
- Yavuzçehre S. ve Torlak S .E., 2006. Kentsel yaşam kalitesi ve belediyeler: Denizli Karşıyaka Mahallesi örneği. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. (4), ss.187-188.
- Yuen, B., 1996. Creating The Garden City: The Singapore Experience, *Urban Studies*, 33, 955- 970.

Diğer Yayınlar

- Aksoy, Y., (2001). İstanbul Kenti Yeşil Alan Durumunun İrdelenmesi, *Doktora Tezi*, İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi FBE.
- Çavuş, G., (1995). Karagöl ve Yakın Çevresinin Ankara Kenti Açık ve Yeşil Sistemine İlişkin Plan Kararlarının Saptanması Üzerine Bir Araştırma. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi FBE.
- Çelik, C., (2007). AB Ulaştırma Politikasına Uyum Sürecinde Türkiye’de Kara Ulaşımı Trafik Güvenliği. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi SBE.
- Civan , N ., (2003). Kent Parkları Planlamasında Coğrafi Bilgi Sistemlerinin Kullanılması, Ortaköy Vadisi Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi FBE.
- ÇOLAKOĞLU, Y., (2005). Kentleşme Sürecinde Kentsel Yaşamda Kalite Antalya Yeşilbahçe Mahallesi Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. Antalya: Akdeniz Üniversitesi SBE.
- Dil , M., (2004). İstanbul’un Yesil Alan Sisteminin Planlama Kriterleri Açısından İrdelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi FBE.
- Devlet İstatistik Enstitüsü, 1990-2000 İstanbul İlk Kademe Belediyeleri Nüfus Göstergeleri.
- Devlet İstatistik Enstitüsü, 2000 Kıraç Bölgesi İşgücünün Sektörel Dağılımı.
- Durmuş, S., (1988). Peyzaj Planlamada Proje ve Uygulama Tekniğinin Gelişimi Üzerine Bir Araştırma. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara: Ankara Üniversitesi FBE.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Şehir Planlama Müdürlüğü, 11.10.1995 tasdik tarihli Kıraç Belediyesi Nazım İmar Planı Plan Raporu.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Şehir Planlama Müdürlüğü, 15.11.1995 tasdik tarihli 1/50.000 ölçekli İstanbul Alt Bölge Çevre Düzeni Planı Plan Raporu.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Şehir Planlama Müdürlüğü Donatı Çalışması, 2004. Nüfus Donatı Dağılımının İncelenmesi ve Öneri Donatılara İlişkin Analitik Etüd
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Şehir Planlama Müdürlüğü, 28.08.2008 tasdik tarihli Kıraç 1.Etap Nazım İmar Planı Plan Raporu.

- İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Şehir Planlama Müdürlüğü, 15.06.2009 tasdik tarihli 1/100.000 ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı Plan Raporu.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Şehir Planlama Müdürlüğü, 20.11.2009 onanlı Kıraç 1.Etap Revizyon Nazım İmar Planı Plan Raporu.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Şehir Planlama Müdürlüğü, 13.04.2013 onanlı Esenyurt TEM Güneyi Nazım İmar Planı Plan Raporu.
- Karataş, M. M., (1995). İstanbul Metropolünde Yeşil Alan Sisteminin Oluşturulması Üzerine Bir Araştırma, *Doktora Tezi*, Ankara: Ankara Üniversitesi FBE.
- Kentleşme Tematik Grubu 1.Raporu “*Sürdürülebilir Kentleşme Bakış Açısı ile Türkiye’de Kentleşme Sektörüne İlişkin Tespit ve Değerlendirmeler*” Sürdürülebilir Kalkınmanın Sektörel Politikalara Entegrasyonu Projesi Kasım,2007 s.9-10.
- Kısar, E., (2004). Yeşil Alan Kullanım Özellikleri Ve Tercihleri Ataköy; Besiktaş, Zeytinburnu Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi FBE.
- Onat, F., (1998). Yeşil Alan Kullanıcılarının Memnuniyetlerinin Değerlendirilmesi Besiktaş İlçe Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi FBE.
- Özdemir, U., (2006). Açık-Yeşil alan kullanımlarının imar planlarındaki dağılımları ve uygulama sorunları-Bursa Osmangazi örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi FBE.
- TUİK İstanbul Mahalle Nüfusları.
- TUİK İstanbul ilçe ve mahalle Nüfus göstergeleri.
- Türksever, N. E., (2001). Türkiye’de Büyük Şehir Alanlarında Yaşam Kalitesinin Değerlendirilmesine Yönelik Bir Yöntem Denemesi. *Doktora Tezi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi FBE.
- Yıldızcı, A.C., (1982). Kentsel Yeşil Alan Planlaması ve İstanbul Örneği. *Doçentlik Tezi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi FBE.
- VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı 2005, s. 213.
- 2015/18 Sayılı Başbakanlık Genelgesi: 2-3.
- IX. Beş Yıllık Kalkınma Planı 2007.
- X. Beş Yıllık Kalkınma Planı 2013.

Statistical office of the European Union.

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Quality_of_life_indicator

[Erişim tarihi 24 Mart 2014].

Duru,B., (2007). “Avrupa Birliği Çevre Politikası”

www.kentcevre.politics.ankara.edu.tr/duruabcenevre.pdf. Ankara,2007. [erişim tarihi 7 Mayıs 2014].

www.canaktan.org/hukuk/insan_haklari/nüfus_ve_kalkinma.htm. [erişim tarihi 14 Mart 2014]

Çev. Zerrin YENER ve Kumru ARAPKİRLİOĞLU (1996), Avrupa Kentsel Şartı, İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara. Şartın İngilizce erişim adresi:

<http://www.coe.int/T/E/C/rae/%5F5%2E%5FTexts/5%2E%5FConventions%5Fand%5Fcharters/urban.asp#> [erişim tarihi 25 Aralık 2013].

<http://www.yerelnet.org.tr/uluslararası/avrupakonseyanlasma7.php> , [erişim tarihi 13 Aralık 2013].

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, <https://gis.ibb.gov.tr> [erişim tarihi 18 Nisan 2014].

unhsp.org/thechallengeofslums. [erişim tarihi 11 Şubat 2014].

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Kıraç> [erişim tarihi 16 Ekim 2013].

<http://www.esenyurt.gov.tr> [erişim tarihi 22 Kasım 2013].

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Esenyurt#Tarih.C3.A7e> [erişim tarihi 16 Ekim 2013].

<http://kirac34.blogcu.com/kirac-in-tarihcesi/266138> [erişim tarihi 16 Ekim 2013].

<http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=120619> [erişim tarihi 7 Nisan 2014].

<http://wikimapia.org> [erişim tarihi 7 Ekim 2014].

Global City Indicators Facility. <http://www.cityindicators.org/> [Erişim tarihi 12 Nisan 2014]

World Health Organization,

http://www.healthycities.org.uk/uploads/files/webstersanderson_juh_2012.pdf, [Erişim tarihi 8 Şubat 2014]

Better Life Index, <http://www.oecdbetterlifeindex.org/fr/about/initiative-vivre-mieux/> [Erişim tarihi 17 Nisan 2014].

<http://www.tuik.gov.tr/Kitap.do?metod=KitapDetay&KT>, [Erişim tarihi 24 Ocak 2014].

Çevre ve Orman Bakanlığı, <http://www2.cevreorman.gov.tr/Ucep.html>, [Erişim tarihi 2 Ocak 2014]

EKLER

**EK A. 1: İstanbul Metropolitan Alanı Batı Yakası ilk kademe belediyelerinin
ortalama memnuniyet derecesi**

Belediye Adı	Ort. Memnuniyet Derecesi
ARNAVUTKÖY	4,26
BAHÇEŞEHİR	5,29
BEYLİKDÜZÜ	4,94
BİNKILIÇ	5,05
BOĞAZKÖY	4,45
BOLLUCA	3,9
BÜYÜKÇAVUŞLU	5,1
CELALİYE-KAMİLOBA	4,5
ÇANTA	5,05
ÇİFTLİK KÖY	4,65
DEĞİRMENKÖY	5,35
DURUSU	5,23
ESENYURT	4,33
GÖKTÜRK	4,2
GÜMÜŞYAKA	5,08
GÜRPINAR	4,55
HADIMKÖY	4,58
HARAÇCI	4,49
KARACAKÖY	4,74
KAVAKLI	5,21
KIRAÇ	4,57
KUMBURGAZ	4,09
MİMARŞİNAN	5,06
MURATBEY	5,09
ORTAKÖY	5,11
SELİMPAŞA	5,3
TAŞOLUK	4,78
TEPECİK	4,45
YAKUPLU	4,62
ORT. MEMNUNİYET	4,75

Kaynak: BİMTAŞ-İstanbul Çevre Düzeni Planı Analitik Etüdler Çalışması Avrupa Yakası Hane Halkı Anketleri Araştırması Raporu, 2006.

**EK A. 2: İstanbul Metropolitan Alanı Batı Yakası ilk kademe belediyeleri
ortalama memnuniyet derecesi anketleri**

ORTALAMA (/7)	Bahçeşehir	Beylikdüzü	Esenyurt	Gürpınar	Kıraç	Kumburgaz	Mimarsinan	Tepecik	Yakuplu
n=anket yapılan kişi sayısı	30	30	77	31	30	33	33	30	30
Belediye hizmetlerinden memnuniyetiniz (çöp,yol,altyapı, kamuulaşım hizmetleri)	5,4	5	4,6	4,2	4,5	3,1	4,9	3,4	4,9
İşe / okula ulaşımdan memnuniyetiniz	4,6	5,7	4,6	4,2	4,9	3,6	5,5	4,7	3,7
Semtteki okullardan memnuniyetiniz	5	4,8	4,2	4,4	5,1	4,4	5,6	4,6	4,4
Semtteki sağlık kuruluşlarından memnuniyetiniz	4,9	4,2	4	4,2	4,1	3,7	4,6	3,8	4
Semtte yer alan kültürel tesislerden memnuniyetiniz	5	4,5	3,3	3,5	3	2,2	4,5	3,3	2,8
Semtteki park ve çocuk oyun alanlarından memnuniyetiniz	5,7	5	3	4,5	2,5	2,8	4,4	3	4,3
Semtin güvenliğinden memnuniyetiniz	4,5	3,9	3,3	4	4,2	3,8	4,8	3,5	4,8
Komşulardan memnuniyetiniz	6,3	5,9	5,8	6	6,1	6,4	6,3	6,1	6,2
Oturduğunuz konuttan / evden memnuniyetiniz	6,5	6,2	5,9	6,6	6,6	6,1	5,8	6,2	6,4
Semtteki yaşam kalitesinden memnuniyetiniz	6	5,3	5,1	4,5	4,8	4,8	5,2	4,9	5,4
Genel olarak İstanbul'daki yaşam kalitesinden memnuniyetiniz	4,3	3,9	3,9	4	4,5	4,1	4,1	5,5	4
Ortalama	5,29	4,95	4,34	4,55	4,57	4,09	5,06	4,45	4,63

Kaynak: BİMTAŞ-İstanbul Çevre Düzeni Planı Analitik Etüdler Çalışması Avrupa Yakası Hane Halkı Anketleri Araştırması Raporu, 2006.

EK A. 3: 3030 Sayılı Yasa kapsamında Büyükçekmece Belediyesi'ne bağlı olan belediyelerle birlikte eksikliği duyulan alanlar

Eksikliği Duyulan Alanlar(%)	Bahçeşehir	Beylikdüzü	Esenyurt	Gürpınar	Kıraç	Kumburgaz	Mimar Sinan	Tepecik	Yakuplu
Park ve Çocuk Oyun Alanı	23%	27%	57%	35%	57%	58%	30%	63%	53%
Kültürel Tesis	23%	50%	58%	45%	40%	52%	33%	40%	63%
Spor Tesisi	50%	57%	60%	29%	40%	48%	48%	60%	77%
Eğlence Tesisleri	7%	40%	43%	29%	43%	48%	36%	50%	60%
Otopark	43%	40%	38%	13%	23%	27%	21%	20%	20%
Alışveriş Tesisleri	20%	23%	19%	16%	53%	36%	18%	40%	47%
Altyapı	3%	33%	35%	35%	50%	45%	9%	47%	27%
Ulaşım	43%	40%	34%	35%	40%	45%	24%	43%	60%
Okul	20%	27%	31%	13%	30%	24%	15%	37%	40%
Dini Tesisler	13%	10%	12%	19%	10%	27%	15%	17%	20%
Sağlık Kurumları	33%	40%	19%	52%	60%	55%	30%	53%	33%

Kaynak: BİMTAŞ-İstanbul Çevre Düzeni Planı Analitik Etüdler Çalışması Avrupa Yakası Hane Halkı Anketleri Araştırması Raporu, 2006.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı Soyadı : Mustafa Sait AK

Doğum Tarihi : 07.05.1988

Doğum Yeri : Beykoz / İstanbul

Eğitim Bilgileri:

İlk Öğretim : Mehmet Emin P.K. İ.Ö.Ö (1994-1999)
Çengelköy İ.Ö.O. (1999-2002)

Orta Öğretim : Beylerbeyi Hacı Sabancı Lisesi (2002-2005)

Lisans : Erciyes Üniversitesi, Yozgat Mühendislik-Mimarlık Fakültesi,
Şehir ve Bölge Planlama Bölümü (2005-2010)

Yüksek Lisans : Bahçeşehir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü,
Kentsel Sistemler ve Ulaştırma Yönetimi Lisansüstü Programı
(2012-2015)

İş Deneyimi:

2010-2010 : Ankara Büyükşehir Belediyesi, BELKA A.Ş.

2010-2011 : İstanbul Valiliği, İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü

2011-Halen : İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Şehir Planlama Müdürlüğü

Yabancı Dil : İngilizce - Arapça - İspanyolca